

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

BIJELA KNJIGA 2015

INVESTICIONA KLIMA U CRNOJ GORI IZ
PERSPEKTIVE STRANIH INVESTITORA

SADRŽAJ

Predgovor	3
Uvod	5
1. SSICG indeks poslovnog ambijenta 2015	10
1.2. Peta godina SSICG indeksa	10
2. Pregled prethodne godine	13
2.1. Makroekonomski profil.....	15
3. Šta drugi misle.....	16
3.1. Zaključak	19
3.2. Dalji izazovi.....	21
4. Preporuke Savjeta stranih investitora za unapređenje regulatornog okruženja	22
4.1. Zakoni (R1-R48, R93-R98, R117)	22
4.2 Implementacija i sprovođenje zakona (R48)	51
5. Oblasti u fokusu	52
5.1. Tržište rada i zapošljavanje (R49 – R57, R101 – R102, 128-129).....	54
5.2. Razvoj nekretnina (R58 – R65, R103)	62
5.3. Infrastruktura (R67)	66
5.4. Oporezivanje	67
5.5. Korporativno upravljanje (R68 – R72, R104).....	68
5.5.1. Finansijsko izvještavanje	69
5.5.2. Revizorska praksa	Error! Bookmark not defined.
5.6. Vladavina prava (R73-75).....	72
5.6.1. Pravosuđe.....	74
5.6.2. Dozvole i licence.....	74
5.7. Predvidljiv poslovni ambijent (R75)	75
6. Pregled ekonomije	77
6.1. Turizam (R76 – R82, R105 – R110, R130).....	77
6.2. Proizvodnja/Energetika (R83).....	86
6.3. Telekomunikacije i ICT sektor (R84 – R88, R111-R115, R131)	88
6.4. Bankarstvo (R116).....	97
6.5. Trgovina/maloprodaja (R92).....	99

7. Saradnja SSICG sa vladom	100
8. Biznis i obrazovanje	101
9. Inicijativa "Čista Crna Gora"	103
Dodatak 1: Pregled Poglavlja acquis communautaire-a	104
Dodatak 2: Članovi Savjeta:	106

BIJELA KNJIGA 2015

INVESTICIONA KLIMA U CRNOJ GORI IZ PERSPEKTIVE STRANIH INVESTITORA

PREDGOVOR

Zadovoljstvo mi je da vam predstavim sedmo izdanje Bijele knjige, najpriznatijeg i najvrijednijeg izdanja crnogorskog Savjeta stranih investitora. Savjet stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) nastavio je sa dinamičnim rastom i u 2015. godini. Nastavili smo širenje privlačeći najvažnije i najveće investitore u zemlji, sa ciljem daljeg doprinosa poboljšanju poslovne klime u Crnoj Gori.

Ako iz današnje perspektive posmatramo 2015. godinu u Crnoj Gori, možemo reći da je to bila godina stabilnosti, bez većih pomjeranja. Ova stabilnost i sporiji tempo reformi prepoznati su i od strane naših članova čija je ukupna ocjena poslovnog ambijenta u Crnoj Gori 6.2 (na skali od 1 do 10) u poređenju sa prošlogodišnjim rejtingom od 6.3 za 2014. godinu. Tokom prethodnih nekoliko godina, rejting SSICG-a bio je veoma dobro prihvaćen od strane čitalaca kao brz, jednostavan i ilustrativan indikator kretanja lokalne investicione i biznis klime. Smanjenje rejtinga u iznosu od 0,1 u odnosu na prethodnu godinu, u najvećoj je mjeri rezultat nekih ranijih ali i novih prepreka koje negativno utiču na poslovanje naših članova. Preciznije, za tržište rada i zapošljavanje, porezi/doprinosi i korporativno upravljanje naši članovi smatraju da im je potrebno dodatno unaprijeđenje, dok su vladavina prava i razvoj nekretnina zabilježili pozitivne trendove. Takođe, kada su u pitanju sektori, indikatori za turizam, energiju i telekomunikacije su porasli dok je rejting za bankarstvo/finansije smanjen.

Pored toga, bilo nam je zadovoljstvo da analiziramo Vladin dokument Program ekonomskih reformi Crne Gore 2016-2018 gdje je navedeno da će fokus ekonomske politike za 2016-tu godinu i srednji rok biti otklanjanje barijera ekonomskom rastu i razvoju i samim tim povećanje ekonomske konkurentnosti, stvaranje novih radnih mjesta i poboljšanje životnog standarda svih građana Crne Gore.

Kako bi dostigla ovaj cilj, Crna Gora nastavlja da ubrzano napreduje u procesu pristupanja EU sa 20, od ukupno 35, otvorenih poglavlja. Otvaranje novih poglavlja takođe znači dalju harmonizaciju sa pravilima EU, što predstavlja zahtjevan proces jer zahtijeva konstantnu edukaciju ljudskih resursa. To potvrđuje da Crna Gora njeguje duh euro-optimizma i evropske vrijednosti. Crna Gora je takođe dobila i poziv da se pridruži NATO-u i time ostvarila jedan od najvažnijih ciljeva spoljne politike. Članstvo u NATO će obezbijediti dugoročnu stabilnost i bezbjednost i donijeti niz ekonomskih benefita, uz pozitivan uticaj na poslovnu klimu.

Nadam se da će ova dostignuća biti dodatni podstrek za Vladu Crne Gore da nastavi sa već započetim reformama.

Objavljivanjem ovog izdanja Bijele knjige pokazali smo proaktivan pristup uspostavljanju stimulativnije i prijemčivije poslovne klime u zemlji. Željeli smo da istaknemo sva poboljšanja u oblasti zakonodavstva postignuta kroz regulatorne reforme i implementaciju reformi određenih procedura, pojačanih administrativnih

kapaciteta nekih od ministarstava, itd. Međutim, činjenica da se neke od preporuka ponavljaju iz prethodnih izdanja pokazuje da naši članovi i dalje osjećaju nedostatke u implementaciji i svakodnevnoj praksi, oličenim u kompleksnom zakonskom i regulatornom okviru, i nedovoljno transparentnim poslovnim procesima.

Iskreno se nadamo da smo dali praktičan doprinos daljem poboljšanju zakonske regulative za poslovanje u Crnoj Gori kao i da će Vlada pokazati razumijevanje za naše predloge. Imajući u vidu našu raniju saradnju sa Vladom, vjerujemo da će tako i biti, kao i da će međusobno razumijevanje nastaviti da se razvija. Ovo tim prije što je rast ekonomije u Crnoj Gori bio prije svega podstaknut značajnim stranim ulaganjima u najvećoj mjeri od strane naših članova.

I na kraju, želim da se zahvalim svima koji su doprinijeli ovom izdanju Bijele knjige, a prije svega našim članovima.

Miroslav Hiršl,

Predsjednik SSICG

UVOD

U sedmom izdanju Bijele knjige SSICG predstavimo pregled investicione i poslovne klime onako kako je vide najveći strani investitori u Crnoj Gori. Kao i u prethodnim izdanjima, vratićemo se ranijim preporukama za unaprijeđenje poslovnog ambijenta koje smo davali tokom prethodnih godina, kao i ponuditi nove. Zahvalni smo Vladi Crne Gore za pažnju koju poklanja našim preporukama dajući detaljne komentare koje ćemo predstaviti i u ovom izdanju Bijele knjige.

Promjene kojima smo bili svjedoci tokom ovog perioda su doprinijele poboljšanju investicionog ambijenta, što je i potvrđeno rezultatima istraživanja brojnih organizacija. Ipak, bilo je i promjena nagore, i još uvijek su evidentne važne oblasti u kojima situacija nije dovoljno

Figure 1: MFIC in numbers

unaprijeđena.

Naša zajednička želja je da Crna Gora postane jedna od najatraktivnijih destinacija za direktne strane investicije, što nije lako postići u žestokoj konkurenciji zemalja i pravnih sistema sa mnogo dužom tradicijom kad je riječ o privlačenju stranog kapitala i sa razvijenijom infrastrukturom, regulatornim okruženjem i praksom. Ali, mi ne bismo bili ovdje kad ne bismo vjerovali da Crna Gora ima da ponudi nešto što druge zemlje nemaju. Upravo na tome treba da gradimo svoju strategiju – na toj posebnosti koja će ovu zemlju istaći i učiniti je regionalnim poslovnim i

SSICG: KO SMO MI

Savjet stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) udruženje vodećih stranih investitora u zemlji, osnovano u januaru 2009. godine. Naš cilj je:

Unaprijediti investicionu klimu i pomoći razvoju biznisa u Crnoj Gori;

Promovisati komunikaciju, saradnju i dijalog između Savjeta i zvaničnih organa u Crnoj Gori;

Sarađivati sa zvaničnim organima u Crnoj Gori radi prevazilaženja mogućih problema i prepreka sa kojima se strani investitori mogu sresti, kao i eventualnih problema u ekonomskim odnosima sa drugim zemljama;

Povezivanje s drugim stranim organizacijama investitora u regionu Jugoistočne Evrope.

investicionim čvorištem.

Kako je broj stranih investitora u Crnoj Gori rastao, tako je raslo i naše članstvo, od pet kompanija koje su 2009. godine ustanovile SSICG, do 35 u 2016. godini.

BIJELA KNJIGA 2015

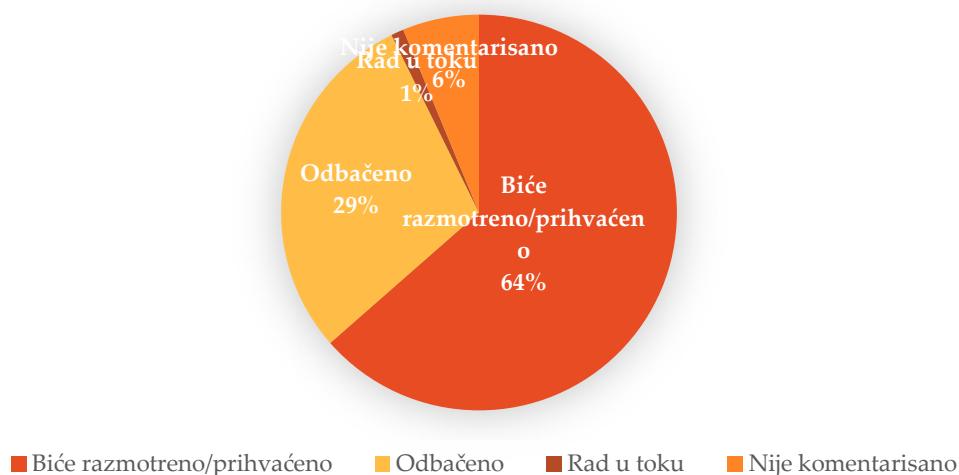

REZIME

Dok smo s članovima SSICG razgovarali o njihovom generalnom osjećaju u vezi sa događajima od uticaja na poslovno okruženje u 2015. godini, većina nije mogla jasno definisati da li je taj osjećaj pozitivan ili negativan. Možda upravo to i jeste glavna karakteristika tog okruženja, s obzirom da su se neke njegove odlike poboljšale a neke pogoršale, rezultirajući umnogome situacijom sličnom onoj iz prethodnih godina.

Ove godine smo dobili Vladine komentare na 96 preporuka koje smo dali u prošlogodišnjoj Bijeloj knjizi. Vlada je dala komentare na ukupno 90 preporuka, obavezujući se na razmatranje ili prihvatanje njih 61, a odbacujući 28.

Vladini komentari na preporuke SSICG- statistički pregled

Grafikon 2: Vladini komentari na 90 preporuka SSICG

Vladine institucije dale su komentare u zajedničkom dokumentu za koji smatramo da je veoma koristan. U Bijeloj knjizi smo citirali sve Vladine komentare koje smo dobili u vezi sa svakom od preporuka, te dodali mišljenje naših članova o dobijenim komentarima.

U poglavlju pod naslovom “Prijedlozi članova SSICG za poboljšanje regulatornog ambijenta” analizirali smo zakone i propise, te predlagali izmjene za koje vjerujemo da bi imale pozitivan uticaj na investicioni i poslovni ambijent i doprinijeli dodatnom usaglašavanju propisa sa međunarodnim standardima i standardima EU.

Kao i u prethodnoj Bijeloj knjizi, identifikovali smo nekoliko ključnih tema kao što su Zakon o radu, Razvoj nekretnina, Oporezivanje, Korporativno upravljanje i Vladavina prava. Naši članovi su, u ovim poljima, uočili poboljšanja u okruženju, ali i pojavu novih izazova.

U poglavlju posvećenom sektorima, Bijela knjiga se bavi pitanjima i preporukama koje se konkretno odnose na privredne grane u kojima posluju naši članovi, a nisu bile spomenute u ključnim oblastima navedenim u prethodnom poglavlju.

U završnom dijelu dokumenta nudimo više detalja o kvalitetnoj saradnji SSICG sa Vladom, kao i aktivnostima koje SSICG sprovodi u oblasti obrazovanja.

1. SSICG INDEKS POSLOVNOG AMBIJENTA 2015

O INDEKSU

SSICG rejting poslovnog ambijenta predstavlja procjenu lakoće poslovanja u Crnoj Gori zasnovanu na percepciji. Rezultat je isključivo mišljenja članova koji ocjenjuju pojedine industrije koje oni predstavljaju na skali od 1 do 10, pri čemu je 1 najlošiji a 10 najbolji rezultat. Cilj nam je da se stranim investitorima, jednako kao i domaćim donosiocima odluka, omogući kvantitativni uvid u to kako investitori koji već posluju u Crnoj Gori vide poslovnu klimu na osnovu nekoliko indikatora (vidjeti u nastavku). Rejting je podijeljen u dvije kategorije: u prvoj investitori ocjenjuju sektor koji predstavljaju, a u drugoj ocjenjuju pojedine ključne oblasti koje smo identifikovali na osnovu inputa dobijenih od članova.

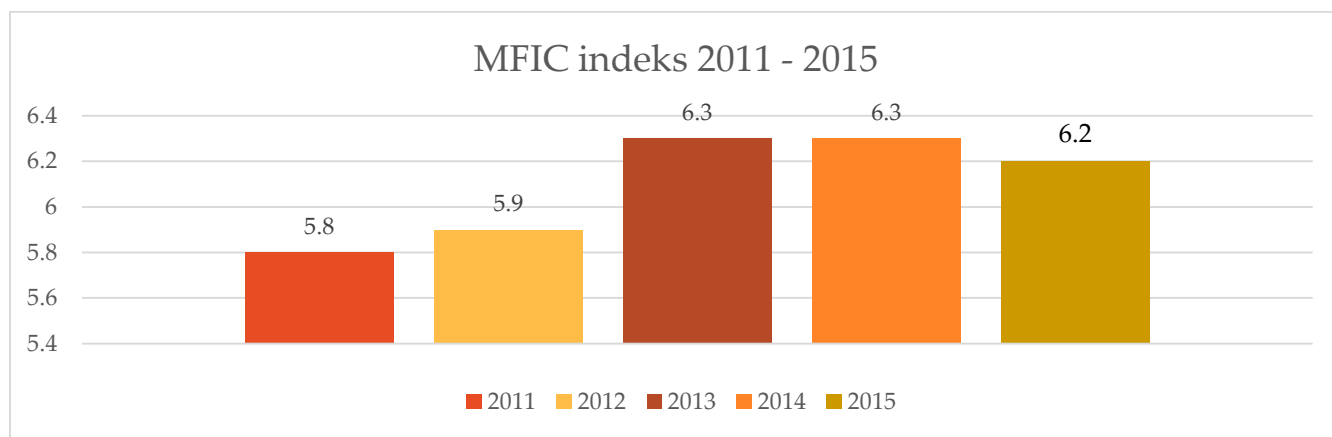
1.2. PETA GODINA SSICG INDEKSA

U petoj godini SSICG indeksa primjećujemo njegovu stabilizaciju, sa nešto lošijim rezultatom u poređenju sa prethodnom godinom. Naši članovi, uopšteno gledano, smatraju da pozitivnih promjena nije bilo dovoljno, i ovogodišnji indeks je dobra ilustracija tog njihovog viđenja. Ali, od toga je zanimljivija činjenica da je ovo druga godina u kojoj indeks nije zabilježio porast. Zašto se ovo dešava drugu godinu za redom? To smo pokušali da otkrijemo u razgovoru sa našim članovima, i to je, ujedno, i glavna tema Bijele knjige 2015.

UKUPAN REJTING 2015

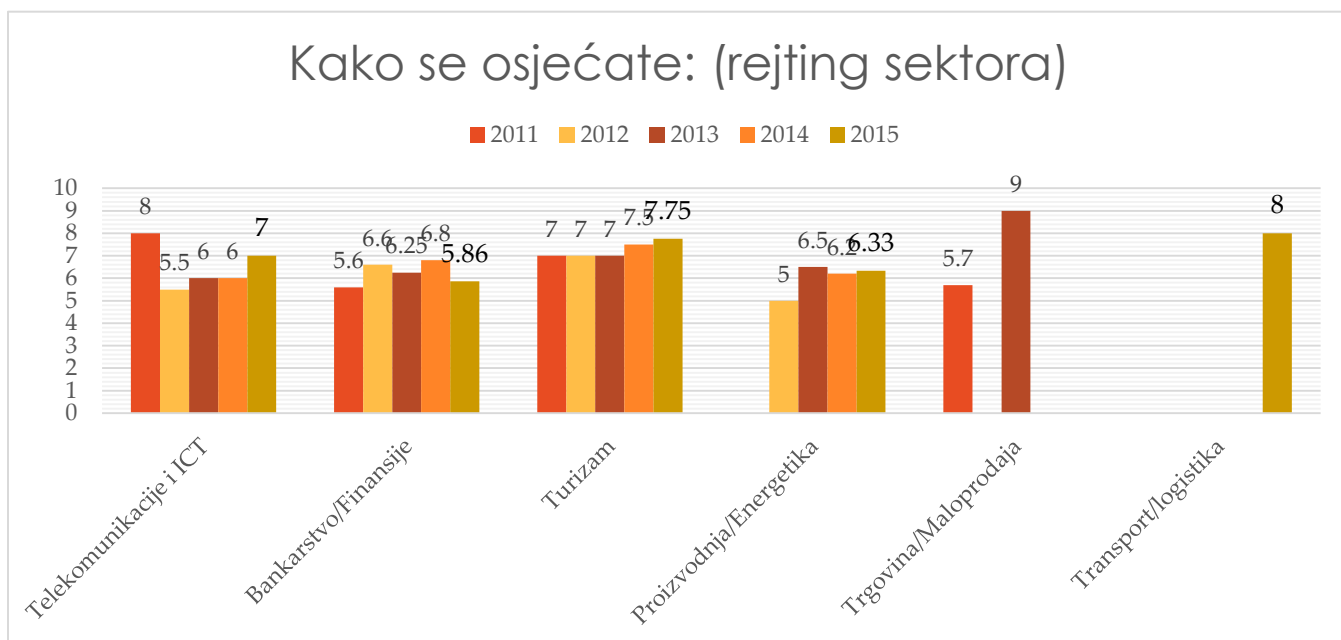
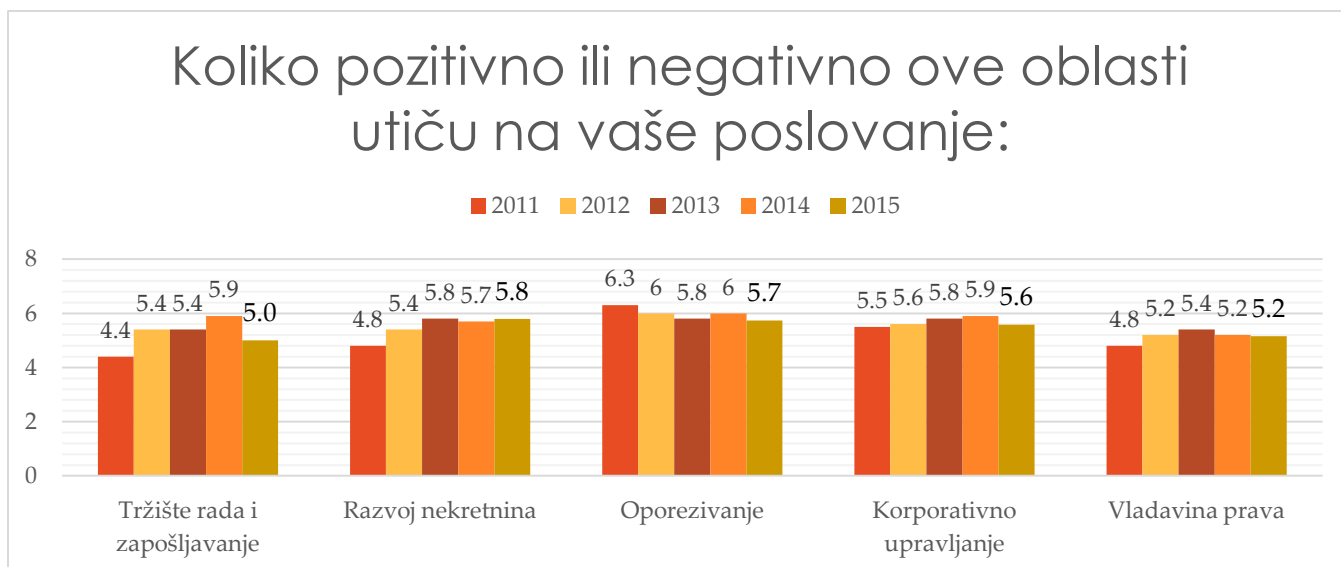
MFIC INDEKS: 6.2 (6.3¹)

¹ Rezultat iz 2014. godine

U posljednjih pet godina rezultati indeksa u pojedinačnim kategorijama su izgledali ovako:

Kad ocjenjuju pojedini sektor, naši članovi razmatraju koliko im je svakodnevno poslovanje olakšano ili otežano zbog uticaja opšte poslovne klime i regulatornog okvira, kao i drugih faktora kao što su:

- administracija,
- zakonski okvir, uključujući zakone i institucije,

- ostala poslovna infrastruktura kao što su putevi, obrazovanje, itd.

Navedeni pokazatelji predstavljaju uslove onakve kakve ih je „dala“ država, i ne odražavaju trenutne uslove ili druge spoljne faktore poput ekonomske krize. Pri ocjenjivanju pojedinačnih oblasti, naši članovi su razmatrali koliko je na njihovo poslovanje pozitivno ili negativno uticala svaka od navedenih kategorija:

Željeli bismo istaći da iza ovog rejtinga ne stoji posebna metodologija, već da on oslikava isključivo subjektivnu percepciju članova SSICG, a ne opšte prihvaćene činjenice.

- **Tržište rada i zapošljavanje** uzima u obzir nekoliko pitanja kao što su otpremnine, ugovori na određeno vrijeme, bolovanje, itd.
- **Razvoj nekretnina** za ovu konkretnu svrhu uključuje nekoliko oblasti kao što su građevinske dozvole, registracije, katastar, izvršavanje ugovora o hipoteci, procjena vrijednosti nekretnina, itd.
- **Porezi/doprinosi** obuhvataju različite poreze, takse, namete i ukupnu konzistentnost i transparentnost u plaćanju poreza/izbjegavanju plaćanja poreza.
- **Korporativno upravljanje** uključuje finansijsko izvještavanje, zakonsku regulativu iz oblasti stečaja, harmonizaciju PDV-a s EU praksom, revizorsku praksu.
- **Vladavina prava** i pružanje javnih usluga obuhvata trajanje privrednih sporova i sudskih slučajeva, dozvole i licence, dozvole za boravak i rad stranaca itd.

2. PREGLED PRETHODNE GODINE

Godina 2015. bila je godina koju je obilježilo nekoliko važnih događaja vezanih za poslovnu i investicionu klimu. Dolje navodimo listu onih najvažnijih, po godišnjoj publikaciji Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) „Transition Report“ za 2015. godinu, kao i ključne prioritete za 2016. godinu:

Važni događaji u 2015 Prioriteti za 2016

Ekonomski rast u 2014. godini bio je razočaravajući. Povratak na snažniji rast nošen većim stranim direktnim investicijama (SDI) i napretkom na velikom projektu auto-puta očekuje se u 2015. godini.

Izgradnja auto-puta od glavnog grada do sjevero-istoka zemlje je počela. Kineska građevinska kompanija CRBC izgradiće 44 km prioritetne dionice (što je približno trećina puta), dok će 85 odsto finansiranja biti pokriveno 20-to godišnjim zajmom od kineske Exim banke.

Napredak u pristupanju EU je konstantan. Crna Gora je do sada otvorila više od polovine EU acquis poglavlja, a privremeno zatvorila dva.

Neophodno je pažljivo upravljanje javnim finansijama. Projekat auto-puta je značajno doprinio povećanju javnog duga, bez obzira na povoljnu kamatnu stopu i dug period otplate, i nosi značajan valutni rizik. Mudro upravljanje potrošnjom biće od vitalnog značaja za održavanje makroekonomske stabilnosti.

Dalja reforma poslovne klime je neophodna. Iako je Crna Gora bila uspješna u privlačenju SDI, istraživanja pokazuju nezadovoljstvo investitora u oblastima poput vladavine prava i razvoja nekretnina, kao i stabilnosti poreske politike i fleksibilnosti. Jačanje vladavine prava biće neophodno i za dalji proces pridruživanja EU.

Privatizacija mora biti nastavljena. Napredak tokom prethodne godine bio je minimalan, i potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se nastavilo sa ovim procesom i kako bi se privukle nove investicije u sektore poput energetike i turizma.

Nakon što je privreda 2012. godine ušla u recesiju, i kad je realni BDP opao za 2.5%, rast je nastavljen u 2013. godini, i, prema podacima Monstat-a, BDP je porastao za 3.3%, dok je u 2014. godini rastao po još umjerenijoj stopi od 2.0% i nešto većoj od 4.3 odsto u 2015. godini².

² Izvor: Ministarstvo finansija.

Grafikon 3: BDP u hiljadama EUR, izvori: Monstat 2009-2014, procjena Ministarstva finansija za 2015.

Tokom 2015. godine zabilježen je značajan rast priliva SDI, čime je negativni trend iz 2013. godine preokrenut. Prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore za 2015. godinu, neto priliv SDI iznosio je 619.2 miliona EUR, što je skoro dvostruko više nego u 2014. godini:

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Direktne investicije, milioni EUR³	543	389	482	324	353.9	619.2

Tabela 1: Direktne strane investicije, izvor: Centralna banka Crne Gore

³ Izvor: Centralna banka Crne Gore, za 2014. godinu - procjene crnogorskog Ministarstva finansija.

U relativnom smislu, gledano po glavi stanovnika ili kao procenat BDP-a, Crna Gora ostaje regionalni lider među pet zemalja regiona Jugoistočne Evrope. Na primjer, u 2013. godini, kad je nivo SDI bio najniži u posljednjih

U relativnom smislu, gledano po glavi stanovnika ili kao procenat BDP-a, Crna Gora ostaje regionalni lider, prva među pet zemalja regiona Jugoistočne Evrope. Na primjer, u 2013. godini, kad je nivo SDI bio najniži u posljednjih nekoliko godina, nivo SDI izražen kao procenat BDP-a Crne Gore bio je najviši u regionu i iznosio je 10.37%. Osim toga, u 2011. godini, kada je takođe zabilježen jedan od najnižih nivoa SDI u proteklih pet godina, SDI per capita u iznosu od 869 EUR predstavlja više nego dvostruko bolji rezultat od prve sljedeće zemlje – 341 EUR u Srbiji.

nekoliko godina, nivo SDI izražen kao procenat BDP-a Crne Gore bio je najviši u regionu i iznosio je 10.37%.⁴ Osim toga, u 2011. godini, kada je takođe zabilježen jedan od najnižih nivoa SDI u proteklih pet godina, SDI per capita u iznosu od 869 EUR predstavlja više nego dvostruko bolji rezultat od prve sljedeće zemlje – 341 EUR u Srbiji.⁵

Mnogi istraživački radovi i indikatori naglašavaju značaj SDI za ekonomiju Crne Gore. Da bi se postigao rast SDI i da bi se Crna Gora vratila na stazu tako neophodnog snažnijeg rasta, konkurentno okruženje za privlačenje SDI joj je potrebnije nego ikad.

2.1. MAKROEKONOMSKI PROFIL

Crnogorska ekonomija bilježila je veoma visoke stope rasta u periodu prije krize, s prosječnom stopom od skoro 7% u periodu od 2004. do 2008. godine. To je, prije svega, bio rezultat izražene domaće potražnje, naročito u sektoru nekretnina, podsticane velikim prilivom SDI i ubrzanim rastom kredita. Rast se pokazao neodrživim, kad se tražnja počela smanjivati, usljed uticaja globalne krize u kombinaciji s internim faktorima. Značajan pad u tražnji praćen je drastičnim padom nivoa SDI koji je doveo do skoro potpunog zastoja na tržištu nekretnina i iznenadnog nedostatka likvidnosti.

Uticaj krize na crnogorsku ekonomiju bio je veoma jak i u potpunosti se osjetio najviše tokom 2009. godine, kad je pad BDP-a na godišnjem nivou iznosio 5,7 % s još uvijek visokih 6,9% iz prethodne godine. Nakon skoro dvogodišnjeg pada, industrijska proizvodnja počela je da se oporavlja u drugoj polovini 2010. godine. Međutim,

⁴ Izvor: Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju

⁵ Prema Centralnim bankama pet zemalja regiona: Crna Gora, Srbija, Albanija, Makedonija, BiH.

na kraju 2010. godine, industrijska proizvodnja je i dalje bila značajno ispod najviših nivoa prije krize, dok su ekonomski pokazatelji i dalje bili negativni do 2012. godine. Rast je nastavljen 2013. godine po umjerenj stopi od 3.3%⁶, i po još umjerenijoj, od 1.8%, u 2014.⁷ Nešto snažniji rast ostvaren je tokom 2015. godine sa projekcijama trenutno na 4.3 odsto⁸.

Na fiskalnoj strani, politika je tokom prethodnih nekoliko godina postala opreznija, ali su pogoršanje ekonomske situacije i aktivacija državnih garancija uzrokovali snažan porast javnog duga koji je dostigao skoro 59% BDP-a u septembru 2015. godine sa 27.5% iz 2007.⁹ Ipak, državni organi su zadnjih godina ostvarili dobar napredak u konsolidaciji javnih finansija Crne Gore. Uprkos tome, dugo planirani projekat izgradnje 41 km dugačke prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare, ukupne dužine 164 km, koja započeta 2015. godine, će, kako se očekuje, izvršiti značajan pritisak na javne finansije. Tako Standard and Poor's (S&P) predviđa da će deficit budžeta porasti sa 0.9% BDP-a u 2014. na 5% u 2015, i nakon toga preko 4%.

Ova nepovoljna dinamika javnog duga rezultirala je smanjenjem državnog kreditnog rejtinga „Standard and Poor's“ (S&P) sa BB- na B+ u novembru 2014. Kako je ocjenjivač objasnio, primarni razlog daljeg opadanja rejtinga je potpisivanje „ugovora o kreditu za finansiranje dugo odlagane izgradnje dionice autoputa Bar-Boljare u oktobru, dok stabilni izgledi odražavaju balans rizika od pogoršavanja eksternih, fiskalnih i indikatora duga u odnosu na potencijal rasta zemlje.“

Državni kreditni rejting¹⁰

	Dec 2011	Mar 2012	Jun 2012	Nov 2014	Nov 2015
CG:	BB	BB	BB-	B+	B+/B

3. ŠTA DRUGI MISLE

Brojne međunarodne organizacije i istraživačke institucije objavljuju istraživanja koja uključuju i Crnu Goru. Ovdje želimo da prezentiramo neka od njih.

Prema istraživanju Svjetskog ekonomskog foruma (WEF) 'Global Competitiveness Index', crnogorska konkurentnost je nastavila rast nakon pada u 2013. godini, i stagnacije nakon toga¹¹.

⁶ Izvor: Monstat.

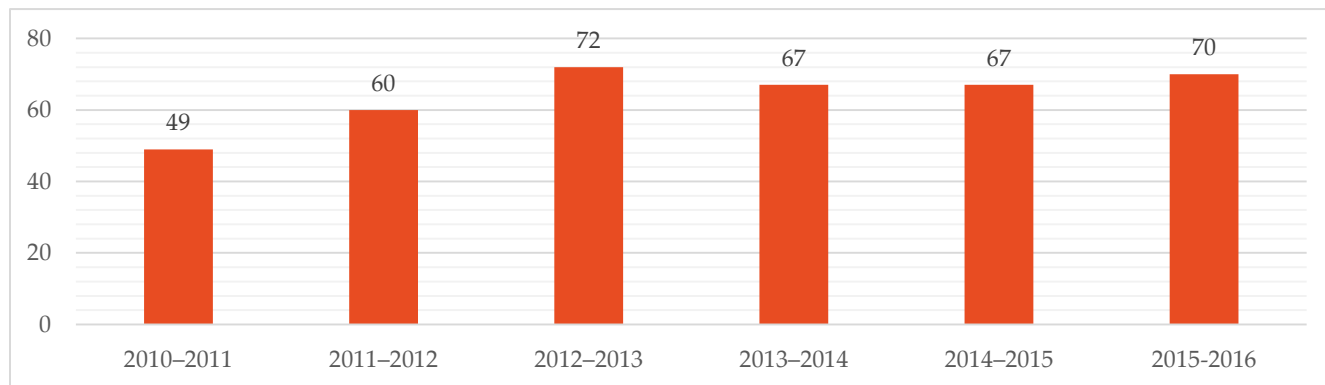
⁷ Izvor: Monstat

⁸ Izvor: Ministarstvo finansija

⁹ Podaci Ministarstva finansija.

¹⁰ Izvor: Standard & Poor's

¹¹ <http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/MNE.pdf>. Rangiranje je između 140 zemalja, niže je bolje.

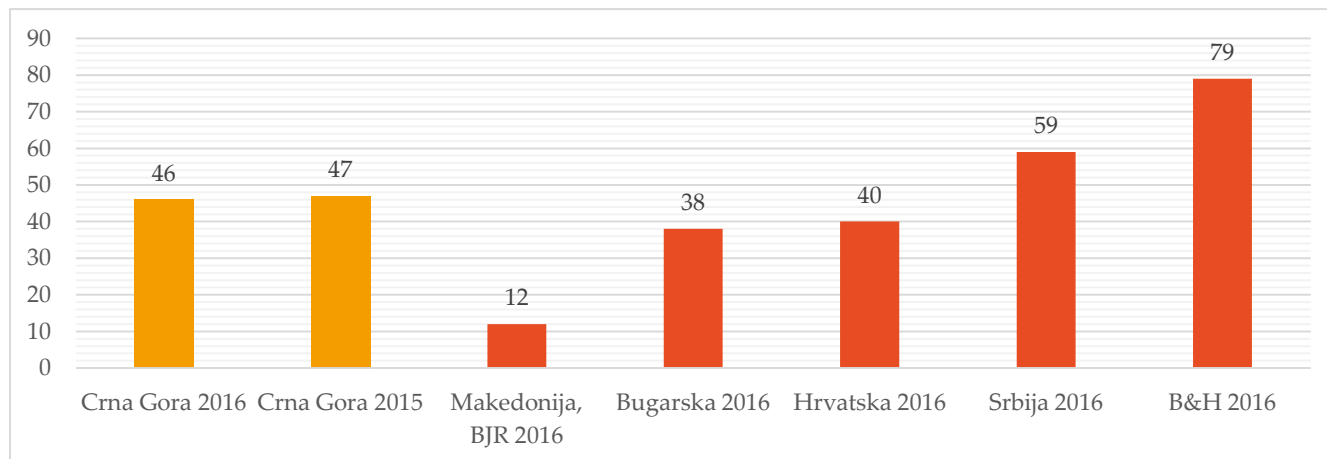
Grafikon 4: Rang Crne Gore prema Indeksu globalne konkurentnosti 2010–2015

Isto kao i tokom ranijih godina, rezultati Indeksa globalne konkurentnosti u velikoj mjeri korespondiraju sa opštom percepcijom naših članova, kvantifikovanom u formi SSICG indeksa. SSICG indeks pokazuje da naši članovi osjećaju da reformski procesi stagniraju, te da se čak pomalo i usporavaju, što je dokaz da reforme koje zadiru dublje u srž problema treba da daju rezultate koji bi ovaj usporeni napredak pretvorili u dinamičniji razvojni

“...reforme koje zadiru dublje u srž problema treba da daju rezultate koji bi ovaj usporeni napredak pretvorili u dinamičniji razvojni proces.”

proces.

Prema rezultatima istraživanja Svjetske banke „Doing Business 2015“, Crna Gora je napravila pomak u poboljšanju poslovne klime popravljajući rang sa 47 na 46 od ukupno 189 zemlje u kojima je istraživanje rađeno. U poređenju sa zemljama iz regiona, Crna Gora je napredovala sporije, naročito u poređenju sa Makedonijom, koja se dodatno primakla najbolje rangiranim svjetskim ekonomija na 12. poziciji. Ali bez obzira na to, Crna Gora ostaje jedna od najbolje rangiranih ekonomija u regionu.

Grafikon 5: „WB Doing Business 2016“ – Ukupan rejting, regionalno poređenje¹²

Sveukupno, sve ekonomije regiona popravile su svoj rejting, sa Makedonijom, Hrvatskom i Bugarskom u prve tri pozicije tim redom.

Time je Crna Gora, prema izvještaju Doing Business, nastavila s poboljšanjem poslovne sredine. Međutim, potrebno je napomenuti da je ovaj pomak rezultat relativno značajnog napretka u dvije od ocjenjivanih oblasti, tj. u oblasti izdavanja građevinskih dozvola, u kojoj je Crna Gora svoju poziciju popravila sa 102. na, i dalje vrlo slabu, 91. poziciju, kao i u oblasti plaćanja poreza gdje je Crna Gora napredovala sa 97. na 64. poziciju. Svi drugi

“...potrebno je napomenuti da je ovaj pomak rezultat relativno značajnog napretka u dvije od ocjenjivanih oblasti, tj. u oblasti izdavanja građevinskih dozvola, u kojoj je Crna Gora svoju poziciju popravila sa 102. na, i dalje vrlo slabu, 91. poziciju, kao i u oblasti plaćanja poreza gdje je Crna Gora napredovala sa 97. na 64. poziciju. Svi drugi indikatori zabilježili su blago negativan trend, ili su ostali na istom nivou kao i prethodne godine.”

indikatori zabilježili su blago negativan trend, ili su ostali na istom nivou kao i prethodne godine.

Prema Indeksu ekonomskih sloboda Heritidž fondacije za 2016. godinu, ekonomske slobode su u Crnoj Gori ocijenjene sa 64.9, čime je crnogorska ekonomija 65. najslobodnija u Indeksu za 2016. godinu, što predstavlja napredak za jedno mjesto u odnosu na Indeks za 2015. godinu.¹³

¹² Prikazani rejting iz DB2015 nije prošlogodišnji objavljeni rejting, već rejting izmijenjen tako da obuhvata efekte faktora poput revizije podataka i metodoloških promjena.

¹³ 2016 Indeks ekonomskih sloboda Heritidž fondacije;
<http://www.heritage.org/index/country/montenegro>

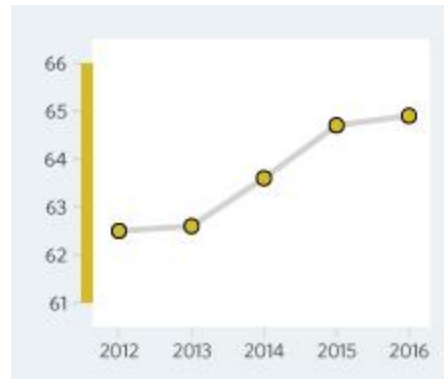

Figure 6: Rejting Crne Gore tokom godina, Indeks ekonomskih sloboda, Heritidž fondacija.

Citiraćemo rezime iz izvještaja:

REZIME EKONOMSKIH SLOBODA:

- **Ocjena ekonomske slobode 2016:** 64.9 (povećanje od 0.2 poena)
- **Status ekonomskih sloboda:** Umjereno slobodna
- **Globalni rang:** 65. mjesto
- **Regionalni rang:** 31. u Evropi
- **Značajan uspjeh:** Sloboda trgovine i fiskalna sloboda
- **Izazov:** Upravljanje državnom potrošnjom i korupcija

“Vlada sprovodi reforme koje za cilj imaju smanjenje hronično visokog nivoa potrošnje i povećanje efokasnosti javnog sektora, ali napredak je spor. Uprkos relativno dobro održavanoj vladavini prava, tempo zakonske i pravosudne reforme je spor, dok je nivo korupcije i dalje viđen kao visok.”

2016 Indeks ekonomskih sloboda, Heritage Foundation

- **Ukupan promjena ocjene od 2012. godine:** +2.4

3.1. ZAKLJUČAK

Slijedeći generalno pozitivan trend iz prethodnih nekoliko godina, globalni rezultati Crne Gore u najvažnijim istraživanjima poput 'Doing Business' i 'Global Competiveness Index' su ili nastavili rast ili su stagnirali. Ipak, dva zaključka su se izdvojila iz rezultata prezentiranih u tim izvještajima, što je slično percepciji naših članova:

1. Tempo reformi i unaprjeđenja nije na nivou neophodnom za postizanje željenih rezultata.
2. Iako je Crna Gora poboljšala svoj poslovni ambijent, startna osnova je prilično niska i u apsolutnom iznosu rezultati ostavljaju značajan prostor za unaprjeđenja.

Takođe, prema većini ovdje prezentovanih istraživanja, neke od oblasti poput vladavine prava, korporativnog upravljanja i infrastrukture i dalje su nedovoljno razvijene.

Izvoštaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2015. godinu o poslovnom ambijentu:

“Izdavanje dozvola, sprovođenje ugovora, pristup kreditiranju i komplikovane procedure iz oblasti poreske administracije, predstavljaju glavnu prepreku za poslovanje.”

3.2. DALJI IZAZOVI

Kao rezime, bilo bi ilustrativno navesti nalaze iz Zaključka posjete delegacije Međunarodnog Monetarnog Fonda (MMF) Crnoj Gori¹⁴ koji nude balansiran i dobar pregled onoga što će Crna Gora morati da uradi u kraćem i srednjem roku:

**MMF
Izvršni
Odbor 2015
Član IV
konsultacije
sa Crnom
Gorom**

"Perspektiva na srednji rok je poboljšana izgradnjom Bar-Boljare autoputa. Vlada namjerava da implementira i druge fiskalne podsticaje i javne infrastrukturne projekte kojima bi se podstakla ekonomska razvijenost i povezanost. Međutim, iako Vladina strategija rasta može donijeti značajne benefite, ona istovremeno nosi velike rizike, prije svega po javne finansije. Crna Gora ostaje osjetljiva na fluktuacije u eksternoj tražnji i globalne finansijske prilike."

"Čak i sa relativno visokim rastom, MMF prognozira deficit od oko 8 odsto BDP-a tokom naredne tri godine, doprinoseći značajnim potrebama za finansiranjem. Tokom tog perioda, očekuje se da će bruto javni dug dostići 80 odsto BDP-a sa 66 odsto in 2015."

"Niska produktivnost radne snage i nivo zaposlenosti negativno utiču na potencijal rasta. U tom smislu, proces usklađivanja radnog zakonodavstva sa EU pravilima pruža priliku da se poveća fleksibilnost tržišta rada, povećaju stope učešća i smanji neformalni sektor."

¹⁴ <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2016/pr1695.htm>

4. PREPORUKE SAVJETA STRANIH INVESTITORA ZA UNAPREĐENJE REGULATORNOG OKRUŽENJA

Regulatorno okruženje u Crnoj Gori je u proteklih nekoliko godina doživjelo brojne promjene, prvenstveno u sklopu EU reformske agende. Ovdje ćemo navesti neka od zapažanja naših članova o nekim konkretnim temama u vezi sa kojima vidimo prostor za dalja unaprjeđenja, a u cilju boljeg zadovoljavanja potreba poslovanja i ekonomskog razvoja. U ovom izdanju Bijele knjige daćemo još konkretnih prijedloga, te dodati odgovore koje su Vladine institucije dale na neke od naših preporuka.

NAPOMENE:

- Svaka preporuka biće označena slovom R praćenim rednim brojem, poput R1, R2, Rx...
- Preporuke iz Bijele knjige 2013. i 2014. će zadržati tada dodijeljenu numeraciju, dok će se numeracija novih preporuka nastaviti odatle.
- Preporuke iz 2014. godine označene su okvirom i fontom na sljedeći način: preporuke 2014

4.1. ZAKONI (R1-R48, R93-R98, R117)

U ovom odjeljku smo objedinili sugestije naših članova o pravcima izmjena propisa koji predstavljaju barijere poslovanju i njihovog usaglašavanja sa savremenim međunarodnim standardima i najboljom praksom. Ponovili smo sve preporuke iz prethodnog izdanja Bijele knjige i dodali komentare Vladinih institucija na neke od naših preporuka.

- ZAKON O PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU (R1, R117)

Br	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R1	Predlažemo da se izmijene rokovi utvrđeni članovima od 20 do 24, i na taj način skрати procedura za dobijanje predmetne saglasnosti		✓		
R117	Faza I treba da bude minimalizovana jer je ishod unaprijed poznat		NA		

Članom 8 Zakona predviđa se **faznost prilikom izrade elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu**, čime se dodatno produžava vrijeme dobijanja saglasnosti na projekat, što u konačnom utiče na produženje rokova za izdavanje građevinske dozvole.

(R1)¹⁵ Predlažemo da se izmijene rokovi utvrđeni članovima od 20 do 24, i na taj način skрати procedura za dobijanje predmetne saglasnosti, što bi omogućilo da se građevinska dozvola pribavi u kraćim rokovima.

Vladin komentar: *Ako se uzme uporedna praksa trajanja procedure, Crna Gora ima jako kratak rok ovog postupka. Svako skraćivanje obesmisli bi postupak procjene uticaja na životnu sredinu (ovdje naročito ukazujemo na transparentnost svake faze, odnosno svaka faza zahtjeva učešće javnosti).*

Iako naši članovi smatraju da je rok od tri mjeseca i dalje previše dug, prihvat ćemo Vladino objašnjenje.

Ranije u preporuci R2, predložili smo sledeće: predlažemo da se izmijeni Pravilnik o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu, na način da se telekomunikacioni objekti svrstaju u listu i na taj način izostavi faza I (zahtjev o potrebi procjene) i da se direktno prelazi na fazu II (izrada projekta). Ovdje je stvar u tome što se bazne stanice uvijek tretiraju kao objekti koji imaju uticaja na životnu sredinu. Zato bi željeli da ponudimo novu preporuku: **(R117)** Faza I treba da bude minimalizovana jer je ishod unaprijed poznat.

- ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA (R3)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R3	U Zakon o privrednim društvima potrebno je vratiti odredbu po kojoj Registrator ne odgovara za istinitost podataka iz prijave registracije , već je ta odgovornost na podnosiocu zahtjeva	✓			

*(R2) U Zakon o privrednim društvima potrebno je vratiti odredbu po kojoj **Registrator ne odgovara za istinitost podataka iz prijave registracije**, već je ta odgovornost na podnosiocu zahtjeva.*

¹⁵ Kao što je objašnjeno u napomeni gore, simbol (Rx) u dokumentu označava preporuku i njen redni broj.

Razlog za to je što u praksi dolazi do odugovlačenja postupka registracije, imajući u vidu da Registrator provjerava sva dostavljena dokumenta i notarske ovjere, što ne bi trebalo da bude njegova odgovornost.

Vladin komentar: *Za IV kvartal 2015. godine je planirana izrada novog Zakona o privrednim društvima i tom prilikom će se uzeti u obzir i ova preporuka.*

- ZAKON O UREĐENJU PROSTORA I IZGRADNJI OBJEKATA (R4 – R7)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R4	Potrebno je definisati rokove za postupanje i eventualne sankcije za lokalne uprave koje ne postupaju u skladu sa ovim zakonom.	✓			
R5	Potrebno je formirati jedinstvene katastarske podloge na nivou države, gdje bi se ažurirali podaci o podzemnim instalacijama i formirala jedinstvena baza podataka koja bi bila dostupna svima.				✓
R6	Potrebno je ujednačiti Cjenovnik o visinama naknada za komunalno opremanje po opštinama.	✓			
R7	Aktuelni Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata tretira izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju objekata, ali ne i zamjenu opreme, tako da smo mišljenja da treba donijeti podzakonska akta koja bi tretirala ovu oblast.		✓		

Članom 91 utvrđena je nadležnost za izdavanje građevinskih dozvola, na način da je izvršena podjela nadležnosti između organa državne uprave i organa lokalne uprave. Na primjer, telekomunikacioni objekti potpali su pod nadležnost lokalne uprave. S tim u vezi ističemo da dio lokalnih uprava još uvijek ne postupa po zahtjevima operatora mobilne telefonije za izdavanje građevinskih dozvola, odnosno za postavljanje privremenih objekata, što predstavlja teškoću za normalno odvijanje biznisa u navedenim opštinama.

(R3) *U tom smislu, potrebno je definisati rokove za postupanje i eventualne sankcije za lokalne uprave koje ne postupaju u skladu sa ovim zakonom.*

Vladin komentar: *S obzirom da je u toku izrada novog Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, navedeni predlog će se dostaviti Radnom timu na razmatranje.*

Član 128 predviđa Katastar vodova (podzemne i nadzemne vodove), u smislu vođenja jedinstvene evidencije o ovim objektima, ali se u praksi ne primjenjuje, sa obrazloženjem da nije formiran katastar podzemnih instalacija, što znači da u ovom trenutku nije moguće uknjižiti podzemne rezervoare benzinskih pumpi i sl.

(R4) Potrebno je formirati jedinstvene katastarske podloge na nivou države, gdje bi se ažurirali podaci o podzemnim instalacijama i formirala jedinstvena baza podataka koja bi bila dostupna svima.

Vladin komentar: *Nije komentarisano.*

Različiti iznosi naknada za komunalno opremanje od opštine do opštine. Pojedine opštine imaju enormno visoke cijene, tako da se operatorima ne isplati da ulaze u izgradnju nove infrastrukture.

(R5) Potrebno je ujednačiti Cjenovnik o visinama naknada za komunalno opremanje po opštinama.

Vladin komentar: *Kao što je prethodno navedeno, telekomunikacioni objekti su oslobođeni plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta.*

Telekomunikacije su oblast koja se brzo razvija u tehnološkom smislu, tako da je zamjena opreme neminovnost.

(R6) Međutim, aktuelni Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata tretira izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju objekata, ali ne i zamjenu opreme, tako da smo mišljenja da treba donijeti podzakonska akta koja bi tretirala ovu oblast.

Vladin komentar: *Zamjena instalacija, uređaja, postrojenja i opreme kojima se mijenja postojeći kapacitet je rekonstrukcija objekta (član 9). Prema tome, Zakonom je uređena zamjena "opreme" i ne treba donositi posebna podzakonska akta.*

- ZAKON O JAHTAMA (R10 – R15)

Br.	Preporuka	Will be considered / accepted	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R10	Član 20 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 tako da isti glasi:	✓			

	„Zapovjednik, odnosno voditelj strane jahte, koja uplovljava u vode Crne Gore može, prije uplovljavanja u odredišnu luku, poštom, putem faksa ili elektronskom poštom dostaviti Kapetaniji ili Ispostavi kopije dokumenata radi obavljanja granične kontrole, dobijanja vinjete i ovjere popisa posade i putnika, a svojim potpisom na odgovarajućem formularu Kapetanije garantuje da kopije svih dostavljenih dokumenata odgovaraju njihovim originalima.“				
R11	Predlaže se i dodavanje odgovarajuće kaznene odredbe u član 42 istog zakona za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.	✓			
R12	Član 20 Zakona o jahtama: izmjena stava 4 preciziranjem minimalnog roka, tako da glasi: „Kapetanija ili Ispostava će, u slučaju da nijesu priloženi svi dokazi iz stava 3 ovog člana za dobijanje vinjete, naložiti zapovjedniku, odnosno voditelju strane jahte da u određenom roku koji ne može biti kraći od 48h dostavi potrebne dokaze, a u tom roku će jahta ostati u odredišnoj luci“.	✓			
R13	Član 25 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 tako da glasi: „Strana jahta koja učestvuje u sportskom takmičenju ili dolazi u Crnu Goru radi izlaganja na nautičkom sajmu ne mora imati vinjetu, pod uslovom da je organizator sportskog takmičenja ili nautičkog sajma prijavio jahtu Kapetaniji ili Ispostavi najkasnije 48 sati prije početka takmičenja ili sajma. Ovo izuzeće se odnosi i na period od 48 časova prije i poslije datuma navedenih u prijavi organizatora.“	✓			
R14	Član 28 Zakona o jahtama – potrebno je dodati sljedeće: dodavanje naknade za dnevnu vinjetu i preciziranje ostalih administrativnih taksi koje se plaćaju uz ovu naknadu.	✓			
R15	Član 29 Zakona o jahtama – (R15) dodati rečenicu na kraju stava 3 tako da taj stav glasi: „Izuzetno od stava 1 ovog člana, pilotaža nije obavezna za jahtu kojom zapovijeda lice koje je više od pet puta uplovljavalo u istu luku, uz prethodno	✓			

<p>pribavljenu saglasnost Kapetanije ili Ispostave. Kapetanija, odnosno Ispostava, je dužna da odgovori na zahtjev zapovjednika za izuzeće od obavezne pilotaže u roku od 24 časa od prijema zahtjeva, a u slučaju da ne odgovori u datom roku, smatraće se da je saglasnost data.“</p>				
---	--	--	--	--

(R7) Član 20 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 tako da isti glasi:

„Zapovjednik, odnosno voditelj strane jahte, koja uplovljava u vode Crne Gore može, prije uplovljavanja u odredišnu luku, poštom, putem faksa ili elektronskom poštom dostaviti Kapetaniji ili Ispostavi kopije dokumenata radi obavljanja granične kontrole, dobijanja vinjete i ovjere popisa posade i putnika, a svojim potpisom na odgovarajućem formularu Kapetanije garantuje da kopije svih dostavljenih dokumenata odgovaraju njihovim originalima.“

Vladin komentar: Realizovano Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama, stupio na snagu u avgustu 2015. godine.

(R8) Predlaže se i dodavanje odgovarajuće kaznene odredbe u član 42 istog zakona za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.

Član 20 Zakona o jahtama: izmjena stava 4 (R9) preciziranjem minimalnog roka, tako da glasi:

„Kapetanija ili Ispostava će, u slučaju da nijesu priloženi svi dokazi iz stava 3 ovog člana za dobijanje vinjete, naložiti zapovjedniku, odnosno voditelju strane jahte da u određenom roku koji ne može biti kraći od 48h dostavi potrebne dokaze, a u tom roku će jahta ostati u odredišnoj luci“.

Vladin komentar: Realizovaće se u narednom periodu.

Član 25 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 (R10) tako da glasi: „Strana jahta koja učestvuje u sportskom takmičenju ili dolazi u Crnu Goru radi izlaganja na nautičkom sajmu ne mora imati vinjetu, pod uslovom da je organizator sportskog takmičenja ili nautičkog sajma prijavio jahtu Kapetaniji ili Ispostavi najkasnije 48 sati prije početka takmičenja ili sajma. Ovo izuzeće se odnosi i na period od 48 časova prije i poslije datuma navedenih u prijavi organizatora.“

Član 28 Zakona o jahtama – potrebno je dodati sljedeće: **(R11)** dodavanje naknade za dnevnu vinjetu i preciziranje ostalih administrativnih taksi koje se plaćaju uz ovu naknadu.

Član 29 Zakona o jahtama – **(R12)** dodati rečenicu na kraju stava 3 tako da taj stav glasi:

„Izuzetno od stava 1 ovog člana, pilotaža nije obavezna za jahtu kojom zapovijeda lice koje je više od pet puta uplovljavalo u istu luku, uz prethodno pribavljenu saglasnost Kapetanije ili Ispostave. Kapetanija, odnosno Ispostava, je dužna da odgovori na zahtjev zapovjednika za izuzeće od obavezne pilotaže u roku od 24 časa od prijema zahtjeva, a u slučaju da ne odgovori u datom roku, smatraće se da je saglasnost data.“

Vladin komentar: Realizovano Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama, stupio na snagu u avgustu 2015. godine. (R13, 14 i 15)

- **ZAKON O ZAŠTITI POTROŠAČA (R16 – R17)**

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R16	Potrebno je uskladiti odredbe navedenog zakona, kako bi i korisnici i pružaoci usluga jasno znali svoja prava i obaveze.	✓			
R17	Predlažemo da se odredba o obavezi dobijanja odobrenja od organizacije za zaštitu prava potrošača ukine	✓			

Prava korisnika utvrđena članom 25 razlikuju se od prava potrošača koja su utvrđena Zakonom o obligacionim odnosima i Zakonom o elektronskim komunikacijama, koji predstavlja lex specialis za oblast elektronskih komunikacija.

(R13) Potrebno je uskladiti odredbe navedenog zakona, kako bi i korisnici i pružaoci usluga jasno znali svoja prava i obaveze.

Prema članu 36 novog Zakona o zaštiti potrošača (Službeni list br. 2/14 i 6/14), pružaoci usluga dužni su da dobiju odobrenje od Organizacije za zaštitu prava potrošača prije formiranja konačne cijene usluge. Kako je sektor elektronskih komunikacija već pod striktnim regulatornim režimom, ova odredba stvara nepotrebne dodatne obaveze za pružaoce – traženje mišljenja od nevladine organizacije, i pored toga što Agencija za elektronske komunikacije čija je svrha, između ostalog, da reguliše i cijene, već postoji, i operateri elektronskih komunikacija su u obavezi da je obavještavaju o svim izmjenama cijena.

(R14) Iz svih ovih razloga, predlažemo da se ova odredba ukine.

Vladin komentar: Prijedlog će biti uzet u razmatranje prilikom naredne izmjene Zakona o zaštiti potrošača.

- ZAKON O STRANCIMA (R18 – R19, R93-R95, R117-120)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R18	Produžiti važenje dozvole boravka na 3 godine umjesto dosadašnjeg rješenja, kojim se dozvola izdaje na period od najduže 12 mjeseci, jer će se time pojednostaviti procedura zapošljavanja i rada stranaca.		✓		
R19	Predvidjeti mogućnost da se prilikom promjene poslodavca za zaposlenog samo izvadi nova radna dozvola i da se ne poništava dozvola boravka u pasošu koja još uvijek važi.	✓			
R93	Uslov za prijavljivanje za dozvolu sada predstavlja sertifikat koji izdaje Zavod za zapošljavanje i kojim se potvrđuje da nije bilo nezaposlenih lica koja ispunjavaju uslove za angažovanje na toj poziciji, ili da su eventualna kvalifikovana nezaposlena lica odbila da se zaposle na toj poziciji...predložimo da ova odredba bude izbrisana.	✓			
R94	Dozvola za rad i boravak stranaca može biti izdata na godinu dana i produžena na još dvije godine „što znači na ukupno tri godine“. Ovdje je potrebno dodatno pojasniti da li je to najduži period u kom slučaju stranci neće moći da se prijavljuju za dozvolu za trajni boravak, s obzirom da je uslov za ovu dozvolu pet godina boravka u Crnoj Gori.				✓
R95	Sistem potvrđivanja kvalifikacija stranaca je potrebno temeljno revidirati, tako da uključuje ne samo skraćenje, već i pojednostavljenje kompletne procedure, kao i povećanje njene transparentnosti. Osim toga, evidentna je potreba da se stranim inženjerima da mogućnost da obezbijede licencu u		✓		

	Crnoj Gori na osnovu svojih postojećih akreditiva.				
R118	Razumijevajući važnost ovih dokumenata, naša preporuka je da se strancima omogući da ovu izjavu dobiju preko njihovih ambasada bez neophodnosti ličnog odlaska u svoju zemlju kako bi podigli takvu dokumentaciju.	NA			
R119	Predlažemo da se razmotri liberalizacija ili pojednostavljenje procedure za dobijanje stalnog boravka ili državljanstva za takve slučajeve nakon određenog perioda na osnovu zaposlenja ili posjedovanja nekretnine	NA			
R120	Bilo bi poželjno uvesti istu proceduru za dobijanje boravišne dozvole za partnere koji nisu u bračnoj zajednici	NA			
R121	Vremenski limit za privremene ugovore o radu na osnovu kojeg se dobija radna dozvola treba biti smanjen	NA			

(R15) *Produžiti važenje dozvole boravka na 3 godine umjesto dosadašnjeg rješenja, kojim se dozvola izdaje na period od najduže 12 mjeseci, jer će se time pojednostaviti procedura zapošljavanja i rada stranaca.*

Vladin komentar (odlomak): "... Ukoliko bi se prihvatila preporuka da se strancu izdaje dozvola na tri godine, smatramo da bi to bilo suprotno intenciji Zakona o strancima, kojim se stavlja akcenat na zapošljavanje domaće radne snage, a što je bila i preporuka Vlade"

Kao odgovor na gorenavedene komentare, članovi SSICG napominju da novi Zakon o strancima (koji je stupio na snagu 01. aprila) sadrži izvjesna ograničenja koja predstavljaju korak unazad u odnosu na prethodno zakonsko rješenje. Uslov za prijavljivanje za dozvolu sada predstavlja sertifikat koji izdaje Zavod za zapošljavanje i kojim se potvrđuje da nije bilo nezaposlenih lica koja ispunjavaju uslove za angažovanje na toj poziciji, ili da su eventualna kvalifikovana nezaposlena lica odbila da se zaposle na toj poziciji. Još veće opterećenje predstavlja rok od 30 dana u kojem Zavod za zapošljavanje treba da izda pomenuti sertifikat.

(R93) Iako ovaj uslov nije predviđen za menadžerske pozicije, ovakvi propisi samo dodatno povećavaju nefleksibilnost tržišta rada u Crnoj Gori i stoga predlažemo da se ova odredba preispita.¹⁶

Uz to, navedeno je da dozvola za rad i boravak stranaca može biti izdata na godinu dana i produžena na još dvije godine „što znači na ukupno tri godine“.

(R94) Ovdje je potrebno dodatno pojasniti da li je to najduži period u kom slučaju stranci neće moći da se prijavljuju za dozvolu za trajni boravak, s obzirom da je uslov za ovu dozvolu pet godina boravka u Crnoj Gori.

(R16) Predvidjeti mogućnost da se prilikom promjene poslodavca za zaposlenog **samo izvadi nova radna dozvola i da se ne poništava dozvola boravka** u pasošu koja još uvijek važi.

Vladin komentar: Shodno Zakonu o strancima (“Službeni list CG”, br. 56/2014 i 28/15) strancima koji se zapošljavaju i rade u Crnoj Gori izdavaće se jedinstven dokument – dozvola za privremeni boravak i rad (u vidu ID kartice), što znači da se boravak i rad stranca poklapaju i neće se boravak upisivati u putnu ispravu. Znači, u pasošu neće biti upisivan boravak stranca u Crnoj Gori.

(R95) Sistem potvrđivanja kvalifikacija stranaca je potrebno temeljno revidirati, tako da uključuje ne samo skraćenje, već i pojednostavljenje kompletne procedure, kao i povećanje njene transparentnosti. Osim toga, evidentna je potreba da se stranim inženjerima da mogućnost da obezbijede licencu u Crnoj Gori na osnovu svojih postojećih akreditiva.

Vladin komentar: Postupak priznavanja inostranih obrazovnih isprava je transparentan i vrlo jednostavan, u smislu da se vrsi samo formalna provjera inostranih isprava (vjerodostojnost isprave, status ustanove).

Naši članovi ne slažu se sa navedenom ocjenom, ističući da u praksi ovi zahtjevi predstavljaju značajnu prepreku za investitore.

Potvrda da stranac nije bio krivično osuđivan je dio neophodne dokumentacije za produženje radne dozvole, i to od zemlje iz koje aplikant dolazi i od crnogorskih organa. Da bi iz matične zemlje dobili ovu potvrdu, aplikanti moraju da se vrate u svoju zemlju da bi pokrenuli proceduru (koja traje približno 3 nedjelje) a ponekad i još jednom da bi podigli potvrdu. **(R118)** Razumijevajući važnost ovih dokumenata,

¹⁶ Ova odredba ukinuta je izmjenama iz 2016. godine

naša preporuka je da se strancima omogući da ovu izjavu dobiju preko njihovih ambasada bez neophodnosti ličnog odlaska u svoju zemlju kako bi podigli takvu dokumentaciju.

Naši članovi se suočavaju sa situacijom da pojedini stranci koji su u Crnoj Gori radili skoro 10 godina, i odlučili da ostanu ovdje, kupili su imovinu, ali svake godine prolaze kroz istu proceduru produžavanja dozvole, čime im je onemogućeno da dobiju stalno zaposlenje. **(R119)** Predlažemo da se razmotri liberalizacija ili pojednostavljene procedure za dobijanje stalnog boravka ili državljanstva za takve slučajeve nakon određenog perioda na osnovu zaposlenja ili posjedovanja nekretnine.

Brojni stranci koji dolaze u Crnu Goru radi zaposlenja sa sobom dovode i porodicu. U slučajevima u kojima je stranac oženjen/udata, njegov/njen partner može dobiti dozvolu boravka, ali je to veoma teško za one koji nisu u braku ali žive sa partnerom. **(R120)** Bilo bi poželjno uvesti istu proceduru za dobijanje boravišne dozvole za partnere koji nisu u bračnoj zajednici.

Kompanije koje imaju predstavništva širom zemlje često se suočavaju sa problemom nalaženja adekvatnih kandidata za privremene poslove u kancelarijama na jugu zemlje među crnogorskim građanima. Međutim, naši članovi su primijetili interesovanje za te pozicije iz drugih zemalja iz regiona. Ali da bi dobili radnu dozvolu oni moraju da prilože ugovor o radu na najmanje 6 mjeseci, dok je većina ovih poslova na 3 mjeseca. **(R121)** Kako bi prevazišli ovu situaciju, vremenski limit za privremene ugovore o radu na osnovu kojeg se dobija radna dozvola treba biti smanjen.

- ZAKON O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU (R20)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R20	Predlažemo da se član 82 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju dopuni normama koje bi obavezivale zaposlenog da se odazove pozivu komisije Fonda PIO, kao i sankcijama ukoliko se ovakvom pozivu ne odazove. Predlažemo da se nedolazak, u slučaju kada poslodavac pokreće postupak, smatra kršenjem radne obaveze.		✓		

U članu 82 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano je da se postupak za ostvarivanje prava na invalidsku penziju pokreće na zahtjev osiguranika, odnosno poslodavca kod kojeg je osiguranik zaposlen, kao i na prijedlog zdravstvene organizacije koja je osiguraniku pružala zdravstvenu zaštitu. U praksi je ovaj član praktično neprimjenjiv, jer ukoliko poslodavac pokrene postupak za utvrđivanje prava zaposlenog na invalidsku penziju, a zaposleni se ne odazove pozivu komisije Fonda PIO, postupak se obustavlja. Situacija je ista kada zdravstvena organizacija pokrene ovaj postupak. U praksi se invalidnost lica, a samim tim i pravo na penziju, utvrđuje samo na njihov lični zahtjev.

(R17) Predlažemo da se ovaj član dopuni normama koje bi obavezivale zaposlenog da se odazove pozivu komisije Fonda PIO, kao i sankcijama ukoliko se ovakvom pozivu ne odazove. Predlažemo da se nedolazak, u slučaju kada poslodavac pokreće postupak, smatra kršenjem radne obaveze.

Vladin komentar: *Predložene izmjene Zakona ne prihvataju se jer su prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja lična prava, koja se ne mogu prenositi na druga lica. Takođe, Zakonom o opštem upravnom postupku propisano je da se propuštanje radnje stranke može smatrati njenim odustankom od zahtjeva.*

- ZAKON O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU (R96)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R96	Bilo bi preporučljivo razmotriti uvođenje odredbe koja bi definisala konačan broj uzastopnih bolovanja nakon kojeg bi poslodavac trebao imati pravo da zahtijeva pregled Ljekarske komisije.				✓

(R96) Bilo bi preporučljivo razmotriti uvođenje odredbe koja bi definisala konačan broj uzastopnih bolovanja nakon kojeg bi poslodavac trebao imati pravo da zahtijeva pregled Ljekarske komisije.

- ZAKON O ELEKTRONSKIM KOMUNIKACIJAMA (R25, 27, 28, R97-R99, R118, 122-127)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R122	Član 192 trebalo bi revidirati u najmanje tri oblasti, zaštita krajnjih korisnika, zaštita ličnih podataka i zaštita konkurencije		NA		
R97	Primjena stava (4) člana 159 isključuje primjenu tačke (6), što najprije vodi konfuziji u njihovom tumačenju, a onda i u primjeni. Iz tog razloga SSICG želi da naglasi potrebu definisanja načina primjene ovog člana, posebno uzimajući u obzir visoke kazne propisane članom 192 ovog Zakona za slučajeve ponašanja		✓		

	operatora protivno članu 159.				
R98	Ohrabrujemo nadležne organe da ponovo razmotre obavezu iz člana 117, stav 3 Zakona o elektronskim komunikacijama reguliše obnavljanje licenci za korišćenje javno dostupnih frekvencija. Ova obaveza operatore stavlja u izuzetno nepovoljan položaj, stvarajući nesigurnu klimu za poslovanje u koje su ulagani milioni.		✓		
R99	Član 178 Zakona o elektronskim komunikacijama, koji definiše pitanje direktnog marketinga, predstavlja ograničenje za operatore, budući da dovodi u pitanje komunikaciju sa korisnicima... Stoga sugerišemo Vladi da ovu materiju definiše na način koji će podstaći tehnološki napredak.		✓		
R25	Članom 159 regulisan je obračun usluga na način koji je kontradiktoran, jer u jednom dijelu daje operatorima određena prava (postojanje više tarifnih paketa) dok u stavu 7 ovoga člana obesmišljava postojanje više tarifnih paketa.		✓		
R27	Operatorima (osim operatora univerzalnog servisa) treba ukinuti obavezu da pružaju uslugu informacija o brojevima pretplatnika (čl. 161) zato što je takva obaveza nepotrebna nakon imenovanja operatora univerzalnog servisa, službe informacija i univerzalnog imenika.		✓		
R28	Obaveza operatora univerzalnog servisa da izda štampani imenik – riječ je o zastarjeloj formi za koju nema interesovanja korisnika. Što je još važnije, prije izdavanja nove verzije štampanog imenika nije moguće brisanje ličnih podataka korisnika koji su to u međuvremenu zatražili.		✓		
R123	Diskriminacija kao pravni institut pominje se samo u članu 3, ali nažalost bez jasne elaboracije i pojašnjenja šta zapravo čini diskriminaciju korisnika.	NA			

	Ovo čini pripremu i primjenu ponuda za korisnike teškom, jer su neke od njih označene kao diskriminatorne bez jasnog objašnjenja na šta se precizno diskriminacija odnosi. Kako bi se izbjegla mogućnost zloupotrebe, potrebno je donijeti detaljnu regulativu u ovom smislu.	
R124	Procedure Agencije za telekomunikacije za donošenje odluka predstavljaju barijeru poslovanju naših članova ... U ovom smislu, Vlada bi trebalo da razmotri uvođenje operatera u oblikovanje zakonskog okvira.	NA
R125	Član 151, stav 2, tačka 13 – obaveza operatera da od pretplatnika dobiju saglasnost za izmjenu ili povlačenje tarifnog paketa iz ponude i prebacivanje pretplatnika na drugu tarifu sa sličnim ili povoljnijim uslovima, trebalo bi izmijeniti da se umjesto saglasnosti pretplatnika traži saglasnost Agencije.	NA
R126	Član 152 stav 5 trebalo bi izmijeniti tako da informisanje korisnika 30 dana ranije u slučajevima izmjene uslova korišćenja definisanim pretplatničkim ugovorom bude obaveza samo ukoliko takve izmjene nisu u korist pretplatnika.	NA
R127	Prema članu 178, stav 1, operatorima nije dozvoljeno da informišu svoje korisnike putem SMS-a o ponudama od kojih bi imali benefite. Predlažemo da se ovo izmjeni tako da je slanje poruka inicijalno dozvoljeno bez saglasnosti korisnika, uz mogućnost da ukoliko korisnik ne želi dalje da prima poruke, ima pravo da to i zatraži.	NA

Iako naša preporuka 24¹⁷ iz prošle godine nije prihvaćena, naši članovi je i dalje smatraju validnom. Ove godine bi željeli da tu preporuku proširimo:

(R122) Član 192 trebalo bi revidirati u sledećim oblastima:

- Zaštite interesa krajnjih korisnika (tačke 12 i 13 stava 2 čl 192). Specijalni zakon koji se odnosi na ovu oblast tj. Zakon o zaštiti potrošača ne predviđa ovako visoke kazne.
- Iz oblasti zaštite ličnih podataka (tačka 15 stav 1 čl 192). Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ne propisuje ovako visoke kazne (najviše 20 hiljada eura) i zato vjerujemo da nema potrebe da se u sektoru elektronskih komunikacija pravi ovakav izuzetak.
- Zaštita konkurencije. Zakon o zaštiti konkurencije već propisuje isto ovako visoke kazne (1-10% godišnjih prihoda) pa cijenimo da je suvišno da se propisuju iste kazne za neizvršenje obaveze funkcionalnog razdvajanja i dobrovoljnog razdvajanja vertikalno integrisanog operatora (tačke 6), 7) i 8) istog stava čl 192)

(R97) Primjena stava (4) člana 159 isključuje primjenu tačke (6), što najprije vodi konfuziji u njihovom tumačenju, a onda i u primjeni. Iz tog razloga SSICG želi da naglasi potrebu definisanja načina primjene ovog člana, posebno uzimajući u obzir visoke kazne propisane članom 192 ovog Zakona za slučajeve ponašanja operatora protivno članu 159.

Vladin komentar: Stavovi 4 i 6 člana 159, nijesu u koliziji, na šta ukazuju operatori, već se u skladu sa propisima o zaštiti potrošača, obavezuju operatori da u ponudu uključe najmanje jedan paket usluga sa vremenskim intervalom od 1 sekunde, te obavezuju da se cijena tog paketa ne smije razlikovati od cijena drugih paketa operatora. Ovo s toga što su operatori koji su ranije u ponudi imali paket sa obračunom od 1 sekunde, za isti određivali više cijene u odnosu na druge pakete, pa su ih iz tog razloga korisnici izbjegavali.

(R97) Primjena stava (4) člana 159 isključuje primjenu tačke (6), što najprije vodi konfuziji u njihovom tumačenju, a onda i u primjeni. Iz tog razloga SSICG želi da naglasi potrebu definisanja načina primjene ovog člana, posebno uzimajući u obzir visoke kazne propisane članom 192 ovog Zakona za slučajeve ponašanja operatora protivno članu 159.

Vladin komentar: stavovi 4 i 6 člana 159, nijesu u koliziji, na šta ukazuju operatori, već se u skladu sa propisima o zaštiti potrošača, obavezuju da u ponudu uključe najmanje jedan paket

¹⁷ Odredbama člana 192 novog Zakona o elektronskim komunikacijama (2013) su predviđene veoma visoke kazne koje smatramo nesrazmjernim propisanim prekršajima (za čak 21 slučaj kršenja Zakona).

usluga sa vremenskim intervalom od 1 sekunde, te obavezuju da se cijena tog paketa ne smije razlikovati od cijena drugih paketa operatora. Ovo s toga što su operatori koji su ranije u ponudi imali paket sa obračunom od 1 sekunde, za isti određivali više cijene u odnosu na druge pakete, pa su ih iz tog razloga korisnici izbjegavali.

(R98) Član 117, stav 3 Zakona o elektronskim komunikacijama reguliše obnavljanje licenci za korišćenje javno dostupnih frekvencija. Član propisuje da bi se, nakon isticanja licence, trebao raspisati novi tender, ali tako da bi bilo koji novi provajder mogao preuzeti frekvencije postojećeg operatora. Ova obaveza operatore stavlja u izuzetno nepovoljan položaj, stvarajući nesigurnu klimu za poslovanje u koje su ulagani milioni. Ohrabrujemo nadležne organe da ponovo razmotre ovu odredbu.

Vladin komentar: Ne slažemo se sa konstatacijom operatora da se ovim stvara nesigurna klima za poslovanje, jer su postojeće licence date za period od 15 godina, što je dovoljno dug vremenski period za investiranje i povrat uloženi investicija. Napominjemo takođe, da praksa davanja frekvencija u zakup po principu aukcije/tendera postoji u svim evropskim zemljama i u regionu, te da od Evropske komisije imamo pozitivno mišljenje na ovu odredbu Zakona.

(R99) Član 178 Zakona o elektronskim komunikacijama, koji definiše pitanje direktnog marketinga, predstavlja ograničenje za operatore, budući da dovodi u pitanje komunikaciju sa korisnicima, te negativno utiče na svakodnevne tehnološke prednosti, uštede, brzinu komunikacija, zaštitu životne sredine i informisanost korisnika. Stoga sugerišemo Vladi da ovu materiju definiše na način koji će podstaći tehnološki napredak.

Vladin komentar: Ova odredba je potpuno usklađena sa propisima o zaštiti potrošača, a takođe je u skladu sa Evropskim direktivama, te napominjemo da smo upravo na dio Zakona koji tretira zaštitu potrošača dobili najpozitivnije komentare Evropske komisije.

(R18) Članom 159 regulisan je obračun usluga na način koji je kontradiktoran, jer u jednom dijelu daje operatorima određena prava (postojanje više tarifnih paketa) dok u stavu 7 ovoga člana obesmišljava postojanje više tarifnih paketa.

Vladin komentar: (radi se o) ... o mogućnosti izbora najpovoljnijeg paketa za korisnika.

(R19) *Operatorima (osim operatora univerzalnog servisa) treba ukinuti obavezu da pružaju uslugu informacija o brojevima pretplatnika (čl. 161) zato što je takva obaveza nepotrebna nakon imenovanja operatora univerzalnog servisa, službe informacija i univerzalnog imenika.*

Vladin komentar: *Smatra se da, pošto postoji operator US, drugi operatori ne treba da daju informacije. Ukazujemo da su u fokusu ove odredbe korisnik i njegovo informisanje. Korisnici već znaju brojeve službi za informacije svog operatora i kontaktiraju ga, a i svakako bi došlo do zagušenja u pozivima samo kod operatora US, što apsolutno nije prihvatljivo sa stanovišta zaštite korisnika i njegovog prava da bude informisan u svakom momentu.*

(R20) *Obaveza operatora univerzalnog servisa da izda štampani imenik – riječ je o zastarjeloj formi za koju nema interesovanja korisnika. Što je još važnije, prije izdavanja nove verzije štampanog imenika nije moguće brisanje ličnih podataka korisnika koji su to u međuvremenu zatražili.*

Vladin komentar¹⁸: *Ne stoji komentar da je on nepotreban, jer postoji potreba za informisanjem korisnika i na ovaj način, u slučaju da ne postoji pristup internetu ili telefonu. Takođe, propisano je kako izostaviti lične podatke iz novih imenika.*

Smatramo da su preporuke R27 i R28 dobro utemelje i molim Vladu da još jednom razmotri.

(R123) Diskriminacija kao pravni institut pominje se samo u članu 3, ali nažalost bez jasne elaboracije i pojašnjenja šta zapravo čini diskriminaciju korisnika. Ovo čini pripremu i primjenu ponuda za korisnike teškom, jer su neke od njih označene kao diskriminatorske bez jasnog objašnjenja na šta se precizno diskriminacija odnosi. Kako bi se izbjegla mogućnost zloupotrebe, potrebno je donijeti detaljnu regulativu u ovom smislu.

(R124) Procedure Agencije za telekomunikacije za donošenje odluka predstavljaju barijeru poslovanju naših članova. Preciznije, problem je u članu 32 stav 5, u kojem se navodi da su odluke koje Agencija donosi konačne i da su operateri dužni da ih sprovode bez obzira na njihovu osnovanost. Međutim, u stavu 6 istog člana navodi se da u slučaju pokretanja upravnog spora, sprovođenje odluke može biti odloženo dok sud ne donese konačnu odluku, iako se u praksi ovo ne dešava. U ovom smislu, Vlada bi trebalo da razmotri uvođenje operatera u oblikovanje zakonskog okvira.

(R125) Član 151, stav 2, tačka 13 – obaveza operatera da od pretplatnika dobiju saglasnost za izmjenu ili povlačenje tarifnog paketa iz ponude i prebacivanje pretplatnika na drugu tarifu sa sličnim ili povoljnijim uslovima, trebalo bi izmijeniti da se umjesto saglasnosti pretplatnika traži saglasnost Agencije.

¹⁸ Ovdje citiramo prošlogodišnji stav koji se nije promijenio.

(R126) Član 152 stav 5 trebalo bi izmijeniti tako da informisanje korisnika 30 dana ranije u slučajevima izmjene uslova korišćenja definisanim pretplatničkim ugovorom bude obaveza samo ukoliko takve izmjene nisu u korist pretplatnika.

Prema članu 178, stav 1, operatorima nije dozvoljeno da informišu svoje korisnike putem SMS-a o ponudama od kojih bi imali benefite. **(R127)** Predlažemo da se ovo izmjeni tako da je slanje poruka inicijalno dozvoljeno bez saglasnosti korisnika, uz mogućnost da ukoliko korisnik ne želi dalje da prima poruke, ima pravo da to i zatraži.

- ZAKON O RADU ¹⁹ (R30, R100)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R30	Zakon o radu je nedovršen i u velikoj mjeri se oslanja na Opšti kolektivni ugovor (OKU), tj. na Granski kolektivni ugovor, što čini upravljanje ljudskim resursima u kompanijama veoma komplikovanim. U praksi se često dešava da odredbe Zakona o radu budu interpretirane na različite načine zbog veze sa Opštim kolektivnim ugovorom.	✓			
R100	SSICG bi želio dodati da, po mišljenju njegovih članova, pravila disciplinskog postupka ne bi trebala ni na kom nivou biti regulisana kolektivnim ugovorom, s obzirom da se radi o veoma striktnom i formalnom postupku koji je sličan sudskom, a za koji mnogi poslodavci nisu adekvatno osposobljeni.	✓			

Rigidna rješenja koja sadrži sadašnji Zakon o radu mogu negativno uticati na cjelokupnu crnogorsku ekonomiju. Ovo je oblast koja je i dalje predmet kritika poslovne zajednice, prije svega zbog nefleksibilnih odredbi koje sprječavaju razvoj jačeg tržišta rada i indirektno štite radnike koji imaju neadekvatne radne rezultate, doprinoseći na taj način višoj stopi nezaposlenosti.

(R21) Zakon o radu je nedovršen i u velikoj mjeri se oslanja na Opšti kolektivni ugovor (OKU), tj. na Granski kolektivni ugovor, što čini upravljanje ljudskim resursima u

¹⁹ Za više informacija pogledati poglavlje Tržište rada i zapošljavanje

kompanijama veoma komplikovanim. U praksi se često dešava da odredbe Zakona o radu budu interpretirane na različite načine zbog veze sa Opštim kolektivnim ugovorom.

Vladin komentar: “ Predlozi koji se odnose na nefleksibilnost odredbi Zakona o radu koje sprječavaju razvoj jačeg tržišta rada i indirektno štite radnike koji imaju neadekvatne radne rezultate i na nedovršenost Zakona o radu zbog oslanjanja na odredbe Opšteg kolektivnog ugovora, razmatraće se prilikom izrade novog Zakona o radu, čije je donošenje predviđeno Akcionim planom za poglavlje 19 Socijalna politika i zapošljavanje za IV kvartal 2017. godine.”

(R100) SSICG bi želio dodati da, po mišljenju njegovih članova, pravila disciplinskog postupka ne bi trebala ni na kom nivou biti regulisana kolektivnim ugovorom, s obzirom da se radi o veoma striktnom i formalnom postupku koji je sličan sudskom, a za koji mnogi poslodavci nisu adekvatno osposobljeni.

Vladin komentar citiran gore odnosi se i na preporuku R100. Pozdravljamo spremnost Vlade da u ove dvije veoma važne oblasti poboljša zakonodavstvo.

- ZAKON O ZAŠTITI NA RADU (R31 – R33)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R31	U članu 34 potrebno je dodati još jedan stav poslije stava 3 koji glasi: „U slučaju da je poslodavac organizovao i obavlja stručne poslove zaštite na radu na način što je angažovao pravno ili fizičko lice za obavljanje ovih poslova (ovlašćene organizacije), solidarno odgovaraju poslodavac i ovlašćena organizacija kojoj je poslodavac povjerio poslove zaštite na radu, ukoliko ovlašćena organizacija nije blagovremeno upoznala poslodavca sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu. Ukoliko je ovlašćena organizacija poslodavca blagovremeno upoznala sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu, pri čemu isti nije blagovremeno postupio po datim uputstvima, poslodavac samostalno odgovara za zaštitu na radu zaposlenih.”		✓		

R32	Predložemo da se u članu 19 poslije stava 1 doda novi stav koji glasi: „Osposobljavanje za bezbjedan rad vrši se u roku od 15 dana, osim ukoliko se, shodno nalazu ovlaštene organizacije, odnosno ovlaštenog lica za poslove zaštite na radu, zaposleni na drugim poslovima ili uvođenjem nove tehnologije ili novih sredstava za rad ili usljed promjene procesa rada, izlaže povećanom riziku.“		✓		
R33	Dodatno, smatramo da je nepotrebno primoravati zaposlenog koji je promijenio poslove koje radi (pri čemu nivo rizika, kao ni sredstva rada, nisu promijenjena) da ponovo prolazi kroz osposobljavanje.		✓		

(R22) U članu 34 potrebno je dodati još jedan stav poslije stava 3 koji glasi: „U slučaju da je poslodavac organizovao i obavlja stručne poslove zaštite na radu na način što je angažovao pravno ili fizičko lice za obavljanje ovih poslova (ovlašćene organizacije), solidarno odgovaraju poslodavac i ovlašćena organizacija kojoj je poslodavac povjerio poslove zaštite na radu, ukoliko ovlašćena organizacija nije blagovremeno upoznala poslodavca sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu. Ukoliko je ovlašćena organizacija poslodavca blagovremeno upoznala sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu, pri čemu isti nije blagovremeno postupio po datim uputstvima, poslodavac samostalno odgovara za zaštitu na radu zaposlenih.“

Vladin komentar: Citirani zakon stavljen je van snage, a u avgustu 2014. godine na snagu je stupio Zakon o zaštiti i zdravlju na radu (“Službeni list CG”, broj 34/14). Zakon je usklađen sa Direktivom Savjeta 89/391/EEZ od 12. juna 1989. o uvođenju mjera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja zaposlenih na radu.

Član 19 nedovoljno jasno definiše rok za osposobljavanje zaposlenog za bezbjedan rad u situacijama kada aktom o procjeni rizika nisu utvrđeni rizici odnosno opasnosti na radnom mjestu. Naime, nije jasno da li u takvim situacijama zaposleni može otpočeti sa radom te se u određenom roku osposobiti za bezbjedan rad.

(R23) Predložemo da se u članu 19 poslije stava 1 doda novi stav koji glasi:

„Osposobljavanje za bezbjedan rad vrši se u roku od 15 dana, osim ukoliko se, shodno nalazu ovlaštene organizacije, odnosno ovlaštenog lica za poslove zaštite na radu, zaposleni na drugim poslovima ili uvođenjem nove tehnologije ili novih sredstava za rad ili usljed promjene procesa rada, izlaže povećanom riziku.“

Vladin komentar: Što se tiče preporuka koje se odnose na odredbe člana 19 ranijeg zakona, sadašnji član 20 zakona, koji se odnosi na osposobljavanje i provjeru osposobljenosti, podsjećamo da su odredbe koje se odnose na ovaj dio usaglašene sa navedenom direktivom (član 12 direktive).

(R24) *Dodatno, smatramo da je nepotrebno primoravati zaposlenog koji je promijenio poslove koje radi (pri čemu nivo rizika, kao ni sredstva rada, nisu promijenjena) da ponovo prolazi kroz osposobljavanje.*

Vladin komentar: Preporuka se ne prihvata, odnosno preporuka koja se odnosi na odredbe člana 19 ranijeg zakona, sadašnji član 20 zakona, da je nepotrebno primoravati zaposlenog koji je promijenio poslove koje radi (pri čemu nivo rizika, kao ni sredstva rada, nisu promijenjena) da ponovo prolazi kroz osposobljavanje, jer je članom 20 stav 2 Zakona o zaštiti i zdravlju na radu propisano: “Osposobljavanje zaposlenih prilagođava se novim i promjenjivim rizicima, a po potrebi i ponavlja u određenim vremenskim razmacima u skladu sa programom iz stave 2 ovog člana”.

- ZAKON O ZAPOŠLJAVANJU I RADU STRANACA (R34 – R35)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R34	Smatramo da član 12 treba da glasi: „Poslodavac može rasporediti stranca samo u nivou stručne spreme u skladu sa kojom mu je izdata dozvola za zapošljavanje”.	✓			
R35	Radnu dozvolu ne treba vezivati za poslove (jer se isti mijenjaju u skladu sa potrebama poslodavaca tokom važenja radne dozvole – što se ne smije dovoditi u pitanje) već za stepen stručne spreme stranca za kog je izdata.	✓			

Član 12, po kom poslodavac, pravno lice, odnosno dio stranog društva registrovan u Crnoj Gori, može rasporediti stranca samo na poslove za koje mu je izdata radna dozvola, nije dobar i može stvoriti probleme u praksi. Od ove odredbe nemaju koristi ni poslodavac ni zaposleni.

(R25) *Smatramo da član 12 treba da glasi: „Poslodavac može rasporediti stranca samo u nivou stručne spreme u skladu sa kojom mu je izdata dozvola za zapošljavanje”.*

(R26) *Radnu dozvolu ne treba vezivati za poslove (jer se isti mijenjaju u skladu sa potrebama poslodavaca tokom važenja radne dozvole – što se ne smije dovoditi u pitanje) već za stepen stručne spreme stranca za kog je izdata.*

Vladin komentar: *Navedena preporuka (R34) i (R35) se odnosi na Zakon o zapošljavanju i radu stranaca („Sl.list SG“, br.22/08 i 32/11) koji je prestao da važi 1.04.2015. godine, stupanjem na snagu novog Zakona o strancima („Sl.list CG“, br.56/14).*

Ministarstvo cijeni da preporuke date u dokumentu „Bijela knjiga“ treba prilagoditi novom Zakonu o strancima, koji propisuje da se za boravak i rad stranaca izdaje jedinstveni dokument – dozvola za boravak i rad stranaca, nakon čega bi se ministarstvo moglo izjasniti na eventualne preporuke.

Osim toga, tržište rada u Crnoj Gori domaće i strane zaposlene ne tretira ravnopravno: domaći zaposleni mogu biti unaprijeđeni (što znači da mogu promijeniti svoje radno mjesto bez prekida ugovora o radu), ali ako poslodavac želi unaprijediti stranca, njegov ugovor o radu se mora prekinuti, kao i njegova radna

Osim toga, tržište rada u Crnoj Gori domaće i strane zaposlene ne tretira ravnopravno: domaći zaposleni mogu biti unaprijeđeni (što znači da mogu promijeniti svoje radno mjesto bez prekida ugovora o radu), ali ako poslodavac želi unaprijediti stranca, njegov ugovor o radu se mora prekinuti, kao i njegova radna dozvola i dozvola za boravak, nakon čega se mora prijaviti za novu.

dozvola i dozvola za boravak, nakon čega se mora prijaviti za novu.

- **ZAKON O OPŠTEM UPRAVNOM POSTUPKU (R36)**

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R36	U ovom Zakonu članovi 236-240 treba da	✓			

<p>budu promijenjeni na način da se skрати procedura za odlučivanje po žalbi, kao i da se odredi da druga instanca mora razriješiti pitanje nakon nekoliko ponavljanja iste procedure, i to na način koji će otkloniti sve ozbiljne povrede postupka, umjesto vraćanja predmeta prvostepenom organu na ponovno suđenje neograničen broj puta</p>				
--	--	--	--	--

(R27) U ovom Zakonu članovi 236-240 treba da budu promijenjeni na način da se skрати procedura za odlučivanje po žalbi, kao i da se odredi da druga instanca mora razriješiti pitanje nakon nekoliko ponavljanja iste procedure, i to na način koji će otkloniti sve ozbiljne povrede postupka, umjesto vraćanja predmeta prvostepenom organu na ponovno suđenje neograničen broj puta.

Vladin komentar: *Dosadašnja praksa je pokazala da imamo dugotrajne, iscrpljujuće i neefikasne postupke koji prouzrokuju velike troškove strankama i organima i onemogućavaju stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta. Zakonom o upravnom postupku („Službeni list Crne Gore”, broj 56/14), koji je Skupštini Crne Gore donijela u decembru 2014. godine, a koji će se primjenjivati od 1. jula 2016. godine, članom 126 stavom 9, propisana je obaveza drugostepenog organa da kad je po žalbi već jednom poništio prvostepeno rješenje, a stranka izjavi žalbu na novo rješenje prvostepenog javnopravnog organa, dužan da poništi prvostepeno rješenje i sam riješi upravnu stvar. Cilj ove norme je da se u praksi zaustavi tzv. “ping-pong” efekat i učestalo vraćanje predmeta prvostepenom organu koji je obično u ponovnom postupku donosio istu odluku. Na ovaj način osiguraće se strankama brže ostvarivanje prava, smanjiti broj nezakonitih upravnih akata i samim tim troškovi stranaka i organa.*

SSICG pozdravlja činjenicu da je i Vlada prepoznala ovo pitanje. Iako Vlada navodi da je ova preporuka prihvaćena, ostaje da se u praksi provjeri koliko će novi Zakon o opštem upravnom postupku izmijeniti praksu u ovom smislu.

- ZAKON O DRŽAVNOM PREMJERU I KATASTRU NEPOKRETNOSTI (R37 – R38)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R37	SSICG predlaže dodavanje četiri nova stava u član 12 poslije stava 3, koji glase:	✓			

	<p>“Odmah nakon prijema zahtjeva iz stava 3 ovog člana, organ uprave po službenoj dužnosti upisuje zabilježbu o podnesenom zahtjevu u katastar nepokretnosti.</p> <p>Zabilježba iz stava 4 ovog člana briše se nakon okončanja postupka pred organom uprave.</p> <p>O upisu i brisanju zabilježbe iz stava 4 ovog člana organ uprave ne donosi posebnu odluku.</p> <p>Upis i brisanje zabilježbe iz stava 4 ovog člana mogu se automatizovati u informacionom sistemu organa uprave”.</p> <p>Dosadašnji stav 4 postaje stav 8.</p>				
R38	<p>Kako bi spriječili ponavljanje ovakvih okolnosti ubuduće, predlažemo dopunu Zakona o svojinsko - pravnim odnosima (“Službeni list CG”, broj 19/09), tako da se članu 378 poslije stava 2 dodaje novi stav koji glasi:</p> <p>“Obveznik poreza i drugih dažbina na nepokretnosti koja je predmet ugovora o fiducijarnom prenosu prava svojine je dužnik”.</p>	✓			

(R28) SSICG predlaže dodavanje četiri nova stava **u član 12 poslije stava 3**, koji glase: “Odmah nakon prijema zahtjeva iz stava 3 ovog člana, organ uprave po službenoj dužnosti upisuje zabilježbu o podnesenom zahtjevu u katastar nepokretnosti.

Zabilježba iz stava 4 ovog člana briše se nakon okončanja postupka pred organom uprave.

O upisu i brisanju zabilježbe iz stava 4 ovog člana organ uprave ne donosi posebnu odluku.

Upis i brisanje zabilježbe iz stava 4 ovog člana mogu se automatizovati u informacionom sistemu organa uprave”.

Dosadašnji stav 4 postaje stav 8.

Vladin komentar: *Izmjenama i dopunama Zakona o državnom premjeru i katastru nepokretnosti koji je objavljen u Sl. listu CG br. 43/15 OD 31.07.2015. god., čl. 12 je izmijenjen i glasi: upis*

prava u katastar nepokretnosti vrši se prema vremenskom redosljedu podnošenja zahtjeva za upis. pravno dejstvo upisa prema trećim licima počinje od trenutka podnošenja zahtjeva za upis organu uprave.

Organ uprave upisuje broj zahtjeva i vrijeme podnošenja zahtjeva u listu nepokretnosti odmah nakon prijema zahtjeva za upis i podatke iz zahtjeva za upis istovremeno objavljuje na svojoj internet stranici, osim podataka koji se smatraju zaštićenim u skladu sa zakonom.

Ustupanjem provenstvenog reda zahtjeva za uknjižbu ili predbilježbu mogu se zamijeniti mjesta koja u provenstvenom redu imaju ti zahtjevi.

Fiducijarno pravo svojine

Pojedine opštine utvrđuju porez na nepokretnostima na kojima je uspostavljena zabilježba fiducijarnog prava svojine u korist banaka. **Prema članu 4 stav 1 Zakona o porezu na nepokretnosti**, obveznik poreza na nepokretnosti je vlasnik nepokretnosti na dan 1. januara godine za koju se utvrđuje porez. Kako banka nije vlasnik navedenih nepokretnosti već ima samo pravo (fiduciju) kojim obezbjeđuje svoje potraživanje prema dužniku, i koje pravo je upisano u podacima o teretima i ograničenjima (na isti način kako se upisuje i hipoteka), smatramo da banka ne može biti poreski obveznik za navedene nepokretnosti.

Fiducijarna svojina, shodno Zakonu o svojinsko pravnim odnosima, **član 14**, je samo uslovno stečeno pravo svojine na nepokretnoj stvari koje ovlašćuje povjerioca (banku) da prije ostalih povjerilaca naplati dospjelo potraživanje. Dužnik koristi nepokretnost, ubira tzv. plodove sa nje, tako da je logično da on plaća porez na nepokretnost, jer je on i dalje vlasnik nepokretnosti.

(R29) *Kako bi spriječili ponavljanje ovakvih okolnosti ubuduće, predlažemo dopunu Zakona o svojinsko - pravnim odnosima ("Službeni list CG", broj 19/09), tako da se članu 378 poslije stava 2 dodaje novi stav koji glasi:*

"Obveznik poreza i drugih dažbina na nepokretnosti koja je predmet ugovora o fiducijarnom prenosu prava svojine je dužnik".

Vladin komentar: *Primjedbe su prihvaćene i realizovane kroz Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na nepokretnosti ("Službeni list CG", broj 9/15) - član 1 stav 5 navedenog zakona, a čija su rješenja u primjeni od 1. januara 2016. godine.*

Kako navodimo u dokumentu, SSICG je primarno zainteresovan za kreiranje poslovnog okruženja u kojem će ekonomski potencijal Crne Gore moći da bude ostvaren, a zakonodavcu prepuštamo da odluči o tome koji bi konkretni zakon trebao regulisati određena pitanja.

- ZAKON O IZVRŠENJU I OBEZBJEĐENJU (R42, R43)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R42	Potrebna je mnogo strožija kontrola sudskog procesa, sa posebnim osvrtom na objektivne rokove. Osim toga, sa primjedbama treba postupati u skladu sa odredbama zakona. Naši članovi očekuju praktičnu implementaciju zakona koji propisuje institut javnog izvršitelja od 2011. godine. Pošto je implementacija započeta skoro, tokom aprila 2014. godine, to može donijeti određena poboljšanja kada su u pitanju identifikovane manjkavosti, kao i u smislu skraćivanja procesa i poštovanja propisanih rokova.	✓			
R43	Potrebno je izmijeniti član 173 stav 4 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, tako da uključi pravo povjerioca na prigovor na smanjenu cijenu nekretnine za koju je pokrenuta procedura izvršenja.	✓			

Procedura izvršenja prema Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju

Procedura za izvršenje prema Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju trebalo je da bude kratka jer je sud u obavezi da o predmetu odluči u roku od 5 dana od podnošenja inicijative. Ovaj rok se veoma rijetko poštuje u praksi. Ponekad je potrebno nekoliko mjeseci, ili čak i godina dana, da se račun dužnika blokira. Nadalje, Zakon jasno propisuje da žalba ne odlaže rješenje i izvršenje, sem ukoliko je njime zahtijevana u nekim specifičnim slučajevima. Međutim, vrlo često se neutemeljene primjedbe dužnika uzimaju u razmatranje, te sud odlučuje da otvori sudski proces, čineći izuzetno teškim ili pak nemogućim za banke

da blokiraju račune dužnika, iako dužnik očigledno kasni sa isplatom kredita i bez dileme ispunjava objektivne kriterijume za blokiranje računa.

Prijedlog::

(R30) *Potrebna je mnogo strožija kontrola sudskog procesa, sa posebnim osvrtom na objektivne rokove. Osim toga, sa primjedbama treba postupati u skladu sa odredbama zakona. Naši članovi očekuju praktičnu implementaciju zakona koji propisuje institut javnog izvršitelja od 2011. godine. Pošto je implementacija započeta skoro, tokom aprila 2014. godine, to može donijeti određena poboljšanja kada su u pitanju identifikovane manjkavosti, kao i u smislu skraćanja procesa i poštovanja propisanih rokova.*

Vladin komentar: *U tom smislu Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju ("Službeni list CG", br. 20/2015 od 24.4.2015. godine, koji je stupio na snagu 02. maja 2015. godine) izmijenjena je funkcionalna nadležnost za odlučivanje po pravnim lijekovima na odluke javnog izvršitelja, na način što je propisano da po prigovoru na odluke donijete na osnovu izvršne isprave odlučuje sudija pojedinac, dok je za postupanje po prigovoru na odluke donijete na osnovu vjerodostojne isprave i dalje nadležno vijeće od troje sudija. Na ovaj način, stvoreni su uslovi za ažurnije postupanje suda u postupcima po pravnim lijekovima podnijetima na odluke javnih izvršitelja donijete na osnovu izvršne isprave, imajući u vidu da je izvršnim ispravama prethodio odgovarajući postupak pred sudom u kojem je već utvrđeno činjenično stanje.*

Problemi tokom „sudske prodaje“ nekretnina pod hipotekom na inicijativu drugih povjerilaca

Član 160 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju definiše da se u slučajevima „sudske prodaje“ nekretnine namiruje i založni povjeric koji nije predložio izvršenje. U članu 173 stav 4 propisano je da će, ukoliko se nepokretnost nije mogla prodati na drugom javnom nadmetanju, biti zakazano novo javno nadmetanje, na kojem se nepokretnost može prodati ispod utvrđene vrijednosti, bez ograničenja, uz prethodnu saglasnost izvršnog povjerioca. Neki od naših članova imaju iskustvo sa slučajevima kada je prodajna cijena bila manja od sume kojom je obezbijeđeno potraživanje banke kao prvog povjerioca, te je takvim postupkom namirenje bančinih potraživanja ugroženo.

(R31) *Potrebno je izmijeniti član 173 stav 4 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, tako da uključi pravo povjerioca na prigovor na smanjenu cijenu nekretnine za koju je pokrenuta procedura izvršenja.*

Vladin komentar: Naime, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju ("Službeni list CG", br. 20/2015 od 24.4.2015. godine, koji je stupio na snagu 02. maja 2015. godine), kroz izmjenu člana 173 stav 4 ograničena je donja granica prodajne cijene nepokretnosti, na način da, ako se nepokretnost nije mogla prodati na drugom javnom nadmetanju, javni izvršitelj će zakazati novo javno nadmetanje na kojem se nepokretnost može prodati ispod 50% utvrđene vrijednosti, ali ne ispod visine potraživanja izvršnog povjerioca, čime je zaštićeno pravo povjerioca na namirenje potraživanja.

- LAW ON VALUE ADDED TAX (R44)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R44	Nije dovoljno jasno šta se tačno podrazumijeva pod upravljanjem/rukovanjem bankarskim računima i da li su sve usluge vezane za bankarske račune neoporezive. Takođe nije jasno definisano šta se smatra naplatom dugovanja, tj. da li se naplatom dugovanja može smatrati i naplata forfetinga.		✓		

Član 27 – ostala izuzeća

U stavu 4 (b) je navedeno da su bankarske i finansijske usluge oslobođene PDV-a, kao i da su u pitanju:

„b) usluge u vezi sa upravljanjem (rukovanjem) depozitima, štednim ulozima, bankarskim računima, obavljanjem platnog prometa, naložima za isplatu (doznakama), unovčavanjem dospjelih (prispjelih) obaveza, čekova ili drugih instrumenata, osim naplate (utjerivanja) i otkupa dugova”.

(R32) Nije dovoljno jasno šta se tačno podrazumijeva pod upravljanjem/rukovanjem bankarskim računima i da li su sve usluge vezane za bankarske račune neoporezive. Takođe nije jasno definisano šta se smatra naplatom dugovanja, tj. da li se naplatom dugovanja može smatrati i naplata forfetinga.

Vladin komentar: Navedena odredba je usklađena sa pravnom tekovinom EU. Poslovi banke su propisani Zakonom o bankama, te isti nijesu generalno oslobođeni plaćanja PDV-a, već samo poslovi iz navedene odredbe. Forfeting poslovi, shodno Zakonu o bankama su svrstani u

kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja, te isti nijesu oslobođeni plaćanja PDV-a shodno navedenoj odredbi.

- ZAKON O ZAŠTITI DEPOZITA (R46)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R46	U članu 28 navedeno je da „Odluku o visini stope za obračun redovne premije i načinu obračuna redovne premije donosi Upravni odbor, po pravilu do kraja novembra tekuće za narednu godinu“, dok isti Zakon ne navodi koji su uslovi koji mogu dovesti do povećanja stope premije. Početkom 2014. godine je povećana stopa premije, dok je zagarantovani depozit ostao na istom nivou (50.000 EUR).	✓			

(R33) U članu 28 navedeno je da „Odluku o visini stope za obračun redovne premije i načinu obračuna redovne premije donosi Upravni odbor, po pravilu do kraja novembra tekuće za narednu godinu“, dok isti Zakon ne navodi koji su uslovi koji mogu dovesti do povećanja stope premije. Početkom 2014. godine je povećana stopa premije, dok je zagarantovani depozit ostao na istom nivou (50.000 EUR).

Vladin komentar: “ Izmjene Zakona o zaštiti depozita planirane su za 2017. godinu.”

- ZAKON O SVOJINSKO – PRAVNIM ODNOSIMA (R47)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R47	Jasno definisano stanovište zakonodavca je neophodno kako bi postojala obaveza da, u slučaju kada banka ima hipoteku na nekom zemljištu, objekti koji se grade na tom zemljištu postaju takođe dio te hipoteke, tj. hipoteka se automatski proširuje na sagrađeni objekat, bez	✓			

obzira da li je to predviđeno ugovorom o hipoteci ili ne.				
---	--	--	--	--

Zakon o svojinsko pravnim odnosima jasno propisuje princip ekstenzivnosti hipoteke na sljedeći način: „Ako se vrijednost nepokretnosti poveća za vrijeme trajanja hipoteke, hipoteka se odnosi i na poboljšanje nepokretnosti (ekstenzivnost hipoteke).“ Postoje suštinske razlike u interpretaciji i primjeni ove odredbe od strane nadležnih organa. Naši članovi su imali različita iskustva u ovoj oblasti, pa su tako neki katastri prihvatili zahtjeve i uključivali novoizgrađene objekte na parceli koja je predmet hipoteke, ali bilo je i drugačijih primjera, gdje su banke nailazile na tumačenje po kojem objekat koji je naknadno izgrađen na založenoj zemlji ne može automatski postati dio hipoteke, sem ako to nije drugačije definisano ugovorom o hipoteci.

Prijedlog:

(R34) *Jasno definisano stanovište zakonodavca je neophodno kako bi postojala obaveza da, u slučaju kada banka ima hipoteku na nekom zemljištu, objekti koji se grade na tom zemljištu postaju takođe dio te hipoteke, tj. hipoteka se automatski proširuje na sagrađeni objekat, bez obzira da li je to predviđeno ugovorom o hipoteci ili ne.*

Vladin komentar: *Prilikom izmjena Zakona o svojinsko pravnim odnosima navedeni predlog će biti razmatran.*

4.2 IMPLEMENTACIJA I SPROVOĐENJE ZAKONA (R48)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R48	Neophodno je poboljšanje transparentnosti procedure i dosljednija primjena etičkih principa.	✓			

Bez predvidivog poslovnog ambijenta i pravne sigurnosti, održivi razvoj nije moguć. Naši članovi se slažu da su predvidljivost, stabilnost i pravna sigurnost, odnosno njihov nedostatak, nažalost, osporili pozitivne rezultate koji su neosporno napravljeni.

Ovo je primjer koji prenosimo iz Bijele knjige 2012, a koji je i dalje aktuelan:

IZAZOVI VEZANI ZA POSTUPAK JAVNIH NABAVKI

Ponuđači se često srijeću sa različitim izazovima u postupku javnih nabavki: rigidnost procesa u smislu kriterijuma za odabir, kopiranje iste dokumentacije za svaku tendersku poziciju za istog ponuđača, podnošenje

dokumenata koji su u već posjedu tog ili drugih javnih organa, u slučaju žalbe plaćanje nadoknade u iznosu od 1% procijenjene ukupne vrijednosti javne nabavke, neprecizni zahtjevi za dokumentaciju ili nepostojanje specifikacije dokumenata kada je u pitanju predmet nabavke, inferioran status ponuđača kod državne komisije koji ne uključuju predstavnike realnog sektora itd. Pored toga, činjenica da više institucija ima nadležnost, obaveza podnošenja masivne dokumentacije, plaćanje različitih taksu i poreza, čekanje na odgovor administracije, itd. čine proceduru javnih nabavki komplikovanom i, konačno, veoma skupom.

(R35) *Zato je neophodno poboljšanje transparentnosti procedure i dosljednija primjena etičkih principa.*

Vladin komentar: *Prilikom izmjena Zakona o svojinsko pravnim odnosima navedeni predlog će biti razmatran.*

5. OBLASTI U FOKUSU

UVOD

Uopšteno rečeno, tokom prošle godine primjetili smo ograničen progres, a reformski zamah iz prethodnih godina i ekonomski bum nakon nezavisnosti su postepeno oslabili. Nedostaci i neefikasna administracija, u paru sa nestabilnim regulatornim ambijentom, i dalje dominiraju poslovnom i investicionom klimom.

Vlada Crne Gore mora nastaviti sa sprovođenjem reformi koje će održati konkurentnost crnogorske ekonomije. U ovom poglavlju SSICG prezentuje svoj pogled na konkretne teme za koje smatra da zahtijevaju dalja poboljšanja i daje sugestije kojima želi doprinijeti tome cilju.

Slijedi pregled pet širih kategorija koje obuhvataju brojna pojedinačna pitanja i teme od značaja za odgovarajuće funkcionisanje poslovnog ambijenta i ekonomije pogodne za investicije, onako kako su ih doživjeli naši članovi. Diskutovaćemo o sljedećim oblastima:

- 5.1. Tržište rada i zapošljavanje
- 5.2. Razvoj nekretnina
- 5.3. Oporezivanje
- 5.4. Korporativno upravljanje
- 5.5. Vladavina prava.

Međutim, ponekada želimo da istaknemo pitanja koja su od izuzetne važnosti i jako su ilustrativna kada su u

Nedostatak koordinacije između državnih organa često dovodi do situacija da je, na zahtjev organa kojem je podnešen neki zahtjev, potrebno od drugog organa pribaviti potvrde/uvjerenja i sl., iako zakon predviđa da državni organi treba međusobno da sarađuju i jedni drugima dostavljaju informacije iz njihove nadležnosti. Najinteresantnija takva situacija bila je kada je Centralni registar privrednih subjekata, koji je dio Poreske uprave, od podnosioca zahtjeva tražio potvrde te iste uprave da uredno plaća poreze.

pitanju neophodne vrste promjena u duboko ukorijenjenom mentalitetu u državnoj administraciji, koji nije u skladu sa globalnom poslovnom praksom i zahtijeva mnogo više od pukog pisanja zakona. Sledeći primjer iako je je iz prošlogodišnjeg izdanja Bijele knjige, i dalje je aktuelan:

5.1. TRŽIŠTE RADA I ZAPOŠLJAVANJE (R49 – R57, R101 – R102, 128-129)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R49	Povrede bi trebalo ne samo uključiti u Zakon o radu, već bi bilo neophodno da se poslodavcu omogući da otpusti zaposlene koji imaju neodgovarajuće radne rezultate, po uslovima jasno definisanim zakonom.	✓			
R101	Da bi se pojačala posvećenost rješavanju problema zloupotrebe bolovanja, o kojem je bilo riječi u odjeljku o zakonima, predlažemo da se uvede zloupotreba bolovanja kao osnov za prestanak radnog odnosa.	✓			
R50	Pojednostavljenje procedure na način koji ne bi primoravao kompanije da sprovode postupak nalik sudskom procesu, ubrzalo bi proceduru i donijelo benefite kako poslodavcima, tako i zaposlenima	✓			
R51	Naši članovi slažu se sa pozicijom Komiteta za radne odnose američke Privredne komore da bi bilo „potrebno predvidjeti i dodatne alate kojima se može uticati na učestalost povreda radnih obaveza, kao što su upozorenje ili opomena. Bili bi predviđeni za lakše povrede radnih obaveza, odnosno u situacijama kada poslodavac nema namjeru da zaposlenom izriče novčanu kaznu, pri čemu je nesporno da se određeni propust u svakodnevnom obavljanju radnih zadataka dogodio.“	✓			
R52	Predlažemo izmjenu člana 123 Zakona o radu, na način da isti glasi: Novčana potraživanja iz rada i po osnovu rada zastarijevaju u roku od 3	✓			

	godine od nastanka obaveze’.				
R53	Zakon o radu nije dovoljno jasan, te se ponekad ne može primijeniti ili je u potpunosti kontradiktoran. Komplikovane procedure i administracija predstavljaju veliko opterećenje za kompanije.	✓			
R54	Poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim, kao što se navodi u stavu 1 ovog člana, ukoliko je njihovo ukupno trajanje u kontinuitetu duže od 36 mjeseci	✓			
R55	Prvi korak bio bi povećanje poreske baze kroz bolju primjenu postojećih propisa, čime bi se eliminisao strah od fiskalnih problema koji mogu biti prouzrokovani smanjenjem poreza i doprinosa.	✓			
R56	Tek nakon ovog koraka, koji zahtijeva snažnu akciju i volju, bilo bi mudro sniziti nivo poreza i doprinosa u prvoj fazi na 40 % neto plate. Ovo bi i dalje bila relativno visoka stopa, međutim, ona bi zasigurno i dalje proširila poresku bazu i na taj način omogućila još jednu rundu smanjenja poreza i doprinosa na nivo koji je prihvatljiv i poslodavcima i zaposlenima sa jedne strane, i državi i društvu koje ona predstavlja, sa druge.		✓		
R57	Kao što je navedeno u Pozicionom dokumentu: "...postojanje Opšteg Kolektivnog ugovora suvišno. OKU je akt koji predstavlja ostatak prošlosti koji ne poznaje ni jedan moderni pravni sistem."	✓			
R102	Ako bi bilo valjano regulisano, uvođenje instituta dobrovoljnog rada bi moglo biti korisno u kreiranju dinamičnijeg tržišta rada. Moglo bi se koristiti za potrebe obuke, ili kao probni period – pod određenim uslovima koji će biti		✓		

	definisani zakonom.			
R128	Korišćenje godišnjeg odmora u djelovima trebalo bi biti fleksibilnije definisano kako bi se poslodavcu i zaposlenom omogućilo da se dogovore o trajanju i korišćenju godišnjeg odmora.	NA		
R129	Definicija zarade zahtijeva precizniju formulaciju. Pored toga, minimalna zarada treba da bude definisana po sektorima odnosno po vrstama poslova, kako bi zaštitili zaposlene, ali sa mogućnošću smanjenja plate za nedovoljne rezultate.	NA		

Kao što smo ranije naglasili, Naše je temeljno ubjeđenje da regulatorni okvir u bilo kojoj modernoj ekonomiji treba da bude osmišljen tako da stimuliše razvoj tržišta, stvara stručna radna mjesta, poveća produktivnost i privlači investicije. Kao dio toga, efektivan Zakon o radu trebalo bi da obezbijedi bazičnu pravičnost i zaštitu zaposlenih, uz istovremenu promociju zdrave konkurencije za stručne, dugoročne poslove povećanjem fleksibilnosti i mobilnosti radne snage.

“Kao što je navedeno u Vladinim komentarima, svi predlozi SSICG iz ovog dijela Bijele knjige biće uzeti u razmatranje tokom rada na nacrtu novog Zakona o radu, čije je usvajanje planirano Akcionim planom za Poglavlje 19 Socijalna politika i zapošljavanje za IV kvartal 2017.”

Ovo i dalje nije slučaj u Crnoj Gori, a SSICG cijeni spremnost Vlade da razmotri predloge iz ovog poglavlja. Kao što je navedeno u Vladinim komentarima, svi predlozi SSICG iz ovog dijela Bijele knjige biće uzeti u razmatranje tokom rada na nacrtu novog Zakona o radu, čije je usvajanje planirano Akcionim planom za Poglavlje 19 Socijalna politika i zapošljavanje za IV kvartal 2017.

OSNOVNI IZAZOVI:

Radeći sa svojim članovima i partnerskim organizacijama poput američke Privredne komore, Privredne komore Crne Gore, Unije poslodavaca i Montenegro biznis alijanse, pripremili smo zajedničke zaključke (Pozicioni dokument) iz oblasti Zakona o radu.

POSTUPAK ZA UTVRĐIVANJE POVREDE RADNE OBAVEZE

Ovo pitanje potrebno je predvidjeti i urediti samo Zakonom o radu, a ne Opštim kolektivnim ugovorom (OKU) (vidjeti dolje za detalje) kao što je bio slučaj do sada.²⁰

(R36) *Ove povrede bi trebalo ne samo uključiti u Zakon o radu, već bi bilo neophodno da se poslodavcu omogući da otpusti zaposlene koji imaju neodgovarajuće radne rezultate, po uslovima jasno definisanim zakonom.*

(R101) *Da bi se pojačala posvećenost rješavanju problema zloupotrebe bolovanja, o kojem je bilo riječi u odjeljku o zakonima, predložimo da se uvede zloupotreba bolovanja kao osnov za prestanak radnog odnosa.*

- POSTUPAK ZA UTVRĐIVANJE POVREDE RADNE OBAVEZE

Još jedno povezano pitanje je prekomplikovana i rigidna regulativa, ponovo iz OKU, o postupku za utvrđivanje povrede radne obaveze.

(R37) *Pojednostavljenje procedure na način koji ne bi primoravao kompanije da sprovode postupak nalik sudskom procesu, ubrzalo bi proceduru i donijelo benefite kako poslodavcima, tako i zaposlenima.*

- DODATNI ALATI U SLUČAJU POVREDA RADNIH OBAVEZA OD STRANE ZAPOSLENIH

(R38) *Naši članovi slažu se sa pozicijom Komiteta za radne odnose američke Privredne komore da bi bilo „potrebno predvidjeti i dodatne alate kojima se može uticati na učestalost povreda radnih obaveza, kao što su upozorenje ili opomena. Bili bi predviđeni za lakše povrede radnih obaveza, odnosno u situacijama kada poslodavac nema namjeru da zaposlenom izriče novčanu kaznu, pri čemu je nesporno da se određeni propust u svakodnevnom obavljanju radnih zadataka dogodio.“*

ZASTARJELOST NOVČANIH POTRAŽIVANJA

(R39) *Često zloupotrebljavano, u praksi se pokazalo da izvorna namjera nije dovoljno dobro formulisana. Citiramo AmCham-ov pozicioni dokument:*

“... predložimo izmjenu člana 123 Zakona o radu, na način da isti glasi:

‘Novčana potraživanja iz rada i po osnovu rada zastarijevaju u roku od 3 godine od nastanka

²⁰ Za detaljan prijedlog kako bi trebalo izmijeniti Zakon radu da bi se udovoljilo ovom zahtjevu, molimo vidite Pozicioni dokument Komiteta za radne odnose Privredne komore SAD u Crnoj Gori iz decembra 2013. godine.

obaveze'.

To bi učinilo ova potraživanja jednakim bilo kojim drugim potraživanjima koja u većini slučajeva imaju odredbu o zastarijevanju, i to sa dobrim razlogom.

Naši članovi su dalje napomenuli da član 123 smatraju suštinskim kad je riječ o pravnoj sigurnosti poslodavaca u Crnoj Gori. Kao što je već više puta naglašeno, poslodavci koji posluju u skladu sa propisima ne bi trebalo da trpe zbog neodgovornih pojedinaca. Predloženo rok od tri godine je utemeljen u praksi zemalja regiona, ali poslodavci će pozdraviti uvođenje bilo kakvog ograničenja roka u kojem je moguće prijaviti novčano potraživanje.

OTKAZNI ROK

(R40) Zakon o radu nije dovoljno jasan, te se ponekad ne može primijeniti ili je u potpunosti kontradiktoran. Komplikovane procedure i administracija predstavljaju veliko opterećenje za kompanije.

TRAJANJE UGOVORA O RADU

Jedna od najčešće kritikovanih odredbi Zakona je svakako ona koja se odnosi na trajanje ugovora o radu koju definiše član 25. Ovdje problem leži prevashodno u pretjerano rigidnoj i komplikovanoj proceduri za raskid ugovora o radu, koja štiti radnike koji imaju neadekvatne radne rezultate, na taj način doprinoseći višoj stopi nezaposlenosti.

(R41) Ponovo citiramo Pozicioni dokument AmCham-a koji SSICG u potpunosti podržava:

“Poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim, kao što se navodi u stavu 1 ovog člana, ukoliko je njihovo ukupno trajanje u kontinuitetu duže od 36 mjeseci.”

Međutim, moramo ponovo istaći da je u cilju postizanja pravog kompromisa po ovom pitanju, koji bi išao u korist kako zaposlenih tako i poslodavaca, neophodno istovremeno uvesti moderniju i fleksibilniju regulativu o raskidu ugovora o radu.

Komentarišući našu preporuku, Vlada je napomenula da je član 25 usaglašen sa Direktivom 1999/70/EZ od 28. juna 1999. što mi ne dovodimo u pitanje. Poenta naše preporuke je uklanjanje nedosljednosti prisutnih u ovom članu. Naime, stav 2 definiše da poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim, kao što se navodi u stavu 1 ovog člana, ukoliko je njihovo ukupno trajanje, u kontinuitetu ili s prekidima, duže od 24 mjeseca. Stav 3 (prekid kraći od 60 dana ne smatra se prekidom u smislu stava 2) je beskoristan jer prethodni stav jasno kaže da je ta činjenica irelevantna. Ova norma vodi zaključku da, bez obzira na prekide, poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim ukoliko je njihovo ukupno trajanje duže od 24 mjeseca.

UKUPAN TROŠAK RADA

Sa posljednjim povećanjem poreza na dohodak sa 9 na 15 %, i malim smanjenjem na 13% u 2015. godini, na dio plate iznad prosječne, ukupan trošak po zaposlenom, i ranije veoma visok, doveden je do neodrživog nivoa. Da bi zaposlio radnika na prosječnu crnogorsku platu od 477 EUR, poslodavac mora da plati ukupno 723 EUR.²¹

U praksi ovo kreira dvostruki problem:

- Većina poreskog opterećenja pada na najveće kompanije i one koji rade legalno, te se na taj način u suštini kažnjavaju kompanije koje posluju po zakonu.
- Ostale kompanije obično pređu u sivu zonu, tako što ili plaćaju djelimično iznos poreza i doprinosa ili uopšte ne prijavljuju zaposlene – ugrožavajući princip konkurencije i nagrađujući nezakonito ponašanje.

Pristup rješavanju poteškoća koje nerealno i neodrživo visok trošak po zaposlenom donosi podrazumijeva dva koraka ²²:

- **(R42)** *Prvi korak bio bi povećanje poreske osnovice kroz bolju primjenu postojećih propisa, čime bi se eliminisao strah od fiskalnih problema koji mogu biti prouzrokovani smanjenjem poreza i doprinosa.*
- **(R43)** *Tek nakon ovog koraka, koji zahtijeva snažnu akciju i volju, bilo bi mudro sniziti nivo poreza i doprinosa u prvoj fazi na 40 % neto plate. Ovo bi i dalje bila relativno visoka stopa, međutim, ona bi zasigurno i dalje proširila poresku bazu i na taj način omogućila još jednu rundu smanjenja poreza i doprinosa na nivo koji je prihvatljiv i poslodavcima i zaposlenima sa jedne strane, i državi i društvu koje ona predstavlja, sa druge.*

Stimulativne mjere, u kombinaciji sa snažnijom primjenom, doprinijeće ukupnom povećanju zaposlenosti i fiskalnih prihoda. Ukoliko se želi postići ovaj cilj, potrebna je odlučna i trenutna akcija.

Vlada je ove godine naglasila da prihvata preporuku za proširenje poreske baze, međutim ostaje de se vide rezultati. Nažalost, Vlada ne prihvata naš predlog o postepenom smanjenju ukupnih poreza i doprinosa na plate:

Vladin komentar: *U Crnoj Gori se plaćaju doprinosi za socijalno osiguranje na način da zaposlenom obezbjeđuju penzijsko osiguranje, zdravstvenu zaštitu i osiguranje od nezaposlenosti, odnosno direktno se obezbjeđuju prava zaposlenog po tom osnovu. Zbog toga je nemoguće smanjiti doprinose na 40% neto*

Razumijemo poziciju Vlade Crne Gore koja reflektuje nedostatak drugih izvora finansiranja za

²¹ *prema podacima Monstata: <http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1164&pageid=24>*

²² *Od nešto preko 170 hiljada zaposlenih (prema podacima Monstata) <http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1164&pageid=23>, približno 50,000 je zaposleno u državnim institucijama. Više je nego jasno da je ovo opterećenje neodrživo za tako malu ekonomiju poput crnogorske, te da su reforme u ovoj oblasti već odavno neophodne*

plate.

OPŠTI KOLEKTIVNI UGOVOR (OKU)

Pitanje Opšteg kolektivnog ugovora (OKU) proizvelo je mnoge probleme poslovnoj zajednici, naročito kada su u pitanju pravila disciplinskog postupka i povrede radnih dužnosti. Međutim, bez obzira na činjenicu da je nedostatak OKU izazvao ove regulatorne nedoumice, upravo je sama svrha postojanja ovog dokumenta upitna.

“...Opšti kolektivni ugovor je suvišan. OKU je akt koji predstavlja ostatak prošlosti koji ne poznaje ni jedan moderni pravni sistem.”

Pozicioni dokument, Američka privredna komora u Crnoj Gori

(R44) *Kao što je navedeno u Pozicionom dokumentu: “...postojanje Opšteg Kolektivnog ugovora je suvišno. OKU je akt koji predstavlja ostatak prošlosti koji ne poznaje ni jedan moderni pravni sistem.”*

VOLONTERSKI RAD

(R102) *Ako bi bilo valjano regulisano, uvođenje instituta dobrovoljnog rada bi moglo biti korisno u kreiranju dinamičnijeg tržišta rada. Moglo bi se koristiti za potrebe obuke, ili kao probni period – pod određenim uslovima koji će biti definisani zakonom.*

Vladin komentar: *Volonterski rad je dobrovoljno i besplatno ulaganje vremena, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge i aktivnosti u korist drugog lica ili za opštu dobrobit društva (član 2 Zakona o volonterskom radu). Ugovor o volonterskom radu može da se zaključi i sa licem koje želi da se stručno osposobi i stekne posebna znanja i vještine za rad u svojoj struci. Volonterski rad obavljen u smislu stava 1 ovog člana priznaje se kao radno iskustvo i kao uslov za polaganje stručnog ispita.(član 12a Zakona o volonterskom radu). Imajući u vidu navedeno smatramo da je institut dobrovoljnog rada već regulisan kroz odredbe Zakona o volonterskom radu.*

GODIŠNJI ODMOR

(R128) *Korišćenje godišnjeg odmora u djelovima trebalo bi biti fleksibilnije definisano kako bi se poslodavcu i zaposlenom omogućilo da se dogovore o trajanju i korišćenju godišnjeg odmora. Zaštitna mjera od 10 dana treba da ostane na snazi, ali drugi dio godišnjeg odmora treba definisati na način koji bi omogućio više fleksibilnosti. Dodatno, rok tokom kog zaposleni treba da bude informisan o odobrenom korišćenju godišnjeg odmora treba da bude smanjen sa 30 na 15 dana.*

ZARADA

(R129) Definicija zarade zahtijeva precizniju formulaciju. Pored toga, minimalna zarada treba da bude definisana po sektorima odnosno po vrstama poslova, kako bi zaštitili zaposlene, ali sa mogućnošću smanjenja plate za nedovoljne rezultate. Kako naši članovi primjećuju, zakon trenutno ovu mogućnost nudi u teoriji ali u praksi su ovakve odluke poslodavaca u sudskim sporovima uvijek osporavane u korist zaposlenih. Jedno od mogućih rješenja za zarade koje bi zavisile od rezultata može glasiti ovako: "U zavisnosti od nivoa rezultata koji su ispod ili iznad standarda, Poslodavac može smanjiti ili povećati zaradu do 20%".

5.2.RAZVOJ NEKRETNINA (R58 – R65, R103)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R58	Kao i svaki drugi proizvod, projekti razvoja nekretnina moraju da nađu „kupce“, te ukoliko određeni projekat ne korespondira sa određenom potrebom na tržištu, vjerovatno je da će ostati samo još jedna neiskorišćena prilika. Ovaj odnos mora biti ustanovljen u planskoj dokumentaciji najvišeg ranga.	✓			
R59	Da bi dobili neophodnu dodatnu prednost, bilo bi preporučljivo angažovati međunarodne konsultantske kuće koje su specijalizovane za ovu oblast. Takva investicija isplatila bi se višestruko, kako kroz direktan prihod ostvaren kroz ove projekte, tako i kroz indirektno efekte koji bi se osjetili u cijeloj Crnoj Gori.	✓			
R60	Što prije investitori dobiju mogućnost da započnu projekat razvoja nekretnina, veće su šanse da ih privučemo. To znači manje posla kada je u pitanju borba sa administrativnim preprekama, što bi omogućilo investitoru da se odmah fokusira na ono što je važno – na investiciju.				✓
R62	Uvođenje međunarodno priznatih standarda omogućilo bi bolju osnovu za dalji rast i razvoj tržišta nekretnina.	✓			
R63	Preporuka je da Uprava za nekretnine na ovom poslu angažuje privatne, licencirane geodetske firme da mogu vršiti promjene u katastarskom operatu. Time bi se doprinijelo povećanju limitiranih kapaciteta Uprave za nekretnine.		✓		
R64	Neophodno je odrediti niske i fiksne	✓			

	naknade za različite vrste usluga koje katastar obavlja.				
R65	Bazu podataka Uprave za nekretnine trebalo bi ažurirati na dnevnoj osnovi, umjesto jednom mjesečno i rjeđe. Pored toga, mogućnost preuzimanja posjedovnog lista preko interneta i elektronsko plaćanje svih taksi bila bi dobrodošla promjena koja bi značajno skratila dio procedure.	✓			
R103	Bazu podataka Uprave za nekretnine trebalo bi ažurirati na dnevnoj osnovi.	✓			

Shodno izvještaju Doing Business 2016, Crna Gora je ostvarila napredak u jednoj od najviše kritikovanih oblasti: građevinske dozvole, popravivši poziciju na 91. sa 106. iz prethodne godine.

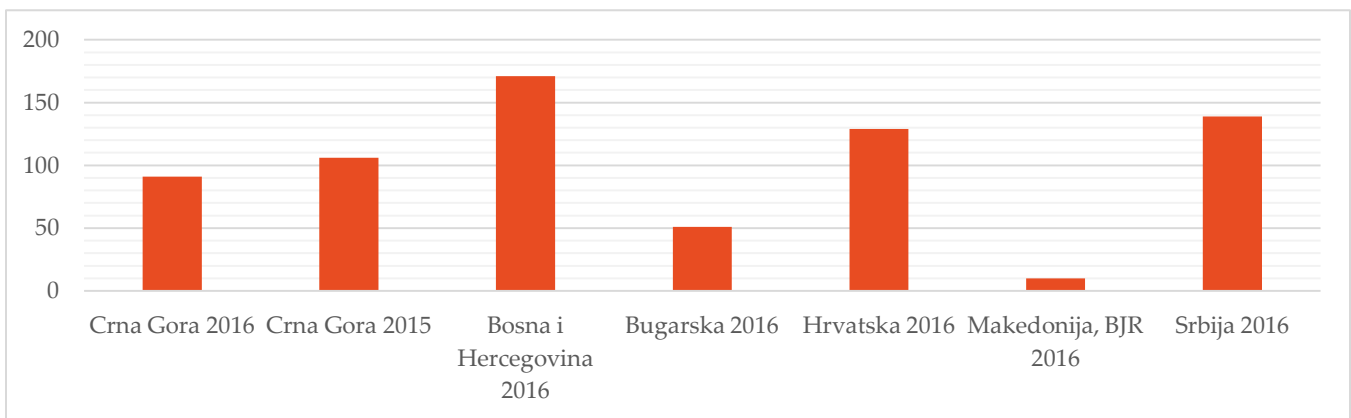

Figure 7: „Doing Business 2016“; Regionalno poređenje ranga za oblast 'Dobijanje građevinskih dozvola'.

Ovo je refleksija pozitivnih dešavanja u ovoj oblasti tokom prethodne godine, koja članovi SSICG pozdravljaju. Nadamo se da je ovo početak pozitivnog trenda u ovom važnom aspektu razvoja nekretnina.

Međutim, građevinske dozvole su konačni korak u procesu koji zahtijeva više pažnje od strane Vlade Crne Gore. Ovdje želimo da ponudimo svoj pogled na to kako dalje poboljšati poslovnu klimu u ovom smislu, te bolje iskoristiti potencijal koji ova oblast ima za podsticanje rasta crnogorske ekonomije.

USPOSTAVLJANJE ISTINSKE VEZE IZMEĐU PLANSKIH DOKUMENATA I TRŽIŠNIH PRILIKA

(R45) *Kao i svaki drugi proizvod, projekti razvoja nekretnina moraju da nađu „kupce“, te ukoliko određeni projekat ne korespondira sa određenom potrebom na tržištu, vjerovatno je da će ostati samo još jedna neiskorišćena prilika. Ovaj odnos mora biti ustanovljen u planskoj dokumentaciji najvišeg ranga.²³*

Vladin komentar: *U cilju poboljšanja kvaliteta planiranja i boljeg razumijevanja i detaljnije razrade Pravilnika o bližem sadržaju i formi planskog dokumenta/kriterijumima namjene površina/ elementima urbanističke regulacije i jedinstvenim grafičkim simbolima, Direktorat za planiranje prostora Ministarstva održivog razvoja i turizma je, u saradnji sa projektom Svjetske banke – LAMP (Land Administration and Management Project), izradio “Priručnik za ekonomsko demografsku analizu i ekonomsko-tržišnu projekciju u prostornim i urbanističkim planovima u Crnoj Gori”. Priručnik za ekonomsko demografsku analizu i ekonomsko-tržišnu projekciju u prostornim i urbanističkim planovima u Crnoj Gori ima za cilj da, na određeni način, selektivno i sistematično, da smjernice za pripremu ekonomske i demografske analize i ekonomsko-tržišne projekcije za prostorne i urbanističke planove. Ovaj Priručnik je tek jedan u nizu koraka ka postizanju cilja unaprijeđenja metodologije upravljanja prostorom i podizanja kvaliteta izrade prostorno planske dokumentacije, i svijesti o potrebi očuvanja prostora, te otvorena forma ovog Priručnika ostavlja mogućnost da se sistematičnost i korisnost prikupljenog i izloženog materijala kroz praksu provjeri, kako bi se korigovala i, prema potrebi, dopunila i poboljšala. Namjera je da Priručnik vremenom preraste u Pravilnik.*

Kako bi se ovo postiglo na najefektniji način, što bi omogućilo da se iskoristi sve veći investicioni kapital koji polako ponovo postaje dostupan nakon oporavka od finansijske krize iz 2008/2009. godine, Crna Gora mora da odmakne jakoj konkurenciji.

(R46) *Da bi dobili neophodnu dodatnu prednost, bilo bi preporučljivo angažovati međunarodne konsultantske kuće koje su specijalizovane za ovu oblast. Takva investicija isplatila bi se višestruko, kako kroz direktan prihod ostvaren kroz ove projekte, tako i kroz indirektno efekte koji bi se osjetili u cijeloj Crnoj Gori.*

²³ Ustanovljeni sistem zoniranja u Crnoj Gori je takav da čak i kad investitor finansira izradu planskog dokumenta, oni urbanistički parametri koji bi odgovarali investitoru da realizuje projekat često se ne mogu upisati uslijed ograničenja iz planskih dokumenata višeg reda, koji limitiraju urbanističke parametre. Stoga je potrebno u fazi donošenja planskog dokumenta višeg i nižeg reda detaljno i precizno normirati izradu ekonomsko-tržišne analize, koja postoji pod tim nazivom u Zakonu i odgovarajućem Pravilniku, ali nije normirana. Na taj način ekonomsko-tržišna analiza postala bi mjerodavna tržišna provjera planerovih rješenja. Tako bi planski dokumenti i njima predviđeni projekti postali konkurentniji i samim tim privlačniji za investitore, a, što je najvažnije, na predloženi način bi se postiglo pružanje realnih osnova za brzo otpočinjanje realizacije tako planiranih projekata. Kao osnovni preduslov, prvenstveno je potrebno u planovima višeg reda obezbijediti sprovođenje ovakvog pristupa u praksi.

Vladin komentar: *Ova preporuka biće uzeta u razmatranje tokom pripremanja Pravilnika (pomenutog u komentaru iznad).*

RAZVOJ DETALJNIH URBANISTIČKIH PROJEKATA KOJI UKLJUČUJU TRŽIŠNU KOMPONENTU

(R47) *Što prije investitori dobiju mogućnost da započnu projekat razvoja nekretnina, veće su šanse da ih privučemo. To znači manje posla kada je u pitanju borba sa administrativnim preprekama, što bi omogućilo investitoru da se odmah fokusira na ono što je važno – na investiciju.*

PROCJENA NEKRETNINA

Trenutno u ovoj oblasti u praksi nijesu implementirani određeni standardi, što je posljedica nedostatka regulacije.

(R48) *Uvođenje međunarodno priznatih standarda omogućilo bi bolju osnovu za dalji rast i razvoj tržišta nekretnina.*

Vladin komentar: *Predlogom zakona o računovodstvu, koji je pripremljen u skladu sa Direktivama Evropske unije i upućen Evropskoj komisiji na saglasnost, predviđen je poseban dio koji se odnosi na procjenu nepokretnosti. Na ovaj način u crnogorski regulatorni sistem prvi put utordiće se i propisima regulisati ova oblast uz obaveznost, zahtijevanu zakonom, za poštovanje međunarodnih standarda u ovom segmentu.*

KATASTARSKA PRAKSA

(R49) *Preporuka je da Uprava za nekretnine na ovom poslu angažuje privatne, licencirane geodetske firme da mogu vršiti promjene u katastarskom operatu. Time bi se doprinijelo povećanju limitiranih kapaciteta Uprave za nekretnine.*

Vladin komentar: *Ne prihvata se.*

NISKE FIKSNE NAKNADE ZA PROMET NEPOKRETNOSTIMA

Kada su transferni troškovi veoma visoki, čak i registrovana imovina može postati neformalna ako se naknadne transakcije ne registruju. Ovo ne samo da slabi zaštitu imovinskih prava, već i smanjuje potencijalni prihod od poreza na imovinu.

(R50) *Stoga je neophodno odrediti niske i fiksne naknade za različite vrste usluga koje katastar obavlja.*

Vladin komentar: *Navedena preporuka realizovana je kroz Uredbu o visini naknade za korišćenje podataka državnog premjera i katastra nepokretnosti („Sl. list CG“ br.26/12)*

AŽURIRANJE BAZE PODATAKA UPRAVE ZA NEKRETNINE

(R51) Bazu podataka Uprave za nekretnine trebalo bi ažurirati na dnevnoj osnovi, umjesto jednom mjesečno i rjeđe. Pored toga, mogućnost preuzimanja posjedovnog lista preko interneta i elektronsko plaćanje svih taksi bila bi dobrodošla promjena koja bi značajno skratila dio procedure.

Vladin komentar: *Izmjenama i dopunama Zakona o drž. premjeru i kat. nepokretnosti koji je objavljen u Sl. Listu CG bro. 43/15 od 31.07.2015. g., dođato je načelo ažurnosti koje glasi: organ uprave vodi ažurnu evidenciju podataka o upisanim pravima na nepokretnostima i podnijetim zahtjevima za promjenu tih podataka, takođe je omogućeno preuzimanje posjedovnog lista preko interneta.*

RANGIRANJE PRAVA NA HIPOTEKU / ZAHTJEV U POSTUPKU

(R103) Bazu podataka Uprave za nekretnine trebalo bi ažurirati na dnevnoj osnovi, umjesto jednom mjesečno i rjeđe. Pored toga, mogućnost preuzimanja posjedovnog lista preko interneta i elektronsko plaćanje svih taksi bila bi dobrodošla promjena koja bi značajno skratila dio procedure.

Vladin komentar: *Izmjenama i dopunama Z. o drž. premjeru i kat. nepokretnosti koji je objavljen u Sl. listu CG bro. 43/15 od 31.07.2015. g., članom 155a propisano je da organ uprave je dužan da omogućiti organima državne uprave, organima lokalne samouprave, pravnim licima koja obavljaju poslove od javnog interesa i notarima pristup geodetsko - katastarskom informacionom sistemu i preuzimanje podataka iz tog sistema, za potrebe obavljanja poslova iz njihove nadležnosti.*

5.3. INFRASTRUKTURA (R67)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R67	SSICG podržava Vladu u ulaganju dodatnih napora kako bi se projekti izgradnje, prije svega u oblasti saobraćajne infrastrukture i energetike, započeli što je prije moguće.	✓			

Ova izuzetno važna oblast ostaje nedovoljno razvijena, i predstavlja jedan od najvažnijih ograničavajućih faktora za dalji razvoj cijele zemlje. Tokom prethodne dvije godine, prije svega zbog nedostatka finansija, nije započet ni jedan od velikih projekata koji bi mogli u ovom smislu popraviti situaciju.

(R52) *SSICG podržava Vladu u ulaganju dodatnih napora kako bi se projekti izgradnje, prije svega u oblasti saobraćajne infrastrukture i energetike, započeli što je prije moguće.*

Vladin komentar: *Planirane su sljedeće aktivnosti:*

- 1. Izgradnja nove terminalne zgrade na aerodromu Tivat sa pratećom infrastrukturom (period realizacije 2018. godina);*
- 2. Proširenje i rekonstrukcija manevarskih površina i pristanišne platforme na Aerodromu Tivat (period realizacije 2018. godina);*
- 3. Rekonstrukcija postojećeg kontrolnog tornja na Aerodromu Tivat (period realizacije 2016. godina).*

U narednom periodu, uporedo sa realizacijom prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare, odvijaće se aktivnosti na kompletiranju projektne dokumentacije za ostale dionice autoputa, u prvom redu za dionicu Mateševo-Andrijevića, koja je prema Detaljnom prostornom planu autoputa planirana da se realizuje kao druga po redu. Shodno strateškim planovima i opredijeljenosti Vlade Crne Gore za ulaganja u razvoj željezničkog saobraćaja, u posljednjih šest godina, intenzivno se radi na realizaciji projekata remonta pruge.

Prepoznajući kontinuirane napore Vlade na poboljšanju infrastrukture, pozdravljamo sve nove inicijative u tom smislu.²⁴

5.4. OPOREZIVANJE

Crna Gora je generalno prepoznata kao zemlja s niskim poreskim režimom. Veoma je dobro imati takav imidž u poslovnoj zajednici, međutim, to je samo dio priče, jer porez na dobit od 9% nije jedina stavka koju treba uzeti u razmatranje prilikom diskusije o poreskoj politici. Kao što se navodi u Doing Business izvještaju:

²⁴ Prema zvaničnim podacima Vlade, tokom perioda od sticanja nezavisnosti do 2014. godine, uloženo je više od 300 miliona EUR u održavanje, rekonstrukciju i izgradnju novih puteva.

“U prosjeku, firme prave 17.00 poreskih uplata tokom godine, dok na ispunjavanje, pripremu i samo plaćanje troše 314 sati godišnje, plaćajući ukupno 21.60% profita.”

Doing Business 2016

Ovdje bi željeli da predstavimo temu koja je bila u fokusu tokom prethodne godine a povezana je sa velikim korakom unazad u oblasti poreske politike.

PREDVIDLJIVOST

Naši članovi izvještavaju da su, ukupno gledano, različiti porezi i dažbine, kako na nacionalnom, tako i na opštinskom nivou, u posljednjih nekoliko godina porasli za skoro 50%. Ovo se uglavnom može pripisati opštinskim taksama i porastu cijena njihovih usluga, i Vlada će morati da obrati još veću pažnju na ovaj aspekt oporezivanja. Tokom 2013. godine, poslovni subjekti su bili dva puta „iznenađeni“ povećanjem dvije najznačajnije poreske stope: PDV je povećan sa 17 na 19 %, a porez na dohodak sa 9 na 15 % za dio plate preko prosječne (480 EUR). Iako su nazvani privremenim, “kriznim” porezima, ništa se nije promijenilo do 2015. godine, kada je započeto fazno smanjivanje do sadašnjeg nivoa od 11%.

5.5. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE (R68 – R72, R104)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R68	SSICG smatra da bi bilo od suštinske važnosti da nadležne institucije poboljšaju ne samo kontrolu, već i obrazovanje iz ove oblasti.	✓			
R70	Potrebno je izmijeniti Zakon o stečajnom postupku, tako da se uvede obaveza stečajnog upravnika da podijeli dokaze koje podnosi drugi povjerilac kada stečajni upravnik proglasi potraživanje osporenim. Nadalje, potrebno je zakonom propisati rokove na osnovu kojih stečajni sudija mora donijeti odluku u postupku za osporeno potraživanje, imajući u vidu hitnost	✓			

	stečajnog postupka.				
R71	Bilo bi poželjno promijeniti Zakon o stečajnom postupku na način da uključi odredbe koje bi propisale pravo veta povjerioca čije potraživanje prelazi 50 odsto ukupnih prijavljenih potraživanja, kako bi mogao da glasa protiv reorganizacije koja nije u njegovom interesu.		✓		
R72	Predlažemo izmjenu Zakona o stečajnom postupku, kako bi se dodala odredba kojom se propisuje obaveza za stečajnog sudiju da, prije glasanja o planu, na osnovu zahtjeva jednog ili više dužnika koji imaju minimum 30% prijavljenih potraživanja, odredi nezavisnog eksternog finansijskog savjetnika ili finansijskog eksperta, čije troškove snosi dužnik koji podnosi plan, i koji bi ocijenio izvodljivost predloženog plana, realnost primijenjenih pretpostavki i održivost predloženih mjera.	✓			
R104	Osim toga, trebao se bi povećati broj stečajnih sudija, a njihovim specijalizovanim obukama posvetiti više pažnje	✓			

U ovom odjeljku bavimo se pojedinim komponentama korporativnog upravljanja koje i dalje zahtijevaju značajna poboljšanja, predlažući konkretna rješenja za pitanja koja usporavaju razvoj ove oblasti, a samim tim i ukupne ekonomije. Citat iz Izveštaja Evropske komisije o napretku Crne Gore u 2015 koji navodimo u daljem tekstu dobro ilustruje opšti utisak koji naši članovi imaju kada je ova oblast u pitanju:

“ Crna Gora je umjereno spremna u oblasti privrednog prava. Ostvaren je određeni napredak po pitanju usklađivanja zakonodavstva. ”²⁵

5.5.1. FINANSIJSKO IZVJEŠTAVANJE

Kvalitet finansijskog izvještavanja i dalje je jedna od oblasti koja ima ogroman potencijal za poboljšanje. Iako postoje određeni izuzeci, ukupan kvalitet i dalje nije na prihvatljivom nivou. Neki od naših članova rade sa

²⁵ Izveštaj Evropske komisije o napretku Crne Gore u 2015. godini

svojim klijentima na izradi finansijskih izvještaja koji bi im omogućili pristup većem broju opcija za finansiranje dostupnih van Crne Gore.

(R53) Međutim, to ipak ima ograničen uticaj na sistem kao cjelinu, te SSICG smatra da bi bilo od suštinske važnosti da nadležne institucije poboljšaju ne samo kontrolu, već i obrazovanje iz ove oblasti.

Vladin komentar: *Pripremljena su nova zakonska rješenja u ovoj oblasti. Predlog zakona o računovodstvu upućen je Evropskoj komisiji na saglasnost u dijelu usklađenosti sa Direktivama.*

5.5.2. STEČAJNI POSTUPAK

Naša uvodna ocjena od prije tri godine je i dalje aktuelna: “ *Novi Zakon o stečaju detaljno reguliše sve aspekte stečajne procedure. Međutim, problem stečajnih procedura ne leži u zakonskom okviru već u njegovoj implementaciji. Crnogorski sudovi i sudije još nijesu izgradili jasnu poziciju i pravnu praksu kad je u pitanju primjena Zakona o stečaju i uvođenje modernih koncepata stečajnog prava u Crnoj Gori.*²⁶”

Pored toga, naši članovi primjećuju da progres nije napravljen kada je u pitanju zvanična kontrola nad implementacijom planova za reorganizaciju. Kada je plan reorganizacije usvojen u stečajnom postupku ne postoji zvanični organ koji kontroliše (i) izvodljivost predloženog plana i/ili (ii) odgovarajuću implementaciju plana. Regularnost kasnijih provjera takođe nije regulisana. Pošto plan plaćanja služi kao formalni plan otplate između zajmodavca i zajmoprimca, mora postojati strožija zakonska kontrola koju bi sprovodili sudovi.

NEUTEMELJENO OSPORAVANJE PRIJAVLJENIH POTRAŽIVANJA U STEČAJNOM POSTUPKU

Prijavljeno novčano potraživanje se utvrđuje i smatra odobrenim ukoliko nije osporeno od strane stečajnog upravnika ili drugog povjerioca. Nažalost, u praksi je ovo pravo često predmet zloupotrebe, kada kreditori neutemeljeno osporavaju prijavljena potraživanja, kako bi imali privilegovanu poziciju ili od strane stečajnog upravnika, koji često postupa u interesu dužnika, iako zakon nalaže da bude nezavisan. Još je ozbiljnija činjenica da stečajni upravnik nema obavezu da objasni zašto su određena potraživanja definisana kao osporena, iako podnesak povjerioca sadrži jasne dokaze (potpisane ugovore o kreditu, zahtjeve za korišćenjem potpisane od strane dužnika, potpisane mjenice, itd.). U poređenju sa takvim objektivnim dokazima druga strana nema obavezu da dokaže svoje tvrdnje dokumentima. Nakon što je potraživanje osporeno u toku stečajnog postupka, povjerilac je upućen na sudski postupak kako bi dokazao svoje pravo, što često dugo traje.

Prijedlog:

²⁶ Na primjer, finansijske transakcije poput zajmova putem finansijskih derivata, što predstavlja mogućnost naplate potraživanja kroz stečaj korišćenjem novih odredbi poput setoff-a, prava na izbor i slično.

(R54) *Potrebno je izmijeniti Zakon o stečajnom postupku, tako da se uvede obaveza stečajnog upravnika da podijeli dokaze koje podnosi drugi povjerilac kada stečajni upravnik proglasi potraživanje osporenim. Nadalje, potrebno je zakonom propisati rokove na osnovu kojih stečajni sudija mora donijeti odluku u postupku za osporeno potraživanje, imajući u vidu hitnost stečajnog postupka.*

Vladin komentar: *Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju detaljnije je uređen i način podnošenja prigovora kojeg povjerilac ili bilo koje lice koje ima pravni interes može da podnese sudu na svaku radnju koju izvrši stečajni upravnik i jasnije su obaveze stečajnog upravnika.*

PRAVO GLASA U SLUČAJEVIMA REORGANIZACIJE

Proces glasanja o planu reorganizacije ne uzima u obzir iznose potraživanja povjerilaca, već se konačna odluka donosi isključivo na osnovu pojedinačnih odluka o klasama povjerilaca. Ovo obično vodi ka adaptaciji plana reorganizacije negativnom diskriminacijom banaka kao najvećih ukupnih povjerilaca u većini slučajeva.

Prijedlog:

(R55) *Bilo bi poželjno promijeniti Zakon o stečajnom postupku na način da uključi odredbe koje bi propisale pravo veta povjerioca čije potraživanje prelazi 50 odsto ukupnih prijavljenih potraživanja, kako bi mogao da glasa protiv reorganizacije koja nije u njegovom interesu.*

Vladin komentar: *U članu 4, kojim se definiše načelo jednakog tretmana i ravnopravnosti, navodi se da u stečajnom postupku povjerioci imaju jednak tretman u skladu sa njihovim statusom uređenim ovim zakonom i da su povjerioci u okviru istog isplatnog reda ravnopravni. Prihvatanjem ovog predloga narušilo bi se to načelo, jer bi povjerilac sa preko 50% potraživanja uslovljavao ostale povjerioce svojim interesima i pravom na veto onemogućio plan reorganizacije.*

REVIZIJA PLANA REORGANIZACIJE

Zakon o stečaju propisuje da reorganizacija kompanije može biti odobrena samo ukoliko obezbjeđuje povoljnije namirenje i povratak povjeriocima u poređenju sa likvidacijom kroz prodaju imovine. To znači da je glavna pretpostavka da iza plana reorganizacije stoje dokazi o ekonomski opravdanim i realno dostižnim razlozima za nastavak poslovanja dužnika. Kao suprotnost ovom principu u praksi, planove reorganizacije obično predlažu dužnici, dok sudovi obično ne provjeravaju njihov kvalitet ili realističnost, već ih prihvataju u izvornom obliku bez dalje analize. Ovakav postupak stavlja dužnika u povlašćen položaj, jer je u prilici da na odobrenje podnese nerealan plan reorganizacije. U nekim slučajevima ovi planovi nemaju nikakvog osnova, niti poslovne racionalnosti ili realnosti.

PRIJEDLOG:

(R56) Predlažemo izmjenu Zakona o stečajnom postupku, kako bi se dodala odredba kojom se propisuje obaveza za stečajnog sudiju da, prije glasanja o planu, na osnovu zahtjeva jednog ili više dužnika koji imaju minimum 30% prijavljenih potraživanja, odredi nezavisnog eksternog finansijskog savjetnika ili finansijskog eksperta, čije troškove snosi dužnik koji podnosi plan, i koji bi ocijenio izvodljivost predloženog plana, realnost primijenjenih pretpostavki i održivost predloženih mjera.

Vladin komentar: U članu 164, stav 1 se navodi da Stečajni sudija može, po službenoj dužnosti ili na predlog zainteresovanog lica, da naloži stečajnom upravniku ili drugim stručnim licima koje je angažovao da utvrde tačnost podataka iz predloga plana reorganizacije i da troškove nastale po tom osnovu snosi podnosilac predloga plana reorganizacije. Dakle, ovim stavom je utvrđeno pravo povjerilaca da provjere plan reorganizacije, pa smatramo nepotrebnim da to bude obaveza, jer je u interesu svih povjerilaca da plan reorganizacije bude kvalitetan i da obezbijedi povoljnije namirenje povjerilaca u odnosu na bankrotstvo.

Međutim, pomenuta odredba člana 164 može biti, ali nije nužno, pravo na verifikaciju i dodatnu procjenu održivosti plana reorganizacije. Imajući to u vidu, trenutna formulacija člana 164, prema iskustvu naših članova, ne obezbjeđuje sigurnost kreditorima u implementaciji ideje, zbog čega smatramo da je promjena ipak potrebna.

STEČAJNE SUDIJE

(R104) Osim toga, trebao se bi povećati broj stečajnih sudija, a njihovim specijalizovanim obukama posvetiti više pažnje.

Vladin komentar: Broj sudija je povećan..

5.6. VLADAVINA PRAVA (R73-75)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R73	Nadzor i interna revizija radnji Katastra je neminovno potrebna za obezbjeđenje prevencije neosnovanog kršenja	✓			

	zakonom propisanih rokova.				
R74	Jednošalterski princip bi trebalo proširiti na cijeli niz usluga u ovoj oblasti, uključujući izdavanje radnih i boravišnih dozvola strancima koji rade u Crnoj Gori.	✓			

Korupcija je veliki problem u Crnoj Gori. Korupcija i neprimjereno ponašanje su široko rasprostranjene u oblastima kao što su zdravstvena zaštita i javne nabavke. Organizovani kriminal vrši snažan uticaj kako na javni, tako i na privatni sektor, dok je pranje novca od strane ruskih državljana značajno. politizacija sudstva je već dugogodišnji problem.

Fondacija Heritidž, Indeks ekonomskih sloboda, 2016

R75	Promjene su neizbježne, ali način na koji se njima upravlja i na koji se one implementiraju u regulatorni ambijent je ono što čini razliku između stabilnog, predvidljivog ambijenta koji omogućava kompanijama da planiraju i investiraju, i onog ambijenta u kojem investitori donose konzervativne investicione odluke jer nisu u mogućnosti da znaju da li će biti profita i koliko će on iznositi.	✓			
------------	---	---	--	--	--

Uopšteno, naši članovi smatraju da iako Crna Gora ostvaruje napredak kada je u pitanju EU reformska agenda, i dalje postoje problemi koji su povod za zabrinutost u ovoj oblasti, a prije svega borba protiv korupcije i jačanje vladavine prava.

Kako Heritidž fondacija navodi u svom Indeksu ekonomskih sloboda 2016:

5.6.1. PRAVOSUĐE

Naši članovi prijavljuju ograničen ili potpun nedostatak napretka kada su u pitanju dugi privredni sudski sporovi i postupci. Primjedbe iz prethodna tri izdanja ovog dokumenta su i dalje relevantne: „*Dugotrajni sudski postupci mogu učiniti namjeru podnosioca tužbe potpuno nesvrsishodnom, na taj način ugrožavajući same temelje vladavine prava.*”

Dugotrajne procedure vansudske prodaje

U proceduri vansudske prodaje povjerilac se susrijeće sa dugom procedurom upisa obavještenja u posjedovnom listu, i pored činjenice da se u Zakonu o državnom premjeru i katastru propisuje da je rok za upis 15 dana od trenutka podnošenja. Ovaj rok se od strane katastara rijetko poštuje. Pored toga, postupak izvršenja se često odlaže od strane dužnika koji uspijevaju da izbjegnuručenje obavještenja o kašnjenju fiktivnim izdavanjem u slučaju stambenih objekata. Imajući u vidu trenutnu praksu, od momenta pokretanja vansudske prodaje do prve javne aukcije, često prođe pola godine ili više. Ovo je veoma ozbiljan problem sa kojim se susrijeću banke u smislu sporog izvršenja.

PRIJEDLOG

(R57) *Nadzor i interna revizija radnji Katastra je neminovno potrebna za obezbjeđenje prevencije neosnovanog kršenja zakonom propisanih rokova.*

Vladin komentar: *Navedena preporuka odnosno kontrola rada uprave za nekretnine implementirana je u Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o državnom premjertu i katastru nepokretnosti.*

U poređenju sa periodom od nekih 5-6 godina ranije, naši članovi primjećuju značajna poboljšanja u radu Uprave za nekretnine. Međutim, zakonski definisani rokovi se i dalje ne poštuju u mnogim slučajevima, naročito u manjim opštinama.

5.6.2. DOZVOLE I LICENCE

Konstatujući određeni napredak u ovoj oblasti, naši članovi su jednoglasni u mišljenju da su administrativne procedure za izdavanje različitih dozvola i licenci i dalje skupe i duge. Jedna od najčešće kritikovanih oblasti administrativnih procedura koje je potrebno ispuniti tokom poslovanja jeste izdavanje dozvola i licenci. Iako je

napredak očigledan, neophodno je dalje pojednostavljene komplikovanih i skupih administrativnih procedura i eliminacija novih oblika birokratske autokratije – naročito na lokalnim nivoima.

(R74) *Jednošalterski princip bi trebalo proširiti na cijeli niz usluga u ovoj oblasti, uključujući izdavanje radnih i boravišnih dozvola strancima koji rade u Crnoj Gori.*

Vladin komentar: *Stupanjem na snagu Zakona o strancima, koji je otpočeo sa primjenom 1.04.2015. godine uveden je jednošalterski princip za izdavanje dozvola za boravak i rad stranaca.*

Nažalost, naši članovi nemaju pozitivno iskustvo sa novim sistemom, ili se on sprovodi sa različitim stepenom uspjeha u različitim opštinama.

5.7. PREDVIDLJIV POSLOVNI AMBIJENT (R75)

U Bijeloj knjizi 2013 analizirali smo pitanje predvidljivosti poslovnog ambijenta, zaključivši da je jedna od definišućih karakteristika prethodne godine bilo nepridvidljivo poslovno okruženje, izazvano čestim regulatornim promjenama kao ipovećanjima poreskih stopa i ostalih davanja.

Jedan od naših članova platio je tokom 2009. godine ukupno 3.2 miliona EUR za poreze, takse i plaćanja za infrastrukturne usluge lokalnim i nacionalnim organima. Sa približno istim prihodom, jer je rast bio usporen globalnim i lokalnim negativnim ekonomskim prilikama, u 2013. godini ova cifra dostigla je nevjerovatnih 4.5 miliona EUR – što predstavlja povećanje od skoro 50 % u ukupnom iznosu davanja poput poreza, taksi, doprinosa i svih ostalih troškova koji se plaćaju državi po raznim osnovama, uključujući i infrastrukturne usluge. Bez obzira na to kako bi nazvali ove troškove, ovaj trend povećanja je neodrživ.

Citirali smo ovaj primjer da bi ilustrovali navedeno:

Sledeći primjer je dobra ilustracija ovog pitanja:

U 2014. godini suočavamo se sa daljim povećanjima – cijena vode u primorskom regionu, ekološka taksa, itd., pored povećanja PDV iz 2013. sa 17 na 19 %, i djelimičnog povećanja poreza na dohodak sa 9 na 15 % (snižen prvo na 13% pa na 11% u 2015.). U 2015 ovaj trend je zaustavljen ali naša preporuka je i dalje validna:

(R58) *Promjene su neizbježne, ali način na koji se njima upravlja i na koji se one implementiraju u regulatorni ambijent je ono što čini razliku između stabilnog, predvidljivog ambijenta koji omogućava*

kompanijama da planiraju i investiraju, i onog ambijenta u kojem investitori donose konzervativne investicione odluke jer nisu u mogućnosti da znaju da li će biti profita i koliko će on iznositi.

Vladin komentar: *Ministarstvo finansija i Savjet za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi ulažu kontinuirane napore u cilju unapređenja regulatornog okvira i poslovnog okruženja uopšte.*

6. PREGLED EKONOMIJE

6.1. TURIZAM (R76 – R82, R105 – R110, R130)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R76	Kako bi postigla gore citirani cilj, Crna Gora se mora pozicionirati prvo u smislu nivoa turizma koji želi da privuče, što je Strategijom donekle definisano. To ne može biti samo elitni turizam, već strateški osmišljena mješavina, koja bi kao pravac bila najbolja. U tom smislu, regioni, koji su dobro definisani u Strategiji, moraju imati svoju poziciju i nivo u opštoj slici Crne Gore kao destinacije. Međutim, ove ideje tek treba da se implementiraju.		✓		
R105	Kako bi se moć marketinga u potpunosti iskoristila za promociju Crne Gore kao turističke destinacije, predlažemo da se sve zainteresovane strane više uključe. Naši članovi koji rade u turističkoj djelatnosti bi bili voljni da daju doprinos bolje koordiniranoj i jasnijoj strategiji koja integriše ključne aktere u ovoj djelatnosti u Crnoj Gori.	✓			
R106	Crna Gora bi trebala razmotriti uvođenje liberalnijeg režima za dobijanje turističkih viza, kako bi omogućila turistima i kupcima nekretnina iz zemalja iz kojih dolaze neki od najvećih stranih investitora u Crnoj Gori, lakši pristup zemlji. Dobar primjer je Šengen viza, koja posjetiocu omogućava da ostane u EU tri mjeseca, ali samo sedam dana u Crnoj Gori. Ili, na primjer, procedura obezbjeđenja crnogorske vize za Azerbejdžance, koja traje tri mjeseca, i uz to morajući ići u	✓			

	Teheran, Iran, koji je udaljen skoro hiljadu kilometara.				
R107	Osim od dalje liberalizacije viznog režima, Crna Gora bi mogla imati velike koristi i od uvođenja takozvanog "Ekonomskog pasoša". Naši članovi su uvjereni da bi dostupnost ove opcije potencijalnom investitoru privukla u zemlju znatno više stranih investicija.	✓			
R77	Kako bi bila pristupačnija, potrebno je podstaći uvođenje jednostavnog i cjenovno prijemčivog pristupa iz glavnih evropskih centara. U ovom smislu, aerodromskoj infrastrukturi je takođe potrebna modernizacija, naročito kada je u pitanju tivatski aerodrom.	✓			
R78	Stav 2 člana 27 Zakona o jahtama: Ranije je ovo bilo dozvoljeno (mogućnost da se „crew lista“ ispunjava u potpunosti ili dodatnim upisivanjem) pa je potrebno samo primijeniti postojeći tekst zakona.	✓			
R79	Smatramo da je potrebna liberalizacija kojom bi se prihvatilo neovjereno punomoćje uz potpis zapovjednika kojim garantuje autentičnost uz odgovarajuće kaznene odredbe za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.	✓			
R80	Potrebno je usaglasiti Zakon o jahtama i Zakon o graničnoj kontroli ili izdati obavezujuće tumačenje kojim bi se preciziralo koji od navedenih zakona ima prvenstvo u primjeni, kada regulišu istu materiju, kao što su napuštanje zemlje i rokovi.	✓			
R81	Bilo bi preporučljivo ukinuti zahtjev da se „Shore pass“ vrati policiji jer policija izdaje taj dokument i može u svakom trenutku izvršiti provjeru u svojoj evidenciji.	✓			
R82	Potrebno je dozvoliti da zahtjev za sidrenjem potpiše zapovjednik broda, a ne samo agent. Nijedan propis ne	✓			

	obavezuje jahtu da angažuje agenta, pa ovakva praksa nema smisla.				
R106	U cilju podizanja rada inspekcija i, što je još važnije, njihovih rezultata, na viši nivo, predlažemo da se razmotri uvođenje nezavisnih inspektora, koji bi kontrolisali subjekte koje je inspekcija već obilazila, slično konceptu revizije inspektora, koji je već zastupljen u Zakonu.	✓			
R108	Inspekcija stranih kompanija trebala bi biti transparentnija za vlasnike.	✓			
R109	Niža stopa PDV-a od 7% bi se takođe trebala primjenjivati i na hranu i pića u ugostiteljskoj djelatnosti, što je posebno važno u periodu punom izazova, u kakav upravo ulazi turizam Crne Gore.		✓		
R110	Proces turističke registracije bi na aerodromima, kao i na svim ostalim punktovima granične kontrole, trebao biti automatizovan	✓			
R130	Kako bi se takmičila sa zemljama iz regiona, i onih van regiona koje su direktna konkurencija Crnoj Gori, Crna Gora očigledno mora povećati investicije u pomoć zemlje, naročito imajući u vidu da prihodi od turizma iznose 20% BDP-a.			NA	

UVOD

Crna Gora postaje svjetska destinacija s velikim potencijalom za dalji razvoj. Turizam je od posebnog značaja za crnogorsku ekonomiju i smatra se da ima strateški značaj za razvoj zemlje.

Prema Svjetskom savjetu za turizam i putovanja (WTTC)²⁷, ovo su ključni podaci koji ilustruju crnogorski turizam:

²⁷ <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202016/montenegro2016.pdf>

BDP: DIREKTNI DOPRINOS

Direktan doprinos sektora turizma BDP-u bio je EUR405.8mn (11.3% od ukupnog BDP-a) tokom 2015. godine, uz predviđanja rasta od 6.9% u 2016. Očekuje se da će direktan doprinos sektora turizma BDP-u rasti za 5.6% godišnje, od 2016-2026, na EUR746.3mn (14.6% ukupnog BDP-a) u 2026.

BDP: UKUPNI DOPRINOS

Ukupan doprinos sektora turizma BDP-u bio je EUR794.8mn (22.1% od BDP-a) u 2015. godini, i očekuje se da će porasti za 6.6% u 2016. uz predviđanja rasta od 6.0% na EUR1,521.9mn (29.9% BDP-a) u 2026.

ZAPOŠLJAVANJE: DIREKTAN DOPRINOS

Tokom 2015 godine sektor turizma donio je direktno 18,500 radnih mjesta (10.3% ukupnog broja radnih mjesta). Očekuje se da ova cifra poraste za 6.5% u 2016. i da nastavi s rastom od 2.8% na 26,000 radnih mjesta (13.4% ukupnog broja radnih mjesta) u 2026.

ZAPOŠLJAVANJE: UKUPAN DOPRINOS

U 2015. godini, ukupan doprinos sektora turizma zapošljavanju, uključujući i radna mjesta koja indirektno podržana sektorom turizma, bio je 20.5% ukupnog broja radnih mjesta (37,000 radnih mjesta). Očekuje se da ova cifra poraste za 6.2% u 2016. na 39,000 radnih mjesta i da nastavi sa rastom od 3.3% na 54,000 radnih mjesta u 2026. (27.7% ukupnog broja).

IZVOZNI EFEKTI

Izvozni efekti sektora turizma generisali su EUR844.7mn (48.7% od ukupnog izvoza) u 2015. Očekuje se da će taj iznos narasti za 6.7% u 2016. i nastaviti da raste za 5.0%, u periodu od 2016 -2026, na EUR1,463.7mn u 2026 (47.9% ukupne cifre).

INVESTICIJE

Investicije u oblasti turizma tokom 2015. godine procijenjene su na EUR224.5mn, ili 32.6% ukupnih investicija. Procjenjuje se da će njihov nivo rasti za 7.9% tokom 2016. te nastaviti da raste za 7.2% godišnje tokom narednih deset godina, na EUR487.5mn u 2026. (50.1% od ukupnih investicija).

POZICIJA CRNE GORE (OD 184 ZEMLJE) PREMA RELATIVNOM ZNAČAJU UKUPNOG DOPRINOSA TURIZMA BDP-U:

Naši članovi primjećuju da se Crna Gora kao turistička destinacija svake godine pozicionira sve bolje, uz preduzimanje konkretnih koraka na popravljajući njenog imidža.

PREPORUKE

Potencijal Crne Gore dobio je konkretne smjernice u Strategiji razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, koja za cilj ima da pozicionira zemlju kao „turističku destinaciju sa ponudom tokom cijele godine, sa živopisnim pejzažima i zaštićenim biodiverzitetom”.²⁸

- **Regioni i marketing**

(R59) Kako bi postigla gore citirani cilj, Crna Gora se mora pozicionirati prvo u smislu nivoa turizma koji želi da privuče, što je Strategijom donekle definisano. To ne može biti samo elitni turizam, već strateški osmišljena mješavina, koja bi kao pravac bila najbolja. U tom smislu, regioni, koji su dobro definisani u Strategiji, moraju imati svoju poziciju i nivo u opštoj slici Crne Gore kao destinacije. Međutim, ove ideje tek treba da se implementiraju.

Vladin komentar: *Strategijom razvoja turizma Crne Gore do 2020. godine, pored ostalog, definisano je da Crna Gora treba da bude visoko -kvalitetna cjelogodišnja turistička destinacija, koja podjednako nudi raznolik turistički proizvod i njegov visoki kvalitet, koji su usmjereni na*

²⁸

<http://www.mrt.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=89273&rType=2&file=01+Montenegro+Tourism+Development+Strategy+To+2020.pdf>

zadovoljavanje potreba svakog pojedinačnog gosta... Crna Gora, shodno Strategiji, podijeljena je na osam klastera i u svakom su, pojedinačno, definisane ciljne, raznolike grupe turista.

(R105) *Kako bi se moć marketinga u potpunosti iskoristila za promociju Crne Gore kao turističke destinacije, predlažemo da se sve zainteresovane strane više uključe. Naši članovi koji rade u turističkoj djelatnosti bi bili voljni da daju doprinos bolje koordiniranoj i jasnijoj strategiji koja integriše ključne aktere u ovoj djelatnosti u Crnoj Gori.*

Vladin komentar: ... *Nacrt programa će ubuduće, prije upućivanja na razmatranje i usvajanje nadležnim organima, biti upućen na mišljenje SSICG. Rok: IV kvartal tekuće godine. Takođe, plan je da se u narednoj godini pripremi marketing strategija. Pri njenoj izradi biće konsultovani predstavnici crnogorske turističke privrede.*

- **Vize**

(R106) *Crna Gora bi trebala razmotriti uvođenje liberalnijeg režima za dobijanje turističkih viza, kako bi omogućila turistima i kupcima nekretnina iz zemalja iz kojih dolaze neki od najvećih stranih investitora u Crnoj Gori, lakši pristup zemlji. Dobar primjer je Šengen viza, koja posjetiocu omogućava da ostane u EU tri mjeseca, ali samo sedam dana u Crnoj Gori. Ili, na primjer, procedura obezbjeđenja crnogorske vize za Azerbejdžance, koja traje tri mjeseca, i uz to morajući ići u Teheran, Iran, koji je udaljen skoro hiljadu kilometara.*

Vladin komentar: *Iznesene primjedbe su zasnovane na starim podacima, jer je produžen boravak nosiocima Šengen, SAD vize sa sedam dana na 30... Državljanima Azerbejdžana nijesu potrebne vize za ulazak i boravak u CG do 90 dana.*

Pozdravljajući ove promjene, naglašavamo da se radi o koraku u pravom smeru, ali dalja liberalizacija je ipak neophodna.

- **Ekonomski pasoš**

(R107) *Osim od dalje liberalizacije viznog režima, Crna Gora bi mogla imati velike koristi i od uvođenja takozvanog "Ekonomskog pasoša". Naši članovi su uvjereni da bi dostupnost ove opcije potencijalnom investitoru privukla u zemlju znatno više stranih investicija.*

Vladin komentar: *Trenutno se razmatraju i analiziraju iskustva zemalja širom svijeta, kao i mogućnosti i potencijalnih benefita kreiranja sličnog programa za Crnu Goru..*

- **Infrastruktura**

(R60) *Kako bi bila pristupačnija, potrebno je podstaći uvođenje jednostavnog i cjenovno prijemčivog pristupa iz glavnih evropskih centara. U ovom smislu, aerodromskoj infrastrukturi je takođe potrebna modernizacija, naročito kada je u pitanju tivatski aerodrom.*

Vladin komentar: 1. Izgradnja nove terminalne zgrade na aerodromu Tivat sa pratećom infrastrukturom (period realizacije 2018. godina); 2. Proširenje i rekonstrukcija manevarskih površina i pristanišne platforme na Aerodromu Tivat (period realizacije 2018. godina); 3. Rekonstrukcija postojećeg kontrolnog tornja na Aerodromu Tivat (period realizacije 2016. godina). Ministarstvo turizma je predložilo da se budžetom za 2016. godinu izdvoje sredstva u iznosu od 1,5 miliona eura u cilju podsticanja uvođenja novih avio linija, kao i da Aerodromi CG razmotre cjenovnu politiku van glavne turističke sezone u cilju maksimalnog popusta za aerodromske usluge u tom periodu do 0 e.

- **Jahting**

Stav 2 člana 27 Zakona o jahtama

alternativno predviđa mogućnost da se „crew lista“ ispunjava u potpunosti ili dodatnim upisivanjem, ali Kapetanija ne prihvata dodatno upisivanje koje znatno olakšava posao i jahti i Kapetaniji.

(R61) *Ranije je ovo bilo dozvoljeno, pa je potrebno samo primijeniti postojeći tekst zakona.*

Uredba o uslovima koje moraju da ispunjavaju luke, razvrstane prema vrsti pomorskog saobraćaja i namjeni, predviđa da luke moraju da imaju sidrište (stav 1, tačka 1 člana 2). Lučkoj kapetaniji je od strane PM više puta slat zahtjev da na mapi obilježe prostor koji bi za to služio, ali oni to do danas nisu uradili. U nedostatku sidrišta se dešava da se kapetani usidre na mjestu koje sami odrede u blizini marine, dok čekaju gorivo, i da ih Kapetanija kazni.

Vladin komentar: *Stupanjem na snagu*

Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama napravljeno je i softversko rješenje za elektronsko ispunjenje i praćenje crew liste i time je riješen problem dodavanja članova posade na crew listu.

Potrebno je legislativnim ili nekim manje formalnim putem usaglasiti **definiciju punomoćja/ovlašćenja koje vlasnik jahte daje kapetanu/skiperu**. Kapetanija insistira na punomoćju koje je ovjereno kod notara (ili drugog odgovarajućeg organa), čak i kada je vlasnik jahte lično prisutan.

(R62) *Smatramo da je potrebna liberalizacija kojom bi se prihvatilo neovjereno punomoćje uz potpis zapovjednika kojim garantuje autentičnost uz odgovarajuće kaznene odredbe za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.*

Vladin komentar: *Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama i davanjem instrukcija Lučkim kapetanijama i ispostavama*

(R63) *Potrebno je usaglasiti Zakon o jahtama i Zakon o graničnoj kontroli ili izdati obavezujuće tumačenje kojim bi se preciziralo koji od navedenih zakona ima prvenstvo u primjeni, kada regulišu istu materiju, kao što su napuštanje zemlje i rokovi.*

Vladin komentar: *MUP ostaje pri stavu Vlade iz 2014. godine, jer je primat Zakona o graničnoj kontroli jasan u odnosu na Zakon o jahtama, odnosno preporuka se prihvata.*

(R64) *Bilo bi preporučljivo ukinuti zahtjev da se „Shore pass“ vrati policiji jer policija izdaje taj dokument i može u svakom trenutku izvršiti provjeru u svojoj evidenciji.*

Vladin komentar: *Prihvata se - MUP ostaje pri stavu iz 2014. godine.*

(R65) *Potrebno je dozvoliti da zahtjev za sidrenjem potpiše zapovjednik broda, a ne samo agent. Nijedan propis ne obavezuje jahtu da angažuje agenta, pa ovakva praksa nema smisla.*

Vladin komentar: *Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama.*

- **“Siva” ekonomija/inspekcije**

Rad inspekcija je oblast u kojoj su tokom prethodnih nekoliko godina izvršena značajna unapređenja. Ipak, mnogi subjekti koji posluju u tzv. “sivoj zoni”, tj. subjekti koji nisu registrovani, i dalje nisu predmet nadzora, te i dalje ostaju problematični za subjekte koji legitimno posluju.

(R106) *Uz to, u cilju podizanja rada inspekcija i, što je još važnije, njihovih rezultata, na viši nivo, predlažemo da se razmotri uvođenje nezavisnih inspektora, koji bi kontrolisali subjekte koje je inspekcija već obilazila, slično konceptu revizije inspektora, koji je već zastupljen u Zakonu.*

Vladin komentar: *Poslovi poreske inspekcije podliježu reviziji kako u toku samog postupka od strane supervizora, tako i naknadno od strane kontrolora kvaliteta.*

(R108) *Inspekcija stranih kompanija trebala bi biti transparentnija za vlasnike.*

Vladin komentar: *Vlasnici i menadžment kompanija, shodno ZUP-u i Zakonu o poreskoj administraciji imaju potpuno pravo da učestvuju u poreskom postupku i da iznose primjedbe, ulažu žalbe i koriste sva pravna sredstva u postupku inspekcijskog nadzora.*

- **Niža stopa PDV-a na hranu i pića u ugostiteljskoj djelatnosti**

(R109) Niža stopa PDV-a od 7% bi se također trebala primjenjivati i na hranu i pića u ugostiteljskoj djelatnosti, što je posebno važno u periodu punom izazova, u kakav upravo ulazi turizam Crne Gore.

Vladin komentar: ...U cijeni hotelske usluge, usluga smještaja je dominantna, a hrana i piće učestvuju u mnogo manjoj mjeri u ukupnoj cijeni, te uvođenje niže stope ne bi značajnije smanjilo cijenu turističke usluge. Uvođenje niže stope u restoranima i drugim ugostiteljskim objektima nije opravdano u ovom trenutku i prema procjenama ne bi došlo do smanjivanja cijena i povećanja konkurentnosti.

- **Turistička registracija**

(R110) Proces turističke registracije bi na aerodromima, kao i na svim ostalim punktovima granične kontrole, trebao biti automatizovan.

Vladin komentar: Elektronska prijava i odjava turista preko Sistema MUPa, počela je sa radom 1. aprila 2015. godine.

SSICG pozdravlja ovo kao korak u pravom smjeru, ali ovim se pitanje registracije ne rješava. Ono što predstavlja izazov u tom smislu, jeste obavezna posjeta policijskoj stanici ili turističkoj organizaciji, dok se registracija može obaviti po automatizmu na samom graničnom prelazu.

- **Promovisanje Crne Gore kao turističke destinacije**

Prema podacima SSICG, zemlje koje su konkurencija Crnoj Gori u turizmu ovoliko su investirale u svoju promociju tokom 2014. godine u eurima:

- Kipar: 60.8 eura per kapita, ili ukupno 52 miliona
- Malta: 102 eura per kapita, ili ukupno 43 miliona
- Hrvatska: 10.12 eura per kapita, ili ukupno 43 miliona
- Slovenija: 4.55 eura per kapita, ili ukupno 9 miliona
- Crna Gora: 1.98 eura per kapita, ili ukupno 1.2 miliona

(R130) Kako bi se takmičila sa zemljama iz regiona, i onih van regiona koje su direktna konkurencija Crnoj Gori, Crna Gora očigledno mora povećati investicije u promociji zemlje, naročito imajući u vidu da prihodi od turizma iznose 20% BDP-a.

6.2. PROIZVODNJA/ENERGETIKA (R83)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R83	Ova situacija (državna pomoć) mora biti razriješena što je prije moguće jer pravila EU o zaštiti konkurencije ne dozvoljavaju takve aranžmane.		✓		

INTRODUCTION

U uslužno orijentisanoj ekonomiji, kakva je crnogorska, izvozni potencijal proizvodne industrije ima poseban značaj.

Prema podacima Centralne banke Crne Gore ²⁹, tokom 2015. godine, drugu godinu za redom, zabilježen je pad ukupne industrijske proizvodnje za 12.3% u odnosu na prethodnu godinu.

Pad industrijske proizvodnje zabilježen je u sektoru vađenja ruda i kamena (15.7%) i u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom (3.5%), dok je prerađivačka industrija zabilježila rast proizvodnje za 3.1%.

Najveći rast je evidentiran u proizvodnji papira i papirnih proizvoda (120.1%), dok je najveći pad zabilježila proizvodnja duvana (58.6%).

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

Naši članovi ove godine navode ograničene pozitivne pomake, naglašavajući nefleksibilnost Zakona o radu i ostalih propisa u ovoj oblasti. Oni ozbiljno ugrožavaju potencijal Crne Gore u realnom sektoru, i ometaju započeti proces restrukturiranja.

Pored toga, na konkurenciju u ovom sektoru utiče pitanje državne pomoći. Preduzeća ne bi trebala biti subvencionisana od strane Vlade; ova pojava je široko prepoznata kao neadekvatan način korišćenja novca poreskih obveznika.

(R66) Ova situacija mora biti razriješena što je prije moguće jer pravila EU o zaštiti konkurencije ne dozvoljavaju takve aranžmane.

²⁹ http://www.cb-mn.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publicacije/biltencbcg/2016/bilten-022016.pdf

Vladin komentar: *Preduzeća u oblasti energetike nijesu subvencionisana od strane Vlade Crne Gore. Predlog zakona o energetici (koji će biti u narednom periodu razmatran u Skupštini) je usklađen sa propisima iz oblasti zaštite potrošača i državne pomoći.*

6.3. TELEKOMUNIKACIJE I ICT SEKTOR (R84 – R88, R111-R115, R131)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R111	Stoga predlažemo uklanjanje regulatorne asimetrije između telekomunikacionih i OTT servisa momentalnim sniženjem regulatornog pritiska na operatore. Na srednji rok, bi trebalo težiti primjeni istih pravila na iste servise.		✓		
R112	Ohrabrujemo Vladu da razmotri rekonstrukciju regulatornog okvira i uspostavljanje fleksibilnijeg režima koji bi omogućio razvoj tehnologija i servisa, dajući doprinos razvoju društva daljim investiranjem u ovaj sektor.		✓		
R84	Primjedba da razvoj infrastrukture putem javno-privatnih partnerstava mora biti nastavljen, i dalje je validna. Međutim, trenutna cijena iznajmljivanja infrastrukture koju je odredila Agencija za telekomunikacije isuviše je niska, i ona predstavlja značajnu barijeru za dalji razvoj.		✓		
R85	Pitanje neusklađenih kriterijuma i stavova između različitih opština u pogledu procedura za dobijanje građevinskih dozvola i dalje predstavlja izazov za naše članove.	✓			
R113	Imajući u vidu da su većina naših baznih stanica privremeni objekti, predlažemo da se nadležnost za izdavanje građevinskih dozvola prenese u Opštinu Podgorica – Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj.		✓		
R86	Stoga bi upotreba alternativnih izvora		✓		

	energije za nezavisno napajanje baznih stanica predstavljala optimalno rješenje ovog problema.				
R87	Operater treba da definiše jasne i nedvosmislene opšte uslove za pružanje usluga, koji naročito treba da sadrže: proceduru za zaključivanje ugovora putem interneta i ugovore sklopljene van poslovnih prostorija operatera, koja mora da sadrži odredbe u skladu sa zakonom koji reguliše elektronski potpis i zaštitu potrošača (član 148).		✓		
R88	Smatramo da se potpuni nadzor dijelova telekomunikacione mreže, uključujući IT sisteme koji su instalirani van Crne Gore, može omogućiti kroz udaljeni pristup.		✓		
R114	predlažemo dodavanje novog stava 2 u član 39: "Ako je dio elektronske komunikacione infrastrukture i prateće opreme, koji se koristi za pružanje elektronskih komunikacionih servisa, lociran van teritorije Crne Gore, vlasnik elektronske komunikacione mreže koji koristi tu infrastrukturu i prateću mrežu će obezbijediti saglasnost vlasnika i držaoca elektronske komunikacione infrastrukture i pratećih objekata kako bi ispunio obaveze u skladu sa stavom 1 ovog člana, i nadoknaditi troškove inspekcija i kontrola izvršenih van teritorije Crne Gore nadležnim regulatornim tijelima i/ili Vladinim tijelima koje vrše nadzor".		✓		
R115	Predlažemo brisanje ovog kontroverznog člana Zakona o kinematografiji. S ovim novim izdatkom u trenutnoj situaciji, u kojoj se, na jednoj strani, telekomunikaciono tržište Crne Gore suočava s negativnim trendovima u pogledu prihoda i neophodnošću ozbiljnih ulaganja u nove tehnologije na drugoj, predložena		✓		

	odredba vezana za finansiranje filmskog fonda dodatno podriva mogućnosti operatora u ovom smislu.				
(R131)	Vjerujemo da operateri elektronskih komunikacija treba da imaju jednake mogućnosti koje se pružaju njihovoj konkurenciji – OTT provajderima koji uživaju pune privilegije „cloud“ usluga i nesmetane upotrebe podataka za komercijalne svrhe. Operaterima bi stoga trebalo biti omogućeno da koriste infrastrukturu, uređaje i opremu drugih crnogorskih operatera, za potrebe njihovih mreža na bazi komercijalnih ugovora, poštujući zakonske norme.	NA			

UVOD

ICT sektor je pokretačka snaga kako ekonomskog razvoja, tako i širih društvenih promjena, koji podstiče produktivnost i konkurentnost ekonomije.

Vjerujemo da je snažan ICT sektor od presudnog značaja za Crnu Goru. SSICG je potpuno posvećen pružanju podrške rastu ovog sektora stvaranju svijeta brojnih mogućnosti u eri globalizacije.

Da bi se nosio s brzim tehnološkim promjenama i načinom na koji se informacije konzumiraju, proizvode i prenose, ICT sektor mora tražiti nove načine za ostvarivanje prihoda, nove poslovne modele i nova tržišta. Sektor telekomunikacija mora da nastavi sa istraživanjem novih načina na koje bi profitirao od postojeće infrastrukture i pristupio investicijama, da bi se ta infrastruktura nadogradila i proširila, što predstavlja poseban izazov u Crnoj Gori. Svi ovi ciljevi mogu biti postignuti samo ako se zastarjela zakonska regulativa i okvir standarda reformišu da bi se bolje uklopili u svijet širokopojsnog pristupa bez granica.

Komitet SSICG za ICT

Tokom 2014. godine naši članovi iz sektora telekomunikacija i ICT oformili su Komitet u okviru SSICG kako bi se "jednim glasom" obratili nadležnim institucijama, a sa ciljem unapređenja poslovnog okruženja za ICT sektor u Crnoj Gori. Komitet za ICT će težiti podsticanju inovacija, ekonomskog rasta i poboljšanju kvaliteta svakodnevnog života, kako za građane, tako i za poslovne subjekte.

Kako je navedeno u Statutu Komiteta: "Naš cilj je maksimalno iskorišćenje potencijala ICT sektora da se doprinese razvoju Crne Gore na više načina. Misija Komiteta je podsticanje inovacija, ekonomskog rasta i poboljšanje kvaliteta svakodnevnog života, kako za građane, tako i za poslovne subjekte omogućavanjem transparentnog, predvidljivog i održivog poslovnog ambijenta."

Komitet za ICT je objavio Pozicioni dokument koji se ove godine bavi sledećim temama:

1. *Erozija tržišta*
 - *Regionalni roming ugovori*
 - *Godišnje regulatorne naknade*
 - *Regulacija maloprodajnih cijena*
 - *Nacionalne cijene terminacije u mobilnoj telefoniji*
 - *Operater univerzalnog servisa*
 - *Upravljanje frekvencijama*
 - *Poreski okvir*
 2. *Izazovna poslovna klima - OTT igrači i besplatni Wi-Fi*
 3. *Izmjene Zakona o telekomunikacijama i uključivanje u javne rasprave*
 4. *Izmjene zakona o prostornom planiranju i izgradnji*
 5. *Izmjene zakona o putevima*
 6. *Dalje jačanje odnosa sa Agencijom za telekomunikacije / Vladom*
-

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

Nekoliko opštih pitanja koja su bila smetnja daljem razvoju ovog sektora u Crnoj Gori već su pomenuta u datom dokumentu, a u ovom dijelu iznosimo nekoliko preporuka koje se odnose konkretno na ovaj sektor:

- Pojava OTT video i media servisa mijenja telekomunikacioni sektor. OTT servisi se razvijaju brzo, a ponašanje korisnika još i brže, tako da će operatori morati da kreiraju agilne i prilagodljive modele poslovanja. Da bi smo to sproveli, potrebna nam je podrška Vlade. Regulacija ovog tržišta je veoma važna kako za operatore, tako i za Vladu. Regulisanjem ovog tržišta država može ostvariti značajnu ekonomsku vrijednost, dok bi operatori mogli da posvete svoje resurse kreiranju strategije održivog rasta.

(R111) Stoga predlažemo uklanjanje regulatorne asimetrije između telekomunikacionih i OTT servisa momentalnim sniženjem regulatornog pritiska na operatore. Na srednji rok, bi trebalo težiti primjeni istih pravila na iste servise.

Vladin komentar: *Sa tzv. OTT igračima suočavaju se telekomunikaciona tržišta i u svijetu i u EU i nema još uvijek gotovih rješenja za OTT provajdere. Vlada Crne Gore i Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije prate pomno situaciju i preduzeće sve neophodne korake, koje bude preduzimala i EU. Ovo je naša obaveza i u pristupnim pregovorima sa Evropskom komisijom.*

- Tradicionalni telekomunikacioni servisi i prihodi predmet su teške regulacije, podsticane problemima vezanim za zaštitu potrošača i unutrašnje tržište, a koja ograničava sposobnost mobilnih operatora da izvuku maksimum vrijednosti od ovih tržišta. Rigidan regulatorni okvir je bio korisno sredstvo u procesu obrazovanja nacionalnog regulatora. Ipak, imajući na umu značajnu eroziju tržišta u zadnjih nekoliko godina, aktuelni trenutak zahtijeva predvidljiviji, pragmatičniji i fleksibilniji okvir.

(R112) Ohrabrujemo Vladu da razmotri rekonstrukciju regulatornog okvira i uspostavljanje fleksibilnijeg režima koji bi omogućio razvoj tehnologija i servisa, dajući doprinos razvoju društva daljim investiranjem u ovaj sektor.

Vladin komentar: *Ukazujemo da nije jasna preporuka. Donijet je novi Zakon o elektronskim komunikacijama, koji je u najvećoj mogućoj mjeri usaglašen sa EU direktivama i EU standardima.*

(R67) Primjedba da razvoj infrastrukture putem javno-privatnih partnerstava mora biti nastavljen, i dalje je validna. Međutim, trenutna cijena iznajmljivanja infrastrukture koju je

odredila Agencija za telekomunikacije isuviše je niska, i ona predstavlja **značajnu** barijeru za dalji razvoj.

Vladin komentar: ... cijene usluge iznajmljivanja telekomunikacione kablovske kanalizacije u Crnoj Gori, na nivou cijena koje se primjenjuju u državama regiona koje su regulisale navedene cijene... cijene iznajmljivanja telekomunikacione kablovske kanalizacije koje je odredila Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost nijesu spriječile, već naprotiv, dovele su do razvoja konkurencije na tržištu elektronskih komunikacija, posebno u dijelu širokopojasnog pristupa.³⁰

- Kad je u pitanju infrastruktura za bazne stanice za mobilnu telefoniju, napredak je ostvaren kod nekih lokalnih uprava, kao što je slučaj u Podgorici, Beranama i na Cetinju, gdje su opštinske vlasti bile efikasne u radu sa zahtjevima za dobijanje dozvola za izgradnju. S druge strane, naši članovi suočili su se sa značajnim negativnim trendovima u nekim primorskim opštinama, u pojedinim slučajevima i potpunim nepostojanjem saradnje, što je dovelo do zastoja od po jedne godine za planove za privremene objekte.

(R68) Tako pitanje **neusklađenih kriterijuma i stavova između različitih opština u pogledu procedura za dobijanje građevinskih dozvola** i dalje predstavlja izazov za naše članove.

Vladin komentar: Za predmetne objekte ne važi procedura izdavanja građevinske dozvole shodno Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata, jer su to privremeni objekti. Ministarstvo održivog razvoja i turizma je, da bi "uniformisalo" i procedure koje su u isključivoj nadležnosti lokalnih samouprava, zajedno sa Zajednicom opština Crne Gore i podrškom OSCE-a, novembra 2013.godine, pripremilo model seta odluka, među kojima je bila i Odluka o izgradnji lokalnih objekata od opšteg interesa. U skladu sa članom 7 stav 2 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, objekti telekomunikacija se ubrajaju u objekte od opšteg interesa i isti su na osnovu člana 66 stav 1 alineja 1 istog zakona, oslobođeni plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta. Odluka je definisala i proceduru dobijanja dozvole za ove objekte. Predmetnu odluku do sada je donijelo 19 lokalnih samouprava, odnosno to nijesu uradile sledeće samouprave: Danilovgrad, Herceg Novi, Plužine i Gusinje.

- Izdavanje građevinskih dozvola za telekomunikacione objekte je u nadležnosti organa lokalne uprave; u nekim opštinama u tom smislu nastaju ozbiljni problemi, a u određenom broju slučajeva proces je potpuno onemogućen.

³⁰ Vlada ovdje nudi obimno objašnjenje razloga iz koji smatra da cijene nisu suviše niske, a koje mi ne možemo u cjelini prenijeti.

(R113) *Imajući u vidu da su većina naših baznih stanica privremeni objekti, predlažemo da se nadležnost za izdavanje građevinskih dozvola prenese u Opštinu Podgorica – Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj.*

Vladin komentar: *Svaka lokalna samouprava gazduje svojim prostorom.*

- Zbog trenutne nepovoljne situacije u crnogorskom sektoru energetike, telekomunikacione kompanije srijeću se i sa **izazovom snabdijevanja električnom energijom za bazne stanice**.

(R69) *Stoga bi upotreba alternativnih izvora energije za nezavisno napajanje baznih stanica predstavljala optimalno rješenje ovog problema.*

Vladin komentar: *Smatramo da je prihvatljivo korišćenje alternativnih izvora energije samo kao rezervo napajanje, ali ne kao izvor sigurnog napajanja.*

- Ranije smo pomenuli smo da bi potpuno iskorišćenje svih potencijala elektronske trgovine podrazumijevalo usklađivanje odredbe Zakona o elektronskoj trgovini koje regulišu prodaju na daljinu sa Zakonom o zaštiti potrošača. Zakon o elektronskim komunikacijama predviđa mogućnost da se pretplatnički ugovor može potpisati putem udaljene komunikacije, kao i van poslovnih prostorija operatera, u skladu sa zakonom koji definiše elektronski potpis i zaštitu potrošača (član 153).

(R70) *U tom smislu, operater treba da definiše jasne i nedvosmislene opšte uslove za pružanje usluga, koji naročito treba da sadrže: proceduru za zaključivanje ugovora putem interneta i ugovore sklopljene van poslovnih prostorija operatera, koja mora da sadrži odredbe u skladu sa zakonom koji reguliše elektronski potpis i zaštitu potrošača (član 148).*

Vladin komentar: *To su standardi, koji važe i u EU i od Evropske komisije smo naročito pozitivne ocjene dobili na dio Zakona koji se tiče zaštite potrošača.*

- Kada je u pitanju obračun usluga elektronskih komunikacija, Crna Gora je uvela jednu specifičnost koja se tiče **određivanja mjernih jedinica**, što je materija koja u zemljama Evropske Unije nije predmet zakona o elektronskim komunikacijama. Naime, operatori su obavezni u svoju ponudu uključiti najmanje jedan korisnički paket u kome se za obračun usluga koriste mjerne jedinice 1 sekunda i jedan kilobajt (1KB), s tim da se takav obračun mora primijeniti i na saobraćaj u romingu, što za crnogorske operatore znači da u najvećem broju zemalja/operatora uslugu rominga pružaju ispod svoga troška, jer prema standardnim ugovorima sa roming partnerima plaćanja između operatora podrazumijevaju obračun usluga primjenom tarifnog intervala 60 sekundi i 10 do 100KB.
- U nekim slučajevima problem je u **tumačenju odredaba zakona**. Radi ilustracije, pomenućemo član 39 Zakona o elektronskim komunikacijama, čije tumačenje po našoj ocjeni izlazi iz okvira samog Zakona, budući da se ta odredba tumači na način da operatorima nije dozvoljeno da, na bazi komercijalnih

ugovora, za potrebe svoje mreže obezbijede korišćenje elektronske komunikacione infrastrukture koja je locirana van Crne Gore. Ovaj način tumačenja je obrazlagan stavom da opremu lociranu van Crne Gore nije moguće kontrolisati. Smatramo da ovakvo tumačenje propisa predstavlja biznis barijeru za operatore te da su, u krajnjem, uskraćeni i korisnici, jer im na taj način mnogi servisi ne mogu biti dostupni.

(R71) *Smatramo da se potpuni nadzor dijelova telekomunikacione mreže, uključujući IT sisteme koji su instalirani van Crne Gore, može omogućiti kroz udaljeni pristup.*

Vladin komentar: *Nadzor se mora obavljati u Crnoj Gori, u skladu sa odredbama Zakona.*

(R114) *Osим navedenog, predlažemo dodavanje novog stava 2 u član 39: “Ako je dio elektronske komunikacione infrastrukture i prateće opreme, koji se koristi za pružanje elektronskih komunikacionih servisa, lociran van teritorije Crne Gore, vlasnik elektronske komunikacione mreže koji koristi tu infrastrukturu i prateću mrežu će obezbijediti saglasnost vlasnika i držaoca elektronske komunikacione infrastrukture i pratećih objekata kako bi ispunio obaveze u skladu sa stavom 1 ovog člana, i nadoknaditi troškove inspekcija i kontrola izvršenih van teritorije Crne Gore nadležnim regulatornim tijelima i/ili Vladinim tijelima koje vrše nadzor”.*

- Pružaocima usluga koji funkcionišu u međunarodnoj sredini, kao dio korporativnih grupa, kao što je slučaj sa crnogorskim operaterima, treba biti omogućeno da primjene tehnička i organizaciona rješenja integrisana na nivou međunarodnih grupa kako bi omogućili inovaciju i poboljšali svoje usluge i optimizovali resurse. U tom smislu, prethodne godine predložili smo³¹ dodavanje jednog stava nakon stava 1 člana 39, koje bi omogućilo operaterima da dio infrastrukture drže van Crne Gore, istovremeno omogućavajući pristup nadležnim organima radi monitoringa i kontrole o trošku operatera.

Porast konkurencije, potreba transformacije i pad prihoda telekom sektora konstantno nameću potrebu intenzivnog upravljanja troškovima. Mnogi servisi realizovani na pojedinačnom nacionalnom nivou više nijesu konkurentni ni profitabilni u poredjenju sa uslugama globalnih OTT provajdera. Sa ovim izazovima operatori elektronskih komunikacija se više ne mogu nositi sa usko nacionalnog nivoa. Suočavanje s globalnim porastom konkurencije, digitalna suverenost može se postići samo zajedničkim naporom na evropskom nivou.

Centralizovana i virtualizovana produkcija glavni su trendovi u telekomunikacijama. Operatori elektronskih komunikacija u Crnoj Gori ne mogu sebi dozvoliti da to posmatraju sa strane već se moraju tražiti mogućnosti da se iskoriste benefiti koji proizilaze iz poslovanja u okviru međunarodnih korporacija da bi time postigli:

- Kraće vrijeme lansiranja proizvoda na tržište

³¹ R114

- Najbolji proizvodi mogu biti ponuđeni na mnogim nacionalnim tržištima istovremeno
- Kvalitet i jednostavnost kao glavno korisničko iskustvo
- Brz i lak proces narudžbe, brzo obezbjeđivanje servisa, brzo otklanjanje kvarova, samostalno administriranje i dr.

(R131) Vjerujemo da operatori elektronskih komunikacija treba da imaju jednake mogućnosti koje se pružaju njihovoj konkurenciji – OTT provajderima koji uživaju pune privilegije „cloud“ usluga i nesmetane upotrebe podataka za komercijalne svrhe. Operatorima bi stoga trebalo biti omogućeno da koriste infrastrukturu, uređaje i opremu drugih crnogorskih operatora, za potrebe njihovih mreža na bazi komercijalnih ugovora, poštujući zakonske norme.

- U decembru 2014. godine, Vlada Crne Gore je usvojila nacrt Zakona o kinematografiji, koji obavezuje operatore javnih elektronskih servisa, uključujući i internet provajdere, da uplaćuju u tzv. “filmski fond” 1% svojih godišnjih prihoda ostvarenih od internet servisa.

(R115) *Predlažemo brisanje ovog spornog člana Zakona o kinematografiji. S ovim novim izdatkom u trenutnoj situaciji, u kojoj se, na jednoj strani, telekomunikaciono tržište Crne Gore suočava s negativnim trendovima u pogledu prihoda i neophodnošću ozbiljnih ulaganja u nove tehnologije na drugoj, predložena odredba vezana za finansiranje filmskog fonda dodatno podriva mogućnosti operatora u ovom smislu.*

Vladin komentar: *Zakon o kinematografiji stupio je na snagu krajem jula 2015. (Skupština Crne Gore usvojila ga je 16.jula 2015.godine, a objavljen je u Službenom listu Crne Gore broj 42/15). Članom 36 Zakona propisana je, između ostalih, i obaveza operatora javnih komunikacijskih mreža, uključujući operatore pristupa internetu, da 0.9% godišnjeg prihoda ostvarenog po osnovu internet usluga, distribucije tv programa i iznajmljivanja kinematografskih djela - izdvajaju u filmski fond za finansiranje kinematografije. Analiza uticaja propisa, komparativna iskustva zemalja regiona i evropska praksa, gdje su zaživjeli ovakvi i slični modeli finansiranja kinematografije, pokazali su da navedena izdvajanja nemaju uticaja na podrivanje ekonomskog potencijala obveznika, već su pravična nadoknada za prihod koji oni ostvaruju nudeći u paketima svojih usluga, širokom krugu korisnika i bez ikakve nadoknade, različite audiovizuelne sadržaje, kojima pripadaju i kinematografska djela. To je model finansiranja kinematografije koji se primjenjuje u mnogim zemljama članicama EU. Zakon je dobio pozitivno mišljenje Evropske komisije.*

6.4. BANKARSTVO (R116)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R116	Ohrabrujemo Vladu da pitanje nivoa kamatnih stopa sagleda kao širu kategoriju, s obzirom da su kamatne stope odraz rizika u jednoj ekonomiji – one su posljedica, a ne uzrok.				✓

INTRODUCTION

Na kraju januara 2016. godine bilansna suma banaka iznosila je 3,452.8 miliona eura što predstavlja povećanje od 10.1% u odnosu na prošlu godinu. U strukturi aktive banaka, u januaru 2016. godine dominantno učešće od 68,9% ostvarili su ukupni krediti, nakon kojih slijede novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka sa 17,8%, dok se 13,3% odnosilo na preostale stavke aktive. U strukturi pasive, dominantno učešće od 75,5% ostvarili su depoziti, nakon kojih slijedi kapital sa 13,6%, pozajmice sa 7,2%, dok se na ostale stavke odnosilo 3,7% ukupne pasive. Ukupno odobreni krediti banaka su na kraju januara 2016. godine iznosili

2.380,6 miliona eura, što predstavlja pad od 0,2% na mjesečnom nivou, odnosno rast od 1,1% na godišnjem nivou. Koeficijent krediti/depoziti je iznosio 0,91 na kraju januara 2016. godine, i niži je nego u januaru 2015. godine kada je iznosio 1,02. Po osnovu kredita banke su na kraju januara 2016. godine najviše (77,8%) potraživale od privrede i stanovništva.

Depoziti u bankama su u januaru 2016. godine iznosili 2.607,5 miliona eura, i u odnosu na januar 2015. godine bilježe rast od 12,8%.³²

³² Izvor: Centralna banka Crne Gore

Direktori su zaključili da je finansijski sistem u najvećoj mjeri stabilan, te da generalno kapitalizacija banaka i likvidnost djeluju adekvatno. Međutim, i dalje visok nivo nekvalitetnih zajmova, niske rezervacije i profitabilnost banaka, kao i slab kvalitet aktive predstavljaju izvore slabosti. Direktori su preporučili implementaciju preporuka iz Programa procjene finansijskog sektora kako bi se slabosti ublažile. Direktori su naročito istakli potrebu za nezavisnom revizijom kvaliteta aktive banaka i mjera kojima se poboljšava hitno povećanje likvidnosti. Takođe su preporučili preduzimanje koraka kojima bi se pojačale regulatorni, nadzorni i okvir za rješavanje sporova kao i razvoj makro „prudencionog filtera“.

Kako je MMF naveo u Zaključnoj izjavi iz 2015. godine – član IV Misija konsultacija³³:

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

Pošto je Vlada nažalost odbacila sve preporuke koje smo ranije dali iz ovoj oblasti, nećemo ih ovaj put ponavljati iako naši članovi i dalje vjeruju da postoje veoma dobri razlozi iz kojih bi one trebalo da budu uzete u razmatranje.

Ovdje ćemo ponoviti samo sledeću preporuku koju smo dali prošle godine:

***(R116)** Čitava ekonomija bi imala velike koristi od nižih kamatnih stopa i jednostavnijeg i lakšeg pristupa finansiranju. Ali, ovo zahtijeva stabilnije poslovno okruženje, te u tom smislu ohrabrujemo Vladu da ovo pitanje sagleda kao širu kategoriju, s obzirom da su kamatne stope odraz rizika u jednoj ekonomiji – one su posljedica, a ne uzrok.*

Dodatno, sledeća pitanja bi trebalo uzeti u obzir prilikom pripreme izmjena Zakona o bankama:

- Definirati koji podaci iz računa građana treba da budu registrovani za prinudnu naplatu.
- Koji računi građana treba da budu izuzeti iz prinudne naplate u praksi banaka
- Definirati proces tretmana bilansa računa građana koji se sastoje iz različitih vidova prihoda, tj. bilans računa se sastoji od iznosa za redovna primanja – plata je izuzeta od prinudne naplate a ne redovni prihodi koji nisu izuzeti.
- Definirati proces tretmana skupa već blokiranih računa sudskim nalogima (kako se dalje procesuiru prinudna naplata)
- Uspostaviti prioritet u naplati: sudski nalozi nasuprot trajnim nalogima
- Tretman prekoračenja računa: da li je dio prinudne naplate ili nije.

³³ <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2016/pr1695.htm>

6.5. TRGOVINA/MALOPRODAJA (R92)

Br.	Preporuka	Biće razmotreno/prihvaćeno	Odbačeno	Rad u toku	Nije komentarisano
R92	SSICG apeluje na Vladu da obezbijedi jednak tretman poslovnih subjekata i jednaku primjenu pravila na sve, uključujući i oblasti socijalnog, penzionog i zdravstvenog osiguranja i doprinosa. Ovi troškovi čine oko 40 % troškova koje poslodavci imaju prema zaposlenima i mogu dramatično uticati na konkurentnost maloprodajnih subjekata.				✓

INTRODUCTION

U ovom sektoru naši članovi prijavljuju značajan napredak, ocjenjujući da neki od izazova i dalje postoje. Generalno posmatrano, i dalje je problem što institucije slabo sprovode zakone, ali su zakonodavstvo i procedure značajno unaprijeđeni.

PREOSTALE TEME I PREPORUKE

(R72) SSICG apeluje na Vladu da obezbijedi jednak tretman poslovnih subjekata i jednaku primjenu pravila na sve, uključujući i oblasti socijalnog, penzionog i zdravstvenog osiguranja i doprinosa. Ovi troškovi čine oko 40 % troškova koje poslodavci imaju prema zaposlenima i mogu dramatično uticati na konkurentnost maloprodajnih subjekata.

7. SARADNJA SSICG SA VLADOM

Tokom 2015. godine, nastavljena je dobra saradnja koju je SSICG ostvario s Vladom od svog osnivanja. Dobili smo komentare na veliki dio naših preporuka, i Vlada se obavezala da neke od njih uzme u obzir. Svakako se nadamo da će Vlada pokazati još veću posvećenost unapređenju poslovnog ambijenta i da će u budućnosti još više naših preporuka biti prihvaćeno.

SSICG je tokom 2015.

organizovao nekoliko događaja kojima su prisustvovali najviši zvaničnici. SSICG je ponosan na podršku koju su izrazili najviši zvaničnici Vlade uključujući Premijera Mila Đukanovića, sada bivšeg Vice-premijera i Ministra vanjskih poslova, Igora Lukšića, predsjednika Izvršnog odbora Zajednice opština Crne Gore i Gradonačelnika Prijestonice Cetinje Aleksandra Bogdanovića, koji su učestvovali na sjednicama crnogorskog Savjeta stranih investitora.

Ovi sastanci predstavljaju važnu priliku za članove Savjeta da direktno komuniciraju sa predstavnicima Vlade, predstave svoja viđenja i sugestije kada je u pitanju poboljšanje poslovnog ambijenta u smislu transparentnosti, stabilnosti, efikasnosti i predvidljivosti. Povratne informacije koje smo dobili od naših uvažanih gostiju uvjeravaju

Ovi sastanci predstavljaju važnu priliku za članove Savjeta da direktno komuniciraju sa predstavnicima Vlade, predstave svoja viđenja i sugestije kada je u pitanju poboljšanje poslovnog ambijenta u smislu transparentnosti, stabilnosti, efikasnosti i predvidljivosti. Povratne informacije koje smo dobili od naših uvažanih gostiju uvjeravaju nas da posao koji SSICG obavlja vodi u pravom smjeru.

nas da posao koji SSICG obavlja vodi u pravom smjeru.

Pored toga, predstavnici SSICG uzeli su učešća na sjednicama Vladinog Savjeta za poboljšanje poslovnog ambijenta i strukturalnih reformi. SSICG je takođe potpisao memorandum o saradnji sa crnogorskom Agencijom za promociju stranih investicija (MIPA).

Radujemo se nastavku i intenziviranju saradnje ne samo sa crnogorskom Vladom, već i sa diplomatskom zajednicom u Crnoj Gori, univerzitetima, civilnim sektorom i drugim poslovnim organizacijama.

8. BIZNIS I OBRAZOVANJE

SSICG je pokrenuo svoj prvi Program saradnje sa univerzitetima u 2013. godini. Početak je obilježen događajem organizovanim na Univerzitetu Donja Gorica (UDG), gdje su se predstavnici SSICG susreli sa studentima i održali prezentaciju sa inspirativnim naslovom „Strah od profita nasuprot savršenom pejzažu za investitore“.

Ovu praksu smo nastavili i u 2015. godini. SSICG je učestvovao na panel diskusiji koju je organizovao Univerzitet Mediteran odnosno Montenegro Business School. Panelisti su bili Rüdiger J. Schulz, bivši Predsjednik SSICG i Izvršni direktor Crnogorskog Telekoma g. Savo

Đurović, član borda direktora SSICG i Direktor pravnog sektora Porto Montenegro-a.

Tema diskusija bio je sami Savjet stranih investitora kao i aktivnosti koje ova organizacija sprovodi kako bi doprinijela poboljšanju poslovne klime u kojoj njeni članovi posluju. Sastanak je takođe bio i prilika da SSICG predstavi dostignuća svojih članova u nekim od kapitalnih projekata u zemlji, ali i da podvuče administrativne poteškoće sa kojima se strani investitori srijeću kada započnu biznis u Crnoj Gori (građevinske dozvole, registracija svojine, zaštita investicija, sprovođenje ugovora, itd.) kao i tokom svojih svakodnevnih aktivnosti (poreska politika, neefikasnost i sporost u sprovođenju legislative, nedovoljno razvijena infrastruktura, radno zakonodavstvo, upravljanje otpadom, itd.).

Pored toga, predstavnici SSICG učestvovali su i na edukativnom događaju na Univerzitetu Crne Gore.

Ovo je samo prvi korak u onome što SSICG planira da uradi kao doprinos onome što predstavlja budućnost Crne Gore i njene ekonomije – obrazovanju. Obrazovanje jeste, a u budućnosti će to sve više biti, vodeći izvor inovacija, a samim tim i razvoja. Ono može pomoći u oblikovanju uspjeha zemlje u privlačenju SDI i na taj način stvoriti dobru bazu za budućni razvoj i poboljšanje standarda života.

Ovo je samo prvi korak u onome što SSICG planira da uradi kao doprinos onome što predstavlja budućnost Crne Gore i njene ekonomije – obrazovanju. Obrazovanje jeste, a u budućnosti će to sve više biti, vodeći izvor inovacija, a samim tim i razvoja. Ono može pomoći u oblikovanju uspjeha zemlje u privlačenju SDI i na taj način stvoriti dobru bazu za budući razvoj i poboljšanje standarda života.

Još od prvog izdanja Bijele knjige SSICG iz 2009. godine, naši članovi prijavljuju da sve više osjećaju pozitivne pomake u oblasti obrazovanja. Međutim, postepeni pomaci nijesu dovoljni da bi omogućili radnoj snazi u Crnoj Gori da ostane konkurentna u sve izraženije globalnom tržištu rada. Ovi izazovi mogu se preokrenuti u prilike u sve povezanijem svijetu u kojem fizička daljina, iako i dalje važna, postaje sve manja kroz razvoj tehnologije, te se fokus SSICG sve više pomjera upravo u tom pravcu.

9. INICIJATIVA “ČISTA CRNA GORA”

Inicijativa koju smo započeli prethodne godine, a koju smo nazvali “Čista Crna Gora”, ove godine biće još aktuelnija jer će 2016. Crna Gora otvoriti Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene u pristupnim pregovorima za EU.

Crna Gora je prepoznata kao zemlja sa divnom, netaknutom prirodom, što vidimo kao jedan od njenih najmoćnijih potencijala.

Jedinstveni pejzaž Crne Gore, nažalost, često biva narušen nečim što tu ne pripada – otpadom.

Naši članovi prepoznaju upravljanje otpadom kao jednu od oblasti u kojoj postoji značajan prostor za unapređenje. U tom smislu je od ključnog značaja podizanje svijesti građana Crne Gore o značaju upravljanja otpadom, te uspostavljanje prave strukture koja će građanima omogućiti da odlažu otpad na najpogodniji način. Svjesni smo da je za uspostavljanje ovakvog sistema potrebno vrijeme, i mi ćemo pratiti napredak koji Crna Gora u tom smislu bude ostvarivala tokom narednih godina. Takođe ćemo pomagati nevladinim organizacijama koje se bave tretmanom otpada i podsticati ih u njihovim nastojanjima da riješe neka od osnovnih pitanja na ovom polju. Nema sumnje da se Crna Gora može izboriti sa bar nekim od izazova, kao što su, na primjer, “divlje” deponije – čiji broj, nažalost, raste uznemiravajućim tempom.

Prema podacima MONSTAT-a, u 2013. godini širom Crne Gore je sakupljeno 286 378 tona komunalnog otpada, ili 1.26 kg *per capita* dnevno. Nažalost, nisu svi “proizvođači” otpada obuhvaćeni servisom prikupljanja i transporta smeća. Prema podacima prikupljenim po opštinama, ovim servisom su, uglavnom, pokriveni gradovi, dok ruralne oblasti, naročito sela, uglavnom nisu pokrivena. U ovom trenutku postoje dvije regionalne sanitarne deponije, jedna u Podgorici (za Podgoricu, Danilovgrad i Cetinje), i druga u Baru (za opštine Bar, Ulcinj, Budva, Kotor i Tivat).³⁴

Prema podacima Ministarstva za održivi razvoj i turizam (za 2011.), postoje 273 neregulisane deponije. Ova pojava izaziva mnoštvo negativnih efekata, između ostalog i to što na te nelegalne deponije turisti vrlo često nailaze i na nekim od najistaknutijih vidikovaca širom Crne Gore. Naravno, ovo kvari njihov utisak o ovoj divnoj zemlji i nekima od naših investitora nameće težak zadatak objašnjavanja razloga takvih pojava.

³⁴ Izvor: Informacija o stanju zaštite životne sredine u Crnoj Gori za 2013.

DODATAK 1: PREGLED POGLAVLJA ACQUIS COMMUNAUTAIRE-A

Tokom proširenja Evropske Unije, acquis je bio podijeljen u 31 poglavlje za svrhe pregovora između EU i zemalja kandidata za članstvo tokom petog proširenja (deset zemalja koje su se pridružile tokom 2004. godine plus Rumunija i Bugarska u 2007. godini). Za pregovore sa Hrvatskom (koja je pristupila EU 2013.), Islandom, Turskom, Crnom Gorom i u budućnosti sa Makedonijom, Srbijom (zemljama kandidatima), acquis je/biće podijeljen u 35 poglavlja, sa ciljem postizanja boljeg balansa između: dijeljenja najtežih u posebna poglavlja radi lakšeg pregovaranja, objedinjavanja nekih manjih poglavlja, prebacivanja politika između poglavlja, kao i preimenovanja nekih od njih tokom procesa:

1. Sloboda kretanja robe
2. Sloboda kretanja radnika
3. Pravo poslovnog nastanjanja i sloboda pružanja usluga
4. Sloboda kretanja kapitala - otvoreno
5. Javne nabavke - otvoreno
6. Pravo privrednih društava - otvoreno
7. Pravo intelektualne svojine – otvoreno
8. Politika konkurencije
9. Finansijske usluge – otvoreno
10. Informatičko društvo i mediji - otvoreno
11. Poljoprivreda i ruralni razvoj - otvoreno
12. Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika - otvoreno
13. Ribarstvo - otvoreno
14. Saobraćajna politika - otvoreno
15. Energetika - otvoreno
16. Porezi - otvoreno
17. Ekonomska i monetarna politika
18. Statistika - otvoreno
19. Socijalna politika i zapošljavanje
20. Preduzetništvo i industrijska politika - otvoreno
21. Transevropske mreže - otvoreno
22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
23. Pravosuđe i osnovna prava - otvoreno
24. Pravda, sloboda i bezbjednost - otvoreno
25. Nauka i istraživanje - zatvoreno
26. Obrazovanje i kultura - zatvoreno
27. Životna sredina
28. Zaštita potrošača i zdravlja - otvoreno
29. Carinska unija - otvoreno
30. Spoljni odnosi - otvoreno
31. Spoljna, bezbjednosna i odbrambena politika - otvoreno
32. Finansijska kontrola - otvoreno

- 33. Finansijske i budžetske odredbe - otvoreno
- 34. Institucije
- 35. Ostala pitanja

DODATAK 2: ČLANOVI SAVJETA:

1. Crnogorski Telekom A.D., Podgorica
2. NLB Montenegro Banka A.D., Podgorica
3. Montenegro Stars d.o.o., Kotor
4. Crnogorska komercijalna banka A.D., Podgorica
5. Société Générale Montenegro
6. Coca Cola Hellenic Bottling Company Crna Gora d.o.o., Podgorica
7. PricewaterhouseCoopers d.o.o., Podgorica
8. Adriatic Marinas d.o.o., Tivat
9. Deloitte d.o.o., Podgorica
10. Lustica Development A.D., Tivat
11. MTEL d.o.o., Podgorica
12. Telenor d.o.o., Podgorica
13. Uniqa osiguranje, Podgorica
14. Erste Bank A.D., Podgorica
15. Siemens d.o.o., Podgorica
16. Hypo Alpe Adria Bank A.D., Podgorica
17. European Bank for Reconstruction and Development
18. Jugopetrol A.D., Kotor
19. Pivara Trebjesa d.o.o., Nikšić
20. Terna Crna Gora d.o.o., Podgorica
21. Azmont Investments d.o.o., Herceg Br.vi
22. Sava Montenegro A.D., Podgorica
23. Lovćen osiguranje A.D., Podgorica
24. Stratex Montenegro Sales and Marketing d.o.o. (Dukley Gardens), Budva
25. Integrated EE Holdings d.o.o. (Abu Dhabi Financial Group), Podgorica
26. Domen doo
27. Ericsson AB Stockholm, Branch Office Podgorica
28. Elektroprivreda Crne Gore AD `
29. DHL Express
30. China Road and Bridge Corporation, Montenegro Office
31. Hipotekarna banka AD Podgorica
32. Ziraat banka Montenegro AD
33. Generali osiguranje Montenegro
34. Crnogorski elektroprenosni sistem AD
35. Karanović i Nikolić d.o.o

ZA SAVJET STRANIH INVESTITORA CRNE GORE:

Miroslav Hiršl, predsjednik SSICG

Jasmina Čeranić, sekretar SSICG

Kosta Radonjić, konsultant

UPRAVNI ODBOR SSICG

Miroslav Hiršl, glavni izvršni direktor Societe Generale banke Montenegro AD

Giulio Moreno, Šef kancelarije EBRD u Crnoj Gori

Nela Belević, Izvršni direktor Uniqa osiguranja

Savo Đurović, Direktor pravnog sektora kompanije Adriatic Marinas

Rashad Rasullu, Savjetnik predsjedavajućeg, Azmont Investments

ZAHVALNOST

SSICG želi da zahvali svim članovima koji su dali doprinos izradi Bijele knjige za 2015. godinu.